

RAPEGA

Синиша Јанковић

КАКО ЈЕ ЈЕДНА ЦЕДУЉИЦА СРУШИЛА МУП

*Есеј о владавини њрава у Срдији
на њримеру МУП-а*

Панчево
2021.

Партнери на промоцији пројекта:

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA

Ову књигу финансијски подржава Фондација за отворено друштво, Србија, кроз пројекат „Владавина права (или политичке корупције) у Србији, на примеру МУП-а,“ који реализује организација цивилног друштва Институт за истраживање корупције „Кареја“ из Панчева. Садржај књиге искључива је одговорност аутора и не одражава нужно ставове Фондације за отворено друштво, Србија.

Писмо читаоцу бр. 2

„Како је једна цедуљица срушила МУП“ практично је други део едиције која је започета насловом „Очи у очи са политичком корупцијом“, те са њим чини јединствену целину. Између њих, као у сендвичу, налази се „књижица“ која ће, ако се објави, имати наслов „Жмурећи са политичком корупцијом“. Покушао сам да са више аспеката осветлим политичку корупцију. Ова студија смешта је у шири друштвени контекст као одраз њеног утицаја на владавину права. За ту, на први поглед сувопарну тему, определио сам се сагледавши њен актуелни друштвени, али не занемарујући ни научни значај. То је условило потребу да се овај феномен у уводном делу теоријски размотри. Ипак, теорија ће остати у другом плану. Тиме не умањујем њен значај, већ је остављам онима који о њој више знају. Рад нема претензије да буде прегледни научни, ни стручни рад. Да ли ће га наука прихватити, није на мени да претпостављам. То ће свакако зависити и од других фактора.

Централни део посвећен је феноменологији владавине права на примеру МУП-а РС.

Вођен циљем да по друштво поражавајуће чињенице представим у форми која ће бити прихватљива широј читалачкој публици, прибегло сам прихватљивијем начину изражавања, користећи есејистичко-публицистичку форму.

У Панчеву, о Светом Сави (27. јануара), на дан који ми много значи, 2021. године. Нека то буде уместо посвете. Препознаће је она којој је намењена.

Аутор

*Ово није оїлед о владавини їрава, ово је живи їример који
већина їрађана Србије осећа на својој кожи.*

Уводна разматрања

Свака се је у Србији власт, док то није постала, заричала да ће јој темељно начело владавине бити право. Обично је бивало супротно. Они који су највише права обећали, најмање су га дали.

Крхка као стакло, владавина права овисна је о власти. Препуштена јој је на свест и савест, што у пракси значи на милост и немилост. Уосталом, као и све друго у друштву, зависи од политичке воље; а то „све друго“ зависи од ње. Тако улазимо у зачарани круг који исцртавају злоупотређена политичка моћ и њено чедо политичка корупција.¹

Владавина права, као појам, данас је у масовној употреби.² О њој се говори као доброј или лошој пракси. Држава је формално истиче у први план, али у вези са њом није идентификовала никакав проблем. Да јесте, он би нестао, или би се бар битно умањио. Свакако, Србија као држава теоријски схвата значај владавине права. Уградила ју је у темељне правне акте, почевши од Устава. Њена примена у надлежности је владајуће политичке опције, а то је дискутабилно.

1 „У стручној литератури не постоји сагласје око појмовног одређења предметног корупцијског феномена. За означавање најопаснијег вида корупције користе се термини: висока, велика, крупна, системска корупција, политичка мафија и други. Сматрам да корупцијски феномен који описујем термилошки треба означити као политичка корупција. Битно се разликује од појавног облика криминалитета сличног назива – политичког криминалитета. Први има за циљ профит, спада у имовинске деликте засноване на злоупотреби власти; другоме је циљ политички и у истоимену групу деликата спада.“ Пренето из књиге „Очи у очи са политичком корупцијом“

2 „Владавина права“ споменута је на дан 27. 11. 2020. године 6.060.000 пута на Гугл интернет претраживачу, термин ужег значења „владавина права у Србији“ споменут је 3.510.000 пута.

Да помогне у теоријском разматрању владавине права, определио сам се за Зекавицу³ и његову „Идеју владавине права“ из 2018. године, у којој каже: „Када би се моћни питали, владавине права не би било јер она, по дефиницији треба да спутава и органичава њихову моћ.“⁴ А ко се пита? Ко би уопште требало, а ко се у Србији пита? Ко то у Србији има већу моћ од моћних: грађани, парламент, демократске институције, или јавност?

Анализирајући владавину права, тешко бисмо се определили да ли је више правни, или политиколошки феномен. Реч „право“ сврстава је у правне, а реч „владавина“ у политиколошке, прецизније у феномене политичке социологије. Када владавина права постоји, реч је о правном институту; уколико је нарушена онда је то кривичноправна ствар; ако не постоји, ради се о политиколошком феномену. Могуће је посматрати и са аспекта филозофије, психологије, социологије и других сродних наука. Осветлити владавину права са свих страна велики је задатак, остављам га онима који више знају.

Ово истраживање није посвећено злоупотребама које се у МУП-у врше, већ злоупотребама које се над њим врше. Стога ће предмет феноменолошке обраде бити негативни утицај злоупотребљене политичке моћи у односу на МУП. Политичка корупција, која је доступна само малом броју муповских функционера, логично ће допунити предмет обраде. У овако одређеном предмету истраживања нема места за ниже корупцијске облике које врше полицијски службеници.

Правне науке су богате институтима, али је мало оних који имају утицај на цео живот сваког члана друштвене заједнице, као што то има владавина права. Она задира у сваку пору друштвеног живота, уређује поступање и понашање сва-

3 Бирајући између страних и домаћих аутора определио сам се за домаћег, и за његов недавно објављен стручни рад на тему владавине права.

4 Радомир Зекавица, *Идеја владавине права*, КПА, 2018. Земун, стр. 125.

ког грађанина. Дефинише лично име, одређује јединствени матични број и друга правна својства сваког грађанина; уређује образовање, пословање, лечење. Решава спорове свих врста; прети сваком грађанину средствима принуде и различитим санкцијама, и примењује их. Са друге стране, грађани очекују да власт доследно примењује право, да пружи једнаку шансу сваком појединцу и да штити слабе и немоћне. Али су спремнији да се свакој незаконитости прилагоде, него да јој се супротставе.

Владавина права није уређено издавање личне карте и пасоша без чекања; нису то ни апстрактна људска права која грађани тешко остварују. Владавина права не тражи од грађана да похађају десетине обука како би стекли стручна знања да се у борбу са политичком корупцијом упусте. Такво би „истеривање правде“ личило на борбу са ветрењачама. Владавина права је идентична безбедности, треба да је као ваздух, да је дишемо, а да на њу не мислимо. Да је стално присутна, а неприметна. Да праведно живимо, а да тога нисмо свесни. Чим се о њој поведе разговор, значи да нешто са њом није у реду. И што год о њој више причамо, све је мање има.

Владавина права саткана је од система правних норми и прописа. Око њих се преплићу моћ и власт, и свака их на своју страну вуче, све док моћ не постане свемоћ. Чим се успостави, политичка моћ закорачи на пут који води до свемоћи. Он је дуг, и за многе остане недостижан. Крећући се тим путем политичка моћ јача и ствара жељу за свемоћи. Велика препрека јој је владавина права. Њу набујала политичка моћ нарушава и умањује све док владавина права постоји. Нестанак владавине права је коначан учинак злоупотређене политичке моћи.

Видели смо од чега је владавина права саткана, са чим је идентична и шта она није. Сада да видимо шта јесте.

Владавина права је „у својој суштини, племенита идеја која није осмишљена да би заштитила моћне већ немоћне.“⁵ Та њена функција чини је идеалом. То доказује Зекавица, већ самим насловом публикације „Идеја владавине права.“ Дефиниција у њој дата учврстиће ово истраживање: „Она је, као што је речено, идеал поретка у којем ће право бити у функцији опстанка појединца, као слободног бића унутар политичке заједнице, и стварања услова који омогућавају грађанима слободан, стваралачки и одговоран развој свих њихових потенцијала.“⁶ Како створити такве услове који омогућују остварење идеала, запитаће се појединац? Одлично је ако се знатан број њих запита. То је први циљ овог истраживања; други, важнији, је указивање на одговор: „Да би се то и остварило, власт мора бити ограничена и контролисана, а закони такви да омогућавају остваривање те сврхе.“⁷

Да ли је у Србији „власт ограничена,“ или бар контролисана? Да ли су нам „закони такви да омогућавају остваривање те сврхе“? Јесу, такви су да ограничавају власт, али их је злоупотребљена политичка моћ брутално свела на предмете. Тако да једино могу да служе као подметачи, или да се притисне нешто свеже залепљено и уопште могу да послуже за све оно за шта служи папир.

Ово што злоупотребљена власт данас у Србији чини, владину права своди на теоријски идеал. Али то, наравно, не значи да од идеала треба одустати. Оно што нама који смо искрено посвећени остваривању тог идеала остаје, јесте да указујемо на све мањкавости датог система који на различите начине одбија да следи тај идеал.

...

Са сваком новом влашћу владавина права почиње живот из почетка. Док је власт млада, егзистира несметано.

5 Радомир Зекавица, *Идеја владавине права*, КПА, 2018. Земун, стр. 125

6 Исто, стр. 116

7 Исто

Са протоком времена власт и политичка корупција посежу за услугама једна другој, као да се магнетом привлаче. Тако се формирају неформални центри моћи који преузимају примат владања. Право почиње да се нарушава спорадично и по потреби. Онда потребе бивају све веће па нарушавање постаје све чешће. И то траје све док владавина права постоји.

Грубо кршење владавине права комбинује се са његовом злоупотребом. То иде у два правца: први је да се актуелни извршиоци политичке корупције заштите од било каквог вида одговорности; и други да се злоупотребом владавине права, наизглед на легалан начин, врше кривична дела.

Власт брзо схвата да терет одговорности треба пребацити на колективна тела: комисије, управне и надзорне одборе, посебно на скупштине. Уколико скупштина на било ком нивоу власти донесе одлуку (закон), ма колико било очигледно да је на штету друштвене заједнице, а у корист неформалних центара моћи, она је легална. Као таква, у јавности се, уз немо слегање раменима, скоро без икаквог критичког става, сматра законитом. Потребно је нагласити да у том сценарију владавина права апсолутно губи свој изворни смисао. Она има смисла само ако почива на законима који су добри.

У условима одсуства опозиције из законодавног дома, таква опасност и штета коју ће произвести постаје готово извесна и само је питање тренутка када ће бити извршена. Та злоупотреба владавине права, нажалост, није њен највиши стадијум. У коначној фази кршење закона се не крије, напротив, истиче се као неко природно, скоро божанско право власти да чини шта год пожели. У тој фази власт је изнад друштва те закони који важе за друштво до ње и не стижу. То се, не само у Србији, доживљава као право јачег, и прихвата. Ретки су појединци који су спремни да се супротставе јачем од себе јер се не исплати „терати правду“.

У односу на суноврат владавине права под демократском фасадом, диктатура делује готово поштено. Диктатура се на све начине избегава, јер би дефинитивно оголила диктатора, што он не жели. У стадијуму свемоћи владар трпи велики унутрашњи психички притисак, његова личност доживљава промене и формира се у диктатора; иако то прикрива. Жеља му више није свемоћ јер ју је већ остварио. Листа рационалних циљева је исцрпљена, али иде даље и постаје жртва свог ирационалног циља. Очајнички жели да га народ, не само поштује, него и воли. А љубав се најбоље постиже, знају то диктатори, путем страха; јер волети их може само народ који се боји. Тада жртва постаје овисна, и дневно јој, једнако као и хлеб, треба доза страха. Када се између власти и народа јасно успостави однос диктатора и поданика, тада власт почне народа да се плаши. Зазире од њега и кад шушне, не верује му чак ни када дарове носи нити када се на верност куне.

Док грубо крши право, отуђена власт се лажно позива на виши интерес. И није толико лоше, док свесно лаже, још увек зна да од права већи интерес не постоји. Проблем за друштво постаје када се власт толико уживи у улогу и почне да верује у оправданост зла које чини.

*Ејо шїа морам да чиним, да се жрївљујем за народ,
зло да му чиним, за њеїово добро, лица изобличеног
од зла, кроз стиснуте зубе цедиће диктатор.*

Научна мисао о актуелном стању владавине права

*Веома ценим интелектуалну храброст.
Не можемо да будемо истовремено интелектуалне кукавице
и да играјемо за истином.⁸*

Карл Попер

Да ли постоје научна сазнања о предмету истраживања, а да су прикупљена методом студије случаја? Ако би негде требало да се нађе стручни рад о феноменологији владавине права у МУП-у, онда је то његов часопис „Безбедност,“ који објављује научне и стручне радове из подручја наука о безбедности. Часопис обилује практичним радовима који са најразличитијих аспеката осветљавају све што је везано за полицију и безбедност. Да ли је реално међу њима очекивати и критичку мисао о гажењу владавине права, злоупотреби МУП-а и стављању у функцију злоупотређене политичке моћи?

Захвалан извор за предметна научна сазнања је и часопис „Правни живот,“ који у оквиру Копаоничке школе природног права, издаје Удружење правника Србије. Часопис обухвата мноштво правних тема, дефинисано као хексагон школе, има и катедру посвећену праву на правну државу. То је појам под којим се у смислу научног разврставања одређују радови на тему владавине права. Даље се поставља питање да ли се под институт правна држава може сврстати рад на тему владавина права? Та разматрања ће изостати. Сматрам да је довољно на њих указати.⁹

8 Попер Карл, *У игрању за бољим светом*, Паидеиа, Београд, 1999. стр.175

9 Аврамовић о томе каже: „И поред бројних разилажења у теорији, чини се да је данас могуће ставити знак једнакости између владавине права и правне државе.“ Детаљније у: Драгутин Аврамовић, *Владавина права и правна држава – истиоси или различитоси?* Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 3/2010, стр. 421.

У оба часописа уочио сам неколико научних радова на тему владавина права, али ниједан стручни. То даје право, али и обавезује на констатацију: На тему „Владавина права у Србији на примеру МУП-а, феноменолошки аспект“, не постоји стручни рад.¹⁰ Та чињеница се као кључни каменчић уклапа у мозаик који састављају злоупотребљена политичка моћ и политичка корупција. Да је то исправно потврђују Милосављевић и Радосављевић:

*У њолићичким наукама није рејко, рекло би се чак да је чећше нејо у друћим наукама, да се друшћивени значај одређених ѡроблема и исћираживања нећира, ѡрећућкује или ићнорише ѡод ућићцајем ѡолићичке.*¹¹

Да ли је то случај са нарушеном владавином права у Србији и унапређеном политичком корупцијом?

Они који о владавини права имају сазнања, и када би се латили пера, посезали би за научним формама. Могао би неко помислити: Ето, има ко хоће да пише, али о чему? Закључили би: да имају о чему, они би писали. Тиме су догађаји додатно прикривени. Имајући у виду управо стање у коме се налази владавина права, нереално је очекивати да јој научна мисао додели пажњу коју заслужује. С тим у вези питам и остављам науци да одговори: Да ли је дужна да се бори против политичке корупције?¹² Да је питање исправно, доказује и Зекавица када каже:

10 Прихватам са захвалношћу сваку добронамерну информацију о научним радовима са идентичном тематиком. Прижељкујем је, надајући се да ћемо тиме ојачати фронт антикорупцијских снага.

11 Славомир Милосављевић, Иван Радосављевић, *Основи мећодолоћје ѡолићичких наука*, Службени гласник, Београд, 2006, стр.425

12 Себи дајем за право само уопштено да кажем да се научна мисао ретко бави актуелним појавама. Неки од разлога су: да појава није идентификована, или да је недовољно испољена, или да није у потпуности испољена, те се мора сачекати да се исказе у целисти. Но, проблем је у томе, што може бити касно кад наука то дочека. Како одмерити који је тренутак оптималан? Сваки. Али, само ако је благовремен, има друштвени значај. Лепо се то види на примеру медицине где наука не сме да чека да становништво изумре, па да се посвети истраживању, јер и да је епохално научно откриће, бесмислено је, јер га је немогуће применити над мртвим људима. Осим уколико се наука не нада да ће открити и начин да се умрли оживе. Да ли се све то може применити и на примеру актуелне политичке корупције?

Кључно је ишитање да ли љавници желе да буду љосвећени умношћи. Да ли љавници у својој тежњи ка „научношћи“ љравне науке тебеда да љресћану да размишљају као ећичари и филозофи? Да ли такава амбиција може и тебеда да ослободи од љоворношћи љравнике за сћиварање љојубних закона који воде ка десћрукцији једној друшћва и нећацији умношћи?¹³

Када је у питању научна мисао на тему политичке корупције и организованог криминала, стање је битно другачије. Судаћи по броју радова и научних догађаја могло би се помислити да смо по том питању брижни и поприлично организовани, како то и доликује демократском друштву. Научну мисао о политичкој корупцији допуњују и они који немају референце да то чине. Многи би да у вези са њом кажу шта знају, изјаве што мисле, саопште штогод (занимљивог), јер ће баш то бити од круцијалног значаја. Изнети ставови крећу се у распону од апсолутне штетности до корисности. Приличан је број и оних који имају личну формулу за борбу против ње и који прецизно знају шта је узрокује. Само још да то чујемо и васцела ће корупција са лица земље Србије нестати. Али, какав смо ми народ, прво што мало ко умне људе слуша, а и кад их лепо саслушамо, ми све то још лепше заборавимо и даље радимо по своме, јер ко други зна боље од нас? Нико. Тако све изречено и предложено остане неостварено.

Лично осећам да смо, као острво морем, окружени мудрим, ученим и званичним мислима, изјавама, ставовима – о корупцији. Толико их је да човек не зна којој би пре посветио пажњу. У том мору умности, посебно су занимљиви ставови званичника МУП-а. Да видимо шта је званично о корупцији речено.

„Нулта толеранција на корупцију“ наслов је под којим је МУП 28. 5. 2013. године објавио вест о одржаном научном скупу „Супротстављање организованом криминалу, правни оквир,

13 Радомир Зекавица, *Идеја владавине љрава*, КПА, 2018. Земун, стр. 107

међународни стандарди и процедуре“. Присуствовали су му домаћи и инострани еминентни стручњаци у области правне, криминалистичке, безбедносне и полицијске теорије и праксе у организацији Криминалистичко полицијске академије и Фондације Ханс Зајдел, у хотелу „Оморика“ на Тари. Скуп је отворио државни секретар Министарства унутрашњих послова Републике Србије мр Владимир Божовић те је истакао значај организовања научностручних скупова о сузбијању организованог криминала, корупцији и тероризму. *Један од најважнијих циљева наше Владе – истакао је у свом говору Божовић – јесте снажна и одлучна борба против организованог криминала и корупције. Државна политика коју води Влада Републике Србије, оријентирана је на безусловну борбу против организованог криминала и промовисања принципа нулте толеранције на корупцију.*¹⁴ Државни секретар Божовић није пропустио да излагање употпуни и значајем *начела владавине права у борби против корупције и организованог криминала.*¹⁵

Да ли је обраћање Божовића научни или политички став, или микс то двоје? Ако је то мишљење и „еминентних стручњака у области правне, криминалистичке, безбедносне и полицијске теорије и праксе“, онда је боље да се не изјашњавају. Овде би се могло поставити и питање да ли наука и они који у њено име говоре уопште знају какво је стање организованог криминалитета, а посебно како се у пракси спроводи „нулта толеранција на корупцију“?

Не само научно, него уопште животно правило је да ако нешто не знаш, ако ниси поуздано утврдио, онда се о томе не изјашњаваш. Ако пак мораш нешто да кажеш, онда као политичар, кажеш нешто, а не кажеш ништа.

14 http://arhiva.mup.gov.rs/cms_lat/saopstenja.nsf/arhiva-saopstenja-MUP-2013.h?OpenPage&ExpandSection=127%2C51%2C133#_Section127

15 Исто

Чекајте, чекајте мало. Нисте ви једни, и ми имамо неко право, огласила се Ведета¹⁶ и наставила: Правило ко коме се моја браниша влада мало је друшачије, оно јласи: Што се јод више јолиничка коруџија развија, јавно треба јовориши да се суздија. Што је јод више разбукијавамо, да смо решени да се јрошив ње одлучно боримо и искоренимо је. Што је јод више шћишимо, да се и за њен најблажи облик јримењују најсјроже рејресивне мере. Они који то слушају, а не знају, јовероваће и диће нам захвални. А онда учиниши све да истина о јолиничкој коруџији не сћишине у јавноши. Њено месћо јојуниши редовним акћивносћима на јлану суздијања криминалишета, јлорификоваши их и медијски максимално експлоатисаши.

...

Децембра 2013. године у Сарајеву Владимир Божовић, државни секретар Министарства унутрашњих послова Владе Републике Србије, учествује на Регионалној конференцији о борби против корупције за земље југоисточне Европе. Иако такав скуп није научни већ политички, он озбиљно претендује на научну репутацију.

У праву је државни секретар Божовић када каже: „За успешну борбу против корупције неопходно је успоставити антикорупциону коалицију на нивоу читавог друштва коју поред свих државних органа чини и невладин сектор, црква и верске заједнице и млади уз подршку медија.¹⁷ Та антикорупциона коалиција на нивоу целог друштва мора бити јача од сваке политичке коалиције и моћних тајкуна.“¹⁸ То је кристално јасно. Међутим, државни секретар иде даље, па оно што у Србији не постоји истиче као чињеницу: „Доследно

16 Ведета је нестварни лик из књиге „Очи у очи са политичком корупцијом“ у којој представља отелотворену политичку корупцију.

17 Невладин сектор чека да се успостави антикорупцијска коалиција на нивоу целог друштва.

18 http://arhiva.mup.gov.rs/cms_lat/saopstenja.nsf/arhiva-saopstenja-MUP-2013.h?OpenPage&ExpandSection=16%2C133#_Section16

исказану политичку вољу и чврсту решеност власти Србије да се одлучно бори против корупције и свих видова криминала, а посебно против организованог криминала“.¹⁹

Слобода научне мисли не сме се ни на који начин спутавати, али се не сме ни злоупотребљавати.

...

Владавина права у Србији нормативно је уређена системом правних норми, на чијем врху се налази Устав РС. То је најбољи доказ колико је владавина права важна за једно друштво. Осим највишег правног акта, владавина права уграђена је као камен темељац и у Закон о полицији. Такође на њој се заснива и Национална стратегија за борбу против корупције у Србији за период од 2013. до 2018. године.²⁰

Устав (чл.3 ст.2) дефинише да се владавина права остварује на следеће начине:

- Слободним и непосредним изборима,
- Уставним јемствима људских и мањинских права,
- Поделом власти,
- Независном судском влашћу и
- Повиновањем власти Уставу и закону.

Прва четири наведена начина практично су условљена петим. Јер владавина права зависи од власти. Да би се успоставила, неопходно је да се власт повинује Уставу и закону. Тако повинована власт производи остале наведене начине. Пети начин је обавезан и довољан за успостављање владавине права, све друго је немогуће без њега. И обрнуто, уколико он не постоји, немогуће је остварење било ког облика и начина владавине права. Она тада једноставно не постоји.

Закон о полицији²¹ (чл.2 ст.1) каже да су унутрашњи послови они којима се „пружа подршка владавини права“.

19 Исто

20 Национална стратегија за борбу против корупције у Републици Србији за период од 2013. до 2018. године, „Службени гласник РС“, бр. 57/2013.

21 Закон о полицији „Службени гласник РС“, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018.

У циљу успостављања савршене владавине права држава Србија је донела један јако важан стратешки документ. Реч је о Националној стратегији за борбу против корупције у Републици Србији за период од 2013. до 2018. године.²² Наведена Стратегија каже да су органи власти који су укључени у превенцију и борбу против корупције дужни да своја овлашћења врше у складу са шест општих начела. Истичем значај начела владавине права и начела „нулте толеранције“ на корупцију. Ако је власт искрена, наведена начела руше ово истраживање до темеља и чине га безвредним. То би био доказ стабилне владавине права и онемогућене злоупотребе политичке моћи. Уколико је супротно, срушена би била владавина права, злоупотређена политичка моћ прихваћена а политичка корупција уздигнута на врх друштвених вредности.

И пре него што приступим истраживању владавине права у Србији на примеру МУП-а, логички ћу размотрити наведена начела.

Чему служи начело „нулте толеранције“ када је остварена владавина права? Уколико она није остварена, тек је онда начело „нулте толеранције“ бесмислено. Ипак, тако додатно лепо звучи са аспекта политиканства, као згодна флоскула за страначке лидере када се нађу пред бирачким телом.

Када је у питању примена било које правне норме, нема места позивању ни на какву, па ни на „нулту“ толеранцију. Правна наука је ту кристално јасна. Стога је беспотребно метафорично изражавање. Уколико би пак прихватили такво начело, онда би то значило да бар нека врста толеранције у примени закона постоји, јер су неки објекти кривичноправне

22 Прва Национална стратегија за борбу против корупције у Републици Србији донета је 2006. године. Овде је наведена последња. Лако се уочава да јој је рок истекао пре три године. Тако да је Србија од 2018. без наведене стратегије. То је доказ колико је тај документ у реалним условима релевантан. Једноставно речено никоме није ни од какве практичне важности.

заштите мање, а неки више важни. Право не познаје такав однос јер би тиме само себе срушило. Како већ има пуно оних који на рушењу права раде, оно би требало да се од тога дистанцира.

Када је такво, по много чему накарадно правно начело постављено, да видимо шта нам то говори. Да ли истицање начина на који треба поступати у вези са корупцијом значи да је бар нека врста толеранције дозвољена за преваре, проневере, саобраћајне или деликте из страсти?

Наравно да нико не може нити треба да утиче на реторику страначких лидера, али је јако опасно када се она прелије у легислативу. Тиме је примена правних норми контаминирана неком врстом протекционизма. Свеједно је да ли је реч о препорукама за строжу, или блажу примену. Закон јасно каже:

*Нема њошреде да на норме које сам њројисао догајетје
било шїа друїо, довољно је да их њошїујетје и њо њима
доследно њосїуїїїе, ни мање, али ни више од њих.*

...

Владавина права немогућа је у аутократским политичким порецима. Може да се оствари само у демократском политичком поретку. Идеал добре владавине је владавина права. Њена друга крајност је аутократија. У некој мери могућа је и владавина неформалних центара моћи. Како би у пракси изгледали неки од наведених модела владавине?

У теоријском идеалу владавине права не постоји најмоћнија личност; власт је подељена на законодавну, судску и извршну; медији су независни, а јавност је врховни судија. Изабрана лица одговорно поступају у границама својих овлашћења. Свесно бране општи интерес и прихватају штету коју причињава њиховом личном. Одбијају сваку комуникацију са лицима која немају интегритет. Полицијски службеници и заменици јавних тужилаца, у складу са закон-

ским овлашћењима испуњавају своје радне обавезе. Без трунке подозрења врше провере у предметима у којима постоји сумња да су незаконито поступала лица на највишим функцијама, укључујући актуелне министре, премијера па и самог председника. Чланство у владајућим политичким странкама захтева већи рад и не доноси никакву корист већ напротив, носи већу одговорност и предмет је сталних провера. И ту је крај сна. Шта од наведеног препознајете у Србији данас?

Тамо где не влада право, све је супротно.

...

Како бисмо најкраће описали Србију данас? Који би проблем идентификовали као највећи. Да ли бисмо је описали као правну или заробљену, тј. криминализовану државу; демократску или аутократску? Постоји ли у Србији политички плурализам, слобода мишљења, штампе и окупљања? Да ли се на јавној сцени говори, пре свега, културно, или доминирају говор мржње, омаловажавање и вређање свих оних који мисле другачије, па чак и народа? Да ли је насиље, вербално и физичко, постало правило, или је изоловани инцидент? Да ли су јавне финансије, јавне или тајне? Да ли је правосуђе независно, а власт подељена? Једном речју: да ли у Србији постоји владавина права?

*Владавина права у Србији више не постоји.*²³ На кључно питање овог истраживања то је 8. 5. 2020. године изјавила Вида Петровић Шкоро, председница удружења Центра за правосудна истраживања (ЦЕПРИС) и некадашња председница Врховног суда. Дипломатски одмерено, идентично су се изјаснили Сем Фабрици²⁴ амбасадор ЕУ у Србији и Влади-

23 <https://www.danas.rs/drustvo/vladavina-prava/petrovic-skero-vladavina-prava-u-srbiji-vise-ne-postoji/>

24 <http://europa.rs/vladavina-prava-ne-zbog-eu-vec-zbog-dobrobiti-svih-gradjana/> 1.12.2020.

мир Билчик²⁵, известилац Европског парламента за Србију. Њихова је порука кратка: *Нова влада да се фокусира на владавину људских права*. Судећи по наведеној изјави, закључује се да влада то не зна па је треба упутити. Међутим, право питање је: Да ли међународна заједница заиста не види стварно стање владавине права у Србији или је то опростила?

Надлежни државни органи о стању владавине права у Србији ретко се изјашњавају. То свакако нешто значи. Власт вероватно не може лако да се изјасни о ономе што јој смета, а јавно не сме да јој смета. Тежак се задатак пред њу поставља јер владавину права мора ефикасно да елиминише, али то мора да буде законито!? Иако се труди, тешко јој је да реши тај логички нерешив задатак. Да се не би много мучила, најбоље би јој било да владавину права прогласи за тајну!? Тако би је обуздала правним инструментом, и свима запушила уста, посебно онима који се за њу залажу. Ефикасност таквог решења огледа се у следећем: Ко би год заустео да о владавини права штогод каже, нарушио би законом прокламовану тајност, а тиме починио кривично дело. Не би се знало шта је за владавину права горе, то да не постоји, или да буде проглашена за тајну; али би све било по закону. Кад помислите да од тога не може горе, верујте да може. Владавина права се може законом и забранити, или бар одлуком са законском снагом привремено ставити ван снаге.

25 https://www.danas.rs/drustvo/vladavina-prava/bilcik-nova-vlada-da-se-fokusira-na-vladavinu-prava/?fbclid=IwAR3iZqa73kleGN78UOzdHVqyPGu9kdcVs0k8_-Qe8V2-thE5s9JLx1_qiZg 7.8.2020.

Ко влада Србијом?

*О тиранији и власти, одавно је све бијно речено.
Ту је људско искуство ојромно и неделатно, зато што је,
ио свему судећи, власт вечна, а с њом и тиранија као њена
иманентна моћност.²⁶*

Добрица Ћосић

Требало би да влада право, али видимо да смо далеко од тога. Ако оно не влада, неко свакако влада, и рекло би се да то врло ефикасно чини. Логично је и методолошки исправно поставити следеће питање: ко влада Србијом?

Некада је владала радничка класа и у њено име Комунистичка партија, тада је све било кристално јасно; а данас? Влада ли право, грађани, политичка елита, тајкуни, страни фактор, или неформални центри моћи? Расправе се о томе воде почевши од пијачно-уличних, преко медијских све до академских. Ко је год помислио да није битно ко Србијом влада, него како влада; упао је у замку. Добра владавина је само она која је на праву заснована, без икаквих калкулација, без заклањања иза лажног патриотизма, без позивања на виши интерес.

У свакој уређеној држави, па и у Србији, требало би власт да влада, али са нашом државом ни то није извесно. Да би се владало, власт није довољна, неопходна је и моћ. Дешавало се да онај ко има власт нема и моћ. Сходно томе и обрнуто, тј. да онај ко има моћ иако формално није на власти, преузме њену функцију. То чини неформално и противуставно, али ефикасно.

²⁶ Реч Добрице Ћосића на париском форуму „Литература без граница“, 21. новембра 1987. у Паризу, према: Ћосић Добрица, *Сиварно и моћуће*, Филип Вишњић, Београд, 2001. стр. 207.

Власт је везана за формални положаја, тј. за функцију. Моћ је неформална, могу је имати масе, групе, али је пре свега везана за личност која са собом носи стечену моћ и испољава је без обзира на којој позицији друштвене хијерархије или власти се налази. Много је таквих примера на свим нивоима власти.

Деведесетих година један од председника Србије био је и Зоран Лилић. Иако је формално био на врху пирамиде власти, имао је несразмерно малу моћ, само протоколарну. Моћ је као недељива припадала неприкосновеном владару тог доба Слободану Милошевићу, независно од тога на којој се функцији налазио. Након петог октобра на месту председника Србије остао је Милан Милутиновић као кадар пораженог режима. У складу са тим, његова моћ готово да и није постојала. Посебан пример забележен је након избора, маја 2012. године. Тада највећу моћ немају ни председник Републике, ни председник Владе, ни председник Народне скупштине, већ први потпредседник Владе и министар одбране, Александар Вучић. Занимљив за анализу је пример на градском нивоу власти у Београду где актуелни градоначелник има много мању моћ од свог заменика. Сличних примера има и у другим градовима. Тако видимо да примат владања припада појединачној политичкој моћи.

Онај ко у Србији има политичку моћ, не пропушта прилику да Србијом влада. Без обзира на ком нивоу власти се налази, његов утицај је неприкосновен.

...

Феномени друштвених наука међу собом су повезани тако да чине јединствену целину коју називамо друштво. За потребе овог истраживања уочена је и издвојена веза владавине права и политичке корупције. За њих је резервисано само једно место у друштву. Тамо где царује политичка корупција, за владавину права нема места и обрнуто. Који ће од

та два друштвена феномена бити доминантнији одређује судбину целог друштва, јер оба имају готово пресудан утицај на друштво у целини и на сваког њеног појединца.

Под утицајем владавине права друштво се развија, а сваки његов појединац напредује. Под утицајем политичке корупције друштво назадује. Онолико колико друштво осиромаша, толико се појединци богате. На све то огромна већина грађана незаинтересовано гледа чекајући да јој се испостави цех који ће на крају платити.

Имају ли та два феномена неку везу?

Неку? Не неку, нејо директну.

Онај који је од та два феномена јачи, сразмерно снази коју има, потиरे други.

Власт и владавина права требало би да су усклађени, са циљем да грађани боље живе. Да би боље живели, пре тога треба да живе праведно. Али циљ усклађивања предметних феномена може бити и супротан - да се владавина права злоупотреби и стави у функцију власти при чему се ни најмање не води рачуна о грађанима и њиховим интересима. Како им буде. Некима, који у условима владавине права ништа не би постигли, пружиће се прилика да лично профитирају, што они неће пропустити. Тај мрачни сценарио производи једну екстремно функционалну појаву - политичку корупцију. Она је у најтешњој вези са владавином права.

...

Када је политичка корупција у питању, у Србији се ништа променило није, осим странака на власти.

- *Да ли је и овај њиш тако?*
- *Па, није.*
- *Значи нешто се ипак променило?*
- *Овај се њиш њолиничка коруиција усавршила!*

Три карике ланца владавине права

*Владавина љава је као љроножац, када му сломитије
чеону ноју (МУП,) љроножац љада на нос, и цабе су
осијале целе две бочне ноје (љужилашиљво и суд),
љроножац је неужољредљив.*

Стање у коме се владавина права у Србији налази често се описује као урушено. Такво стање одраз је урушених институција јер се владавина права управо путем њих остварује, или не остварује. На које се институције мисли? Много их је држава основала, као да је на норму радила.²⁷

Уколико су институције стабилне и од власти независне, онда су способне да се одбране од свих утицаја. Тада су грађани безбрижни јер је уз такве институције егзистенција владавине права осигурана. Пре него што упловимо у узбуркане воде владавине права, да видимо укратко у каквом су стању институције.

Судија Апелационог суда у Београду Драгана Бољевић изразила је озбиљну сумњу у институције. Рекла је: “Србија је у Уставу дефинисана као држава владавине права са независним судством, а истовремено извршна и законодавна власт, које су такав Устав донеле, не желе да поштују владавину права.”²⁸ Чланица Савета Владе Србије за борбу против корупције Јелисавета Василић рекла је: *Коруиција*

27 Новинари ЦИНС-а су побројали преко 180 агенција, завода, дирекција, националних савета, фондова, секретаријата, одбора, комисија, центара, комора и „осталог“, али тачан број није утврђен. Међутим, утврђено је да „Влада Републике Србије нема систематску јединствену евиденцију свих тела која је она основала.“
<https://www.cins.rs/koliko-je-velika-nasa-drzava/>

28 https://www.cepris.org/dogadaji/boljevic-sudije-nemaju-poverenja-u-institucije/?fbclid=IwAR2HVq6hPmhEL3EpdHZ_8s5Vg6TCaglfJ7q3GiSji2lT4ZQ-0BE97z1E2Qo4.12.2020. године.

*расије јер су институције које би требало да се боре против ње дефинитивно урушене*²⁹ То је и одговор на питање: када владавина права губи, ко добија?

Док тражимо одговор на питање ко владавину права нарушава, измиче нам једно друго питање: Ко је штити? Владавина права је апстрактни појам, не може сама по себи да се успостави. Ко у њено име то чини?

Како би власт исказала своју декларативну опредељеност за успостављање владавине права, основала је више специјализованих институција.³⁰ Ипак, све су то само „помоћна лековита средства“ за сузбијање болести друштва означене као политичка корупција. Ланац одбране владавине права је кратак. Чине га само три државне институције, као три карике. Прва је МУП на који се настављају тужилаштво и суд. Свака од њих треба да је много јака, а све треба да су једнако јаке. Иако има само три карике, и тај ланац може се прекинути на свакој, а не само на првој. Ипак, овде је фокус на првој карици из више разлога. Њена улога је од круцијалног значаја, она је практично пресудна, али не и довољна.

Санкционисање извршилаца кривичних дела суштински је условљено поступањем МУП-а. Он је пресудан за почетак јер без њега нема ко да открије извршено кривично дело и да стручно прикупи доказе.³¹ Од њиховог квалитета све зависи. Добро спроведени преткривични поступак силом замајца гура предмет даље ка коначном санкционисању.

29 <https://www.021.rs/story/Info/Srbija/207216/Korupcija-raste-jer-su-institucije-definitivno-urusene.html> 31.1.2019. године.

30 То су: Агенција за спречавање корупције, Управа за спречавање прања новца и финансирања тероризма, Државна ревизорска институција, Царина, Управа за издржавање казне затвора, цивилна и војне службе безбедности и ту није крај, у ширем смислу има их још.

31 Доказе могу да прикупљају тужилац и оштећена правна лица. Нпр. електродистрибуција за кривична дела крађе струје, али су такви примери у пракси у малом броју. Да не спомињемо немогућност да оштећени примењује законска (полицијска) овлашћења, неопходна за прикупљање доказа.

Таквог га је много теже анулирати иако није немогуће.³²

Када МУП добро, тј. по закону обави свој посао, тужилаштву је омогућена сигурна позиција пред судом, од кога се као од коначне инстанце очекује егзекуција. Узмимо као теоријску могућност да нам је судство савршено. То је гарант да ће сваки извршилац политичке корупције бити осуђен. Али, таквих пресуда нема.³³ Шта је узрок томе? Ненадано, ово истраживање обогатила је најрелевантнија личност за наведено питање. Одговорио нам је Александар Степановић, председник Вишег суда у Београду, уједно и председник ван-претресног већа Поседног одељења за сузбијање корупције и Поседног одељења за организовани криминал. Много моћна личност у интервјуу за дневни лист „Данас“ (стр.14-15) од 31. 12. 2020. године говорећи о случајевима високе корупције рекла је: „Одговорно могу да потврдим - ми тих предмета немамо“.³⁴

Зашто их немамо? Да ли зато што таква корупција у нашем друштву не постоји? Не, управо је супротно, она постоји, и то у таквом обиму и интензитету да онемогућава већ на самом старту сваку активност усмерену против ње. Резултат моћи коју има је да ни један једини такав случај није откривен. Ко је заказао? Ко је задужен за откривање политичке корупције? Ко је прва карика у ланцу владавине права? Исти је одговор на сва три питања: МУП. Наведене чињенице су толико поражавајуће да је тешко суочити се са њима. Ту је одговор на питање: откуд МУП у овој причи? Један је од најзначајнијих субјеката остваривања владавине права, те ћемо то приказати на његовом примеру. То свакако неће бити

32 На жалост, у пракси смо сведоци да нема тог предмета, који ма колико да је добро у преткривичном поступку припремљен, а да се у даљем поступку није обесмислио, на крајње баналне начине. То је значајан индикатор за оцену владавине права.

33 Пресуде које су донете у неким корупцијски предметима су далеко од политичке корупције, која је предмет истраживања.

34 Овде се не бавим појмовним одређењем најопаснијег вида корупције. Ипак, рећи ћу да он има своје име – политичка корупција. Свако избегавање да је прецизно означимо иде јој у прилог.

довољно да се политичка корупција у потпуности расветли, али ће нам указати на битне карактеристике и потребу за даљим проучавањем. Девијације у методологији рада МУП-а РС под утицајем политичке корупције при вршењу послова из надлежности полиције свакако завређују научну пажњу.

Када се власт трансформише у злоупотребу, а на том путу јој се владавина права испречи, на чију ће страну МУП стати, како ће се понашати? Сама чињеница да се ово питање поставља, поражавајућа је за цело друштво. Док је МУП грубо злоупотребљен, власт у пропагандном маниру истиче да је сервис грађана. Да је сервис – јесте. Али чији? Могло би се рећи да је МУП између сервиса грађана и сервиса за очување власти. Не мора да одлучује којој ће се страни приволети све док грађани и власт имају исти циљ – владавину права. Међутим, чим се питање опредељења постави, одговор је јасан: МУП је на страни власти. Све и да неће, тој страни мораће да се приволи.

Шта се дешава када у борби за очување власти политичка моћ почне да се злоупотребљава? Тада се моћ у тежњи за свемоћи отме свим контролама. Тог тренутка раскидају се све везе са владавином права. Последице тога грађани Србије осећају на својој кожи, што је и описано у овој публикацији.

...

Владавина права формално је почела да добија на значају када је Србија одлучила да приступи ЕУ. На том путу треба да испуни бројне услове, дефинисане кроз поглавља. Међу најважнијима се издаваја управо владавина права одређена поглављем 23, али и поглављем 24. Део јавности стога сматра да је владавина права једино важна због ЕУ, тј. због визног режима и могућности да се грађани Србије запошљавају у земљама ЕУ.³⁵

35 То су пре свих Немачка, Аустрија, Француска. Стога је за њих посебно важно да се у Србији створе такви услови који ће грађане држати у земљи, а не терати да је напуштају. На добром смо путу да се готово све радно способно становништво, не

Такав приступ је један од узрочника стања у коме се налази не само владавина права, него цело друштво.

Тако испада да је ЕУ више него нама стало да једни друге не крадемо, не варамо и не лажемо; да сами себи зло не чинимо.³⁶ Може ли нам ЕУ помоћи да успоставимо владавину права како би био олакшан живот буквално сваком грађанину? За то је, наравно, потребно да се појединци санкционишу. ЕУ ни било ко други неће за нас учинити ништа више него што сами за себе чинимо. Судбина владавине права дефинитивно остаје у рукама грађана Србије. Нажалост, један јако мали број грађана Србије владавину права не само да држи у својим рукама, већ ју је ставио у мали џеп. Огромна већина, иако надмоћнија, своје моћи још увек није свесна. Они који су свесни нису вољни да било шта ризикују нити да предузимају нешто од чега нема користи, или нешто што је, како они верују, унапред осуђено на пропаст.

Да ли нарушена владавина права у Србији утиче и на земље ЕУ? Уколико предузеће из неке ЕУ земље приликом пословања у Србији буде жртва политичке корупције, то је доказ да штетне последице превазилазе границе Србије. То је посебно важно јер је Србија земља, иако ван ЕУ, унутар њених граница. Земљу у којој уместо права влада политичка корупција нико не жели ни за комшију, а никако за пословног партнера. О економској сарадњи и бројним аспектима безбедности која се прелива преко граница, да ни не говорим, како не бих изашао из теме.

само из Србије него и из региона, пресели у Западну Европу. То је већ сада велики проблем целе Европе, за који су сви одговорни, свако спрам своје моћи.

36 Да ли и колико политика утиче на поступке ЕУ према Србији, а у вези са приступањем ЕУ, није предмет овог истраживања.

Моћ није моћ уколико се не злоупотреби

Политичка корупција

Политичка моћ је највиши облик одговорности, а њена злоупотреба исто такав облик неморала.

Е, није јачно. – успротиви се Ведета – Највиши облик злоупотребе политичке моћи је лицемерје. Гладим вас у очи и смејем вам се колико сће немоћни да се одупрете њоничењима која вам чиним. А она ће бити све већа и већа. Нема још њоничења на које нећете присијати, само збој још шире размишљање – Само да не буде јоре.

Власт се дели, моћ не. Она тежи да постане свемоћ. На том путу мора да стави под своју контролу власт и да елиминише владавину права. Најбољи доказ да је свемоћ достигла свој врхунац је да се злоупотреби.

Злоупотреба политичке моћи непресушан је извор из кога се угрожава владавина права. Политичка моћ по својој суштини не трпи никог изнад себе, па јој владавина права смета. Како политичка моћ расте, све је ближе злоупотреби. Кад ступи на јавну сцену, то је крај владавине права.

Зашто политичка моћ посеже за злоупотребама?³⁷ Кључни разлог је у вези са природом политичке моћи која је кроз историју савршено јасно показала и доказала да не трпи ограничења. Са владавином права бори се на све софистицираније начине који се данас, у условима универзално прихваћених начела демократије и људских права, одигравају управо под велом заштите истих и то на начин који отворене злоупотребе моћи чини све мање видљивим.

³⁷ Више о томе у: Синиша Јанковић, *Злоупотреба политичке моћи у њим политичких система*, у: Срето Ного (ур.), *Злоупотреба моћи*, Удружење за међународно кривично право, Тара, 2014. стр. 332–339.

Све што политичка моћ чини срачунато је на освајање власти и бескрајно дуго владање. И нема те цене коју носилац моћи није спреман да плати како би се на власти одржао. Да би се на власти остало што дуже, са аспекта злоупотребе моћи, потребно је да се стално увећава. Тако долазимо до закључка да моћ није моћ уколико се не злоупотреби. То је генетична суштина једног од најопаснијих људских својстава. Овде, нажалост, морам да станем са анализом јер бих ушао у поље етиологије. Иако је значајнија од феноменологије, она ипак није аспект овог истраживања.

Шта ће ми моћ ако не моћу да је злоупотредим? – ишта се њој политичка моћ.

Али узурпација апстрактних правних појмова никоме није циљ уколико се тиме не може стећи материјална корист. Она извире из злоупотређене политичке моћи као политичка корупција. И ту се по њу јавља потенцијална опасност. Закон налаже да реагују надлежни државни органи и санкционишу је. Тада њен императив постаје онемогућавања санкционисања. Како то учинити? Онеспособити МУП, или, још боље, ставити га под контролу, а онда и директно ставити у функцију злоупотређене политичке моћи.

Докле је власт са тиме стигла, питање је на које ћу покушати да дам што потпунији одговор.

Како владавина права реагује када је угрожена, када је повређен неки од начина на који се остварује? Шта ради уколико дође до злоупотребе политичке моћи и до нпр. куповине гласова, уцене бирача, злоупотребе приликом бројања гласова? Тада реагују надлежни државни органи санкционисањем прекршилаца и успостављањем нарушеног изборног поступка. Уколико је нпр. судска власт зависна од политичке моћи, она не може да реагује јер је благовремено стављена у службу политичке моћи.

Шта радити уколико се власт не повинује Уставу или закону? Ко ће тада реаговати, и успоставити нарушени правни поредак, те санкционисати извршиоце који припадају најужем кругу носилаца политичке моћи? На та питања треба да одговори друштво. МУП је у тим случајевима немоћан, од њега грађани не треба да очекују немогуће.

...

Владавина права је основна претпоставка Устава (Чл. 3 ст. 1. Устава Републике Србије). Уколико владавина права не постоји, на чему се базира Устав? На вољи злоупотребљене политичке моћи.

На крају уводних разматрања придружујем се питању које поставља Зекавица: „Остаје, међутим, као засебан и веома захтеван задатак, да се испита да ли се и у којој мери она (владавина права, прим. С.Ј.) спроводи у пракси?“³⁸

Свестан свих ризика прихватио сам се тог „веома захтевног задатка“.

38 Радомир Зекавица, *Идеја владавине права*, КПА, 2018. Земун, стр. 125.

Анатомија рушења МУП-а

*У Србији се још није десило да неко није злоупотредио
пополитичку моћ, а да је имао.*

Таман сам помислио да сам се теоријски па и књижевно
растао са политичком корупцијом кад ме дочека на мала врата
и у истраживању владавине права. Има ли штогод у земљи
Србији да са њом – Ведетом везе нема?

– Па, нема!

...

Добро дошли у царство владавине права. Доста је било
теорије, водим вас у реални живот! Дозволите ми, пре свега,
да се представим. Ја сам Ведета. За оне који ме не познају
да кажем: Посвећена ми је једна књига, њена сам главна
јунакиња, чак сам и у самом наслову: *Очи у очи са пополитичком
корупцијом*. Нажалост, оловљава ме другим, накарадним
именом, уместо да будете фер и користите моје лепо име.

Ви који ме познајете, немојте се изненадити када видите
да је моја моћ у међувремену нарасла. Док је већина окретала
главу на другу страну, ја сам посао проширила. Сада бринем
и о владавини права, али и о друштву у целини; једнако о
сиромашнима и богатима, о моћнима и немоћнима, о влада-
рима и поданицима. Старам се да свако буде на свом месту.
Отварам и нове просторе, трагам за новим људима и свима
дајем прилику да се покажу и докажу.

Бићу искрена, моји вредносни стандарди мало су
другачији. Нека вас то не збуњује. Ускоро ће постати опште-
прихваћени. Радим на томе, видели ви то или не. Посебно сам

отворена за оне који у другим условима не би могли ни да присмрде на функције на које их ја поставим. Претпостављате да тако купујем људе. Они су ми јако важни. Без њих, да за мене гризу, ништа не бих могла. Али и без свих вас тако малодушних. Ето, одала сам вам своју велику тајну. И шта ми можете? Толико сте немоћни да се не усуђујете ни границу хемијском нацртану да пређете. Ако оцените да би могло да вам нашкоди, бојаћете се и своје сенке. Немате снаге чак ни да то сами себи признате.

Неприја вам моја искреност? А тек сам почела. Изазивам вас да ми отпор пружите. Како ћете ми се супротставити, храброшћу или лукавством? Питате се, шта би било када бисте се сви јавили за нова места у мојој служби? Што рек'о Ђоле музикант: „Цаба вам новци, моји синовци, ја ипак варам мало боље.“ Мислите да за то можете да се организујете? Чак и да успете, мислите да би сте таквом навалом обесмислили мој систем и срушили га? Да вам кажем – неће се то десити. Питате се зашто неће, како сам тако сигурна? Е па, сигурна сам, захваљујући вама. Да, баш вама. Рећи ћете да се против корупције борите. Да, да, борите се, наравно, не браним, не негирам вам то. Баш напротив, ето, ја вам за то одајем признање.

Поштујем вас као противника јер очекујем да и ви мене поштујете. Али, не знате чак ни противника да поштујете, него чим видите да је јак, улагујете му се. Радили бисте за њега и много више од потребног. Ваша борба против политичке корупције је таква да је управо штити. Јер је штитите ви поштени, морални, вредни, ви од интегритета. Увек вас је много на тој страни, тако да они други, непоштени, неморални, неспособни, могу прилично лако, без конкуренције, да попуњавају упражњена и новоотворена места у мојој служби. А она се простире где год ја хоћу. Ако боље погледате, видећете да је то свуда. У почетку сам тек понегде могла да стигнем,

али сам бирала најбитнија места. Мало по мало, ваша немоћ постајала је моја моћ. Тако сам стигла у сваку пору друштва. Како то успевам? Сама никако.

И када вам се чини да су сва места попуњена, рећи ћу вам да су за правог кандидата сва места празна. Свакоме ко испуњава моје прилично захтевне критеријуме пронаћи ћу место према мери. У основи моје пирамиде свемоћи су олош и морална ђубрад. Испреплетени су тако да изнедре свако зло, а што је веће, то ће ближе врху бити. Увек има оних који похлепно примају неколико плата иако ни једну не заслужују, који се прихватају посла о коме појма немају. Државни буџет и фондови су довољно богати да се из њих може купити све, чак и душа. Знате, то су ваше паре, само што их већина тако не доживљава. То је моја заслуга, јер јако водим рачуна да ми се поданици тиме не узнемиравају, и да на то не мисле. Довољно им брига задајем да ни на шта друго не стижу да мисле, нити воље да за то имају.

...

Ја ћу бити ваша домаћица и водич кроз царство које називате владавином права. Нека вам буде. Лепо је да у нешто верујете, уколико сте искрени у томе. Помоћи ћу вам да видите да је царство моје и да у њему царујем само ја. Али вама је лакше да истину не видите. Тако је мени лакше, да се мање са вама петљам, да ми мање сметате.

Свака част научницима, како ви кажете – академској заједници, специјалним државним органима уприличеним мени у част, добро обавештеној јавности и активистима, али ја о владавини права, ипак, знам нешто више. Скромна сам па тако кажем. Да нисам скромна, рекла бих да знам све. Од моје воље зависи не само владавина већ сви ви. Свесни сте тога? Ако нисте, имаћете прилику да до краја ове приче то постанете.

И даље вам не прија истина или се полако на њу привикавате?

Озбиљно сам се за своју дужност припремала, изучавала сам стручну литературу, похађала наставу, радила праксу, ишла корак по корак, бирајући тежи, али једини делотворни пут. Проучавала сам вас детаљно. Видела сам да су вам намере биле добре када сте власт на три дела поделили. Дobar је то покушај био да се обезбеди владавина права. Можда ћете једном успети, уколико будете упорни, а пре свега уколико успете да измените своју свест.

Читате ово што вам пишем, размишљате, чудите се можда? А онда себи кажете да нисте мало дете које верује у измишљене ликове. И наравно, јасно је да не постојим, али политичка корупција постоји, и те како! Многи то на својој кожи јако добро осећају. Шта ћемо сад? Одустајте?

Можете ли ме бар у мислима победити? Покушава ли неко да ми нађе слабу тачку? Да вам помогнем: Џаба је код мене тражите, ту је нећете наћи. Него, лакше вам је тако, уместо да сами себи признате немоћ. А ја сам моћна само онолико колико сте ви немоћни.

Колика је моја снага, то вас занима? Да процените вреди ли се против мене борити, или би вам било исплативије да се приклоните мојим вредносним ставовима? И ево, рећи ћу вам: Вреди се против мене борити. Још једном: Да, вреди се против мене борити. Шта се променило сада када то знате? Ништа!

...

Највећа разорна снага коју је човек у својој декаденцији постигао дуго је била снага која се добија цепањем радиоактивних атома, познато као атомска бомба. Ту није крај. Декаденција иде даље и науку злоупотребљава да увећа снагу разарања, тако што атоме сада спаја. По тој формули направљена термонуклеарна бомба разорнија је више хиљада пута од „обичне“ атомске бомбе. Следећа генерација напредних нуклеарних бомби биће разорнија од термонуклеарне више

хиљада пута. Ни то неће бити крај људској декаденцији. Једног дана моћне силе, претиће једне другима уништењем универзума. Док се то не деси, човек ће имати прилику да искаже савест.

Из наведеног видимо да примат уништења држе природне науке. Међутим, човек се није задржао у природним наукама већ је термонуклеарну бомбу направио и у друштвеним наукама. Спојивши три гране власти у једну, начинио је највећу снагу за разарање владавине права. Спајање три власти у једну, једнако је енергији која се добија спајањем атома. Одсуство владавине права има на друштво разорну моћ једнаку атомској бомби. Снагу да то учини има само политичка моћ и то је плод њене злоупотребе.

Ускоро ће проћи читав један век од када се глорификује разорни ефекат који су оствариле две бачене атомске бомбе. То се истиче као највећа штета коју је човек у једном тренутку причинио. Нико не сагледава ефекте које чини одсуство владавине права. У збиру остварених ефеката одсуство владавине права је погубније од атомске бомбе. Она може да уништи милионски град, а одсуство владавине права вишемилионску државу.

...

Ведета наставља причу о својој снази:

Тредало би да сѝе свесни моје снаѝе, а ѝре свеѝа чињенице да ја иѝако ѝосѝојим. Како сам ушла у ваше редове, ѝо вас занима? Никада не дисѝе ѝоѝодили - на цедуљѝици! Да, ѝо је оно мало ѝарче ѝаѝѝра које на ѝешком исѝѝѝу жељно очекујѝе да вам неко додаци. Еѝо, ја сам ѝа која ће ѝомоѝи да ѝачно одѝовориѝе и на ѝѝѝања која не знаѝе. Па... неће ѝо биѝѝи баш ѝачни одѝовори, али важно је да ћеѝе исѝѝѝ ѝоложиѝѝи. Биће ѝо на вашу ѝѝѝѝу јер не разумѝе да вам је доље да на исѝѝѝу ѝадрнеѝе ако не знаѝе.

...

Један човек би другоме у невољи помогао,
други би му леђа окренуо.

Један човек би да лечи људе, други би да их убија.
Један човек би да искорени глад, други би, онако сит,
отео гладноме кору хлеба из уста.

Један човек би да искорени смртоносне болести,
други би да људе масовно убија; и не задовољава се чак
ни када је обезбедио довољно средстава да се убију
сви људи и уништи цела планета.

Прејознајете ли мој расадник кадрова?

Како је једна цедуљица срушила МУП

Све што се данас са МУП-ом дешава има своје дубоке корене. Слично као са дрветом, онолико колико је велика и разграната крошња толико је и корење велико и разгранато. Можемо ли у оквиру једног, по много чему ограниченог истраживања, проникнути довољно дубоко у прошлост? Суштину ћу приказати детаљима. Ово је један од њих.

Одувек се у МУП-у пажња поклањала стручном испиту. Сећам се свог целодневног, давне 1985. године. Након годину дана приправничког стажа полагао сам стручни испит у тадашњем Покрајинском СУП-у у Новом Саду. Ко падне имао је право да након три месеца опет полаже и тако три пута. Уколико и трећи пут не би положио, престајао би му радни однос. Испитна комисија није толерисала незнање на испиту. Трудила се да кандидате приволи да се за испит спреме и да на основу знања положи.³⁹

Тако је било некада. А онда је пролетело пар деценија. Много тога се у друштву, па и полицији, до непрепознатљивости изменило. Ни стручни испит нису мимоишле промене. Овог пута на страну то да нпр. дипломираног правника са Универзитету у Београду испитује дефектолог, политиколог или менаџер менаџмента, шта год то значило, с обзиром на то да се на руководећим местима налазила плејада таквих стручњака.

Муповски функционер који је свој положај, иако карактеристички, темељито и педантно изградио, постављен је за председника испитне комисије за полагање стручног (приправничког) испита за радна места овлашћених службе-

39 Сећам се и да су двојица колега, који су полагали пре мене, први пут пали. Тако сам од стране кадровске службе са зебњом испраћен на испит. Сећам се и да је један колега, који је приправнички полагао после мене, то успео тек из трећег тј. последњег покушаја.

них лица. Испитивање је обавио као типични професор кога студенти избегавају. Постављао је питања и потпитања, трудио се свим својим знањем (које је свакако имао) да утврди да ли су кандидати довољно обучени да се баве захтевним полицијским послом. Није било тешко утврдити да неки немају довољно стручног знања. То значи да ће их оборити.

Обзиром да је полагање стручног испита сложени процес који се састоји из више сегмената, требало је да кандидати прођу све испите. Тек након тога испитна комисија доносила је коначне одлуке. Да би се испит положио потребно је да све оцене буду позитивне. Док је чекао да се сви испити заврше, у канцеларију му уђе једна од секретарица виших муповских функционера. У руци јој некаква цедуљица, коју му, уз дискретни, али и загонетни осмех пружа. Обраћа му се кратко.

– *Ево...*

– *Шта је то?* – пита пружајући руку да узме цедуљицу. Остане на тренутак секретарица нема. Сачека да сам закључи, а онда му одговори:

– *Ти треба да њоложе* – не скида овлашни загонетни осмех са лица секретарица. Вероватно у себи мисли – *Баш да видим како ће сад да реагује?*

Муповац у руци држи цедуљицу, и у њу гледа. Доста је имена на њој и позната су му. То су кандидати које је испитивао, али у први мах, није му јасно о чему се ради.

Подигне поглед са цедуљице и упитно погледа у секретарицу. Она понавља већ речено:

– *Ти треба да њоложе.*

– *Да њоложе!?* – питајући чуди се иако му је јасно да ту нема расправе.

Као да је некада било могуће да се ико у МУП-у супротстави некоме са високих позиција моћи. Доследност, законитост па и моралност до којих је у свом раду држао овога пута мораће да замени беспоговорном послушношћу. Погледао је само још једном имена на цедуљици. Уочио да на њој нису сви које је

због недовољног знања намеравао да обори. Значи да неке ипак може да обори. Ипак неће.

- *Онда ће сви да њоложе* – бесно рече нижи муповски функционер.

Било је то једино што је могао у знак револта да уради. Тако су у службу која учвршћује владавину права, која примењује репресивна овлашћења и која одлучује о животима и имовини грађана уведени они који за то немају довољно знања. Немају, али ће га кроз рад стећи, мало спорије, али хоће, и то би било то. Међутим, они нису имали нешто много битније, интегритет. Он се радом неће стећи. Управо их то што немају гура кроз лагодни живот, а ову земљу у амбис.

- *Ја сам себи кадар обезбедила* – рече Ведета.

...

Садашњи МУП вуче непрекинуту нит свемоћности још од ОЗНЕ.⁴⁰ Тај осећај учинио га је господаром живота и смрти. Свемоћ се није обазирала ни на оружану силу, а нарочито не на владавину права. Ништа је није спутавало да под маском бригае за режим, који је лицемерно назван народним, чини злочине управо против њега - народа. Коришћени су ресурси државе да се елиминишу политички непријатељи. Ако је власт захтевала, није се презало ни од убистава, а онда се све прикривало. Та се пракса протезала све до двехиљадите године. Служба јавне безбедности – полиција, никада није истраживала те случајеве, док се власт није променила, а и онда је то траљаво чинила. Појединци у служби ношени осећајем свемоћи наставили су да злоупотребљавају право, правдајући то потребом да се сузбије криминалитет. Са развојем друштва те су се злоупотребе смањивале, али нит свемоћи није прекинула ниједна реформа. Утисак је да ниједној то и није био циљ.

40 У народу и сада популарна ОЗНА - Одељење за заштиту народа основано је у Дрвару 13. маја 1944. године. Тај дан проглашен је за Дан безбедности и готово култно слављен све до 2001. године.

Деведесете године

Синтагма „деведесете године“ означава период у коме је на власти био СПС и његов кључни помагач СРС. Обележио их је: распад и/или раздијање социјалистичке Југославије, оружани сукоби у неким бившим републикама, санкције међународне заједнице, уништена економија, вртоглава инфлација, ерозија морала, на крају и оружани сукоб са НАТО пактом. Били су то идеални услови за процват сваког зла. Нама који смо то проживели, мука је и кратко подсећање.

Несташица нафтних деривата, затим других акцизних производа и основних животних намирница издигла је на виши ниво све врсте корупције и произвела најопаснију, политичку корупцију. Полиција тог доба била је апсолутно неспремна да се суочи и са много мањим обимом криминалитета. Неутрални посматрач са безбедне удаљености питао се да ли ће држава у таквом стању опстати? Треба ли уопште питати у ком је стању била владавина права?

Како је полиција преживела то време? Висок степен патриотизма, професионализма и посвећености послу пресудно је утицао да полицијски службеници очувају полицију као систем и сачекају неке боље дане, да се опорави и успостави у мери и обиму који је потребан за очување јавне безбедности.

Почетком деведесетих формиран је МУП тако што је дотадашњи Републички секретаријат за унутрашње послове (РСУП) преименован у МУП. Промене су биле идеолошке природе. Престала је да се користи петокрака као симбол комунизма, а Савез комуниста Југославије (СКЈ) је избачен из статусних докумената. Његово место остало је празно. Права реорганизација полиције није извршена. Набујалом криминалитету супротстављена је Управа за послове крими-

налитета у седишту МУП-а, која је у свом саставу имала одељење за привредни криминалитет и одељење за општи криминалитет.⁴¹ Ово прво сачињавали су начелник, неколико шефова одсека, секретарица и још неколико оперативаца.⁴² Од њих нико није ни очекивао да се баве оперативним радом и откривањем кривичних дела и извршилаца.⁴³ Ако је неко од њих и предузео нешто у том правцу, било је то необавезујуће и само због личног афинитета према полицијском послу. Задатак тих људи није био оперативни, већ административни, укључујући и надзор над радом провинцијских одсека за привредни криминалитет.

Економија земље је готово преко ноћи срушена. Држава није могла да набави тзв. акцизне производе, пре свих, нафтне деривате. Легално се тиме бавити у датим условима било је немогуће па су ту улогу преузели појединци. Убрзо су морали да се организују како би задовољили непресушну тражњу. Организација је повећала обим посла, а то је захтевало и копчу са влашћу. Тако је у Србији настао организовани криминалитет.

...

Штампање новца познато као примарна емисија, била је једина привредна грана којом се бавила држава и то је радила у три смене. Још топле новчанице практично су поклањане неким банкарским предузећима. Како њихова вредност није трајала дуже од једног дана, оне су у истом дану завршавале у рукама бескрајне мреже уличних дилера, буквално у сваком

41 Одељење је у седишту МУП-а, њега чине „салонски“ оперативци. Они не „раде“, они координирају, руководе, надзиру и слично. Одсек је орг. јединица у провинцијским полицијама на чијим леђима је цео терет борбе против криминалитета. Термин „оперативни радник привредног криминалитета“ резервисан је за провинцијске оперативце, за које је одувек био резервисан и конкретни оперативни рад на терену, у овом случају на улици.

42 Одсеци су били за банкарство, осигурање и друштвене делатности, за трговину, производњу, пожаре и хаварије и за уопштени привредни криминалитет.

43 Тај посао био је резервисан за провинцију, тј. за подручне полицијске управе, а у њима за одсеке за привредни криминал.

граду у Србији. Новчанице су биле предмет са једнократном употребом. Служиле су за трампу са грађанима од којих се, готово на превару, прибављала чврста валута.

Тај ланац организованог криминалитета све до улице, сматрао се легалним, али је улични откуп девиза био незаконит. Као такав годинама је био предмет свакодневног поступања провинцијских оперативних радника привредног криминалитета. Улични дилери су привођени, претресани, одузима им је новац и подношене су им прекршајне пријаве. Све је то уредно евидентирано. Провинцијски оперативци и полицајци били су оптерећени проналажењем, одузимањем и процесуирањем и нафтних деривата, цигарета, кафе и других акцизних прехранбених производа, али и робе широке потрошње. Све то обављано је свакодневно, уз много уложеног труда, али само против извршилаца на најнижем, уличном нивоу. Таква борба против организованог криминалитета, без обзира на залагање полицајаца, била је осуђена на неуспех. Све је изгледало као да је држава хтела да забрани хлеб. Становништво је једноставно било принуђен да се на све начине довија како би до хлеба дошло. Гладан човек не бира да ли ће хлеб купити у продавници или, ако га тамо ни за лек нема, од уличних препродаваца.

Иако је власт обијала да призна постојање организованог криминалитета, МУП је препознао колико је све то по друштво опасно те је у циљу бољег праћења наведене проблематике, поступио по познатом административном методу устројивши посебне акције.⁴⁴ У пракси је то изгледало овако: Сваког петка до 9 сати, из свих провинцијских полиција упућиване су депеше у седиште МУП-а, појединачно за сваку акцију, са резултатима оствареним у претходних недељу дана.

44 За нелегални промет нафте и нафтних деривата „Октан“, за цигарете „Класик“, за другу акцизну робу „Акциза“, касније је и за праћење власничке трансформације устројена акција. Једно време пратила се и производња угља, а на сличан начин и промет цемента.

При томе се није прихватала празна или депеша без података о оствареним резултатима. Учинак је морао да се оствари и искаже.

Одељење за привредни криминалитет у седишту МУП-а приступало је статистичкој обради података тј. сабирању те је о томе извештавано руководство МУП-а и сам министар. Он је, по потреби, јавности саопштавао колико је одузето девиза, бензина и цигарета, и друге статистичке податке. Све то је глорификовано и приказивано тако да бројке буду што веће. Често је, уместо да се искаже број одузетих боксова цигарета, саопштаван број одузетих паклица, што је, логично, десет пута већи број. Јавност је, по обичају, не дишући, гутала такве успехе и стицала утисак о повећаној безбедности.

Криминалитет је административно ефикасно сузбијан, а реално је бујао. У МУП-у није имао ко да му се озбиљно супротстави. Реално није се могао спречити нелегални увоз нафтних деривата и цигарета, али се све то свакако могло много боље уредити.

Међутим, новац намењен нелегалном откупу девиза потицао је из земље, из извора познатог апсолутно сваком грађанину, те га је било лако пратити и спречити да уђе у уличне, тј. нелегалне токове. То што је лако могло, никада се није учинило. Никада се није поставило питање, одакле толике количине новца на улици? Најодговорнији за све то били су апсолутно заштићени. Економска моћ им се енормно увећавала и доносила велики друштвени углед. Са друге стране, жртве свега били су грађани, апсолутно незаштићени и све сиромашнији. Једино право које су имали и задржали је да буду обмањивани, пљачкани и понижавани, али и да се истовремено диве онима који им то чине.

У оквиру редовних активности провинцијски одсеци за привредни криминалитет вршили су провере у друштвеним предузећима у којима је један број директора био у чланству

тада владајуће СПС. Тамо где су утврђена кривична дела, подносиле су се кривичне пријаве. Зачудо да није било посебних опструкција таквих провера. Вероватно јер за то није постојао разлог. Њихов исход, уосталом као и исход огромне већине других сличних кривичних пријава, био је познат. У разним фазама кривичног поступка скоро све кривичне пријаве су пале. Како се са пуштањем таквих кривичних пријава отезало, неке су дочекале смену власти Слободна Милошевића у фијакама провинцијских одсека за привредни криминалитет. Након формирања нове, петооктобарске власти, из МУП-а је незванично наложено да се све задржане кривичне пријаве сукцесивно доставе тужилаштвима. У то време никог није занимала ситна злоупотреба нпр. неког директора стоваришта, члана СПС-а. Сви су са правом очекивали да најодговорнији буду ухапшени. Колико се у томе успело у годинама после 2000. познато је.

Лако се закључује да је власт деведесетих, што чињењем, што нечињењем, омогућила широк спектар криминалитета. Тиме је написала оснивачку повељу за организовани криминалитет, али је негирала да постоји. Добар разлог да се не уведу посебне кривичноправне одредбе против организованог криминалитета било је управо негирање његовог постојања, јер нам не требају мере против онога што не постоји.

Везане руке

Почетком 2001. године МУП је био под притиском нове јавности те је морао да се спрема њој одговори. Новинарка „Данаса“ Виолекта Пешићанац изражила је да у СУП-у Панчево разговара о привредном криминалијетету. МУП је то одобрио, а неко је одлучио да јој саговорник не буде ниједан полицајски функционер ни старешина већ полицајски службеник на најнижем нивоу, тј. оперативни радник привредног криминалијетета. Избор је пао на мене. Сећам се, била је то права мала љанка: новинар „Данаса“ жели да разговара са полицајским инспектором, и то је одобрено!? Сви смо били зашечени. Главно љићење је шта сме, а шта не сме да се каже. У припреми за разговор даћу ми је интервју начелника за привредни криминал из МУП-а оскодина Љубинка Николића „Вечерењим новостима“. На две старанице био је велики наслов: „Биле су нам везане руке“.

Пети октобар 2000. године МУП није дочекао раширених руку јер: „биле су нам везане руке“ изјавио је 2001. године начелник службе која је најпозванија за примену владавине права. Требало је то да буде оправдање, али је испало признање да баш његова служба није ни покушала да утврди нпр. како се примарна емисија новца исти дан налазила на улици.

Нико не може да негира да власт МУП-у везује руке. То би требало да зна свако ко се определи за рад на пословима овлашћеног службеног лица, тј. полицајског службеника. Са тиме мора да рачуна сваки промишљени човек, али мора да нађе начин да се томе супротстави. Таквих примера има много, сви су мучни, готово обесхрабрујући. Међутим, има и оних

који се најбоље уклапају у систем „везаних руку“ те у њему остварују своје највеће успехе. Наравно, не професионалне него личне. Ако се ставите у функцију оних који „руке везују“, имаћете високи положај, велику моћ, лепе привилегије и решавање сваког личног проблема, уз могућност да стекнете богатство које ни на који други начин не бисте стекли. Тада је реч о „самовезивању.“ Оно је много опасније од обичног везивања.

„Коме треба ефикасна полиција док траје транзиција?“ гласно се запитао Зоран Ђокић, један од тадашњих начелника који је био на самом извору борбе против криминалитета. Неко ће свакако рећи да ефикасна полиција треба новој власти па ће јој одвезати руке. Тако би некако требало да буде, а да ли тако и јесте, одговориће нам Ведета:

- *Да им дозволим да закон доследно спроводе? Таман њосла. А шта ако се о њима контроли ња њомисле да закон баш за све важи, а онда њочну да нас хайсе? Не, њо никако! Нека њих руку везаних, а кад за њреба, одвеза њемо кол'ко њреба, ња о ње њ завеза за њи – објаснила је Ведета окупљеним следбеницима који су са одобравањем прихватили све што каже. Онда је самоуверено наставила:*
- *Хо ње ње да је МУП у служби ѡра ѡана? Тако њише, каже ње? Ако ѡако њише, нека ѡако и буде. Кад се ѡра ѡани ме ѡу собом с ѡре и ѡже, нека им буде у служби. Не ѡемо се још и ѡише дави ѡи, а ва ѡа ѡе нам ѡо, да се народ умири ѡио више. Ме ѡу ѡим, када нама МУП за ѡреба, наравно да ѡе нам у служби ди ѡи. Јасно?*

Да ли је нова власт имала план како да поврати владавину права, и шта са МУП-ом чинити? По свему што се након тога десило изгледа да план није имала. Ипак, значај МУП-а за успостављање владавине права је уочен. Стога је успостављена тројна коминистарска функција. Остаје питање: да ли је та кадровска формула примењена из неког другог разлога? На пример, због спречавања једностраног откривања

криминалитета и међусобне контроле нове владајуће коалиције? На та питања одговориће управо владавина права, да ли јој је тај приступ помогао да се успостави или не?

Уколико нова власт није имала план, сасвим сигурно да је имала неки став према МУП-у. Сазнао сам то игром случаја. Чуо сам разговор једног локалног полицијског старешине са колегом из седишта МУП-а. Разговор није био на тему криминалитета ни на било коју стручну, већ на тему опстанка.

– *Шта значи они који су се експонирали?* – забринуто је један питао другог.

То је значило да је једини критеријум нове власти за одабир кадрова њихова евентуална експонираност на страни бивше владајуће политичке странке. Лако се закључује да ће нова власт кадровски почистити све који су се страначки експонирали у периоду до петог октобра. Наравно, експонираност се односила на до тада владајућу странку (СПС). И то се свело на пар смена у самом МУП-у и свих начелника регионалних полиција. На њихова места углавном су постављени постојећи кадрови, али је било и скоро гротескних кадровских решења.

„Политичке партије које су смениле режим Слободана Милошевића биле су преокупиране борбом око стицања и прерасподеле политичке, економске и безбедносне моћи, те због тога реформа служби безбедности њима више није била приоритет. Чак и након убиста премијера 2003. године уместо реформи служби, а посебно БИА, настављено је с борбом партија око политичке и безбедносне моћи, а најважније је постало да ли ће партије поставити своје људе на челне позиције у службама безбедности.“⁴⁵

Тако је пропуштена прилика за реформу полиције, уз опште мишљење да је полиција сачувала своју аутономију.

Муповци нису скрштених руку чекали нову власт да у МУП уђе. Изнели су на светло дана већину горућег крими-

45 Предраг Петровић, *Реформа служби безбедности у Србији 2000–2017*, докторска дисертација, ФПН, Београд, 2020, стр.3

налитета и поставили га испред себе као штит од смењивања. Реакција на нагомилани финансијски криминалитет било је брза. Неформално је окупљена група доказаних полицајаца. Правна мањкавост надокнађена је живописним називом „Поскок“. Уз политичку подршку резултати нису изостали. Неформална група је издигнута на сам врх, затим устројена као Управа за борбу против организованог криминала (УБПОК). Касније је спуштен на организациону степеницу ниже, са нивоа управе на ниво службе, као СБПОК.⁴⁶ Формалним потчињавањем Управи одустало се од његове неприкосновености. Тиме је борба против организованог криминалитета стављена „под контролу“.

Практично са оним истим МУП-ом који се правио да не види примарну емисију новца на улицама ушли смо у борбу против криминалитета „деведесетих“. У време општеномског полета нико није ни сањао да ће се све то скоро идентично поновити за десетак година формирањем тзв. Радне групе УКП-а за 24 спорне приватизације у 2012. години.

Осим институционалног реаговања, иако закаснелог, МУП је наставио са праксом да се не супротставља ничему што има подршку власти. Тада се МУП-у придружила и јавност. Реч је о тзв. „кризним штабовима“. Није вредело што су радници позивали полицију, она је остала глува.⁴⁷

⁴⁶ СБПОК је и данас познат по својим просторијама на Макишу.

⁴⁷ „Кризни штабови“ описани су у последњем одељку. Наведено употпуњујем и тзв. анкетним одборима, који су такође били неформална тела, али састављена пре свега од правника, са задатком да испитају руководеће друштвених предузећа на околности повезаности са претходним режимом.

Антикорупцијски тимови – први пут

Ни власт после „петог октобра“ није пропустила прилику да изведе медијску представу истичући значај МУП-а. Главну улогу доделила је, коме би другом, него набујалој политичкој корупцији и својој одлучности да јој се супростави. Представа је, како и доликује, уприличена у здању Коларчеве задужбине у Београду. За ту потребу обезбеђен је и довољан број публике коју су чинили већ одабрани антикорупцијски тимови из свих подручних полиција.

„У јануару 2002. године на иницијативу председника Владе Србије Зорана Ђинђића формирани су антикорупцијски тимови у 26 градова. У њиховом саставу налазе се представници криминалистичке полиције и тужилаштва. У оквиру ових активности уведени су контакт телефони са сталним дежурством за примање позива грађана у вези са кривичним делима корупције. Задатак антикорупцијских тимова био је да након добијања информација изврше анализу података и предузму оперативне мере и радње у складу са законом.⁴⁸ Тако је 2003. године Влада описала антикорупцијске тимове у „Програму реформи Републике Србије, потребе за међународном финансијском подршком“. Влада је описала антикорупцијске тимове као двочлане заборавивши на трећег члана, представника Ресора државне безбедности. Вероватно зато што је наведени Ресор убрзо престао да постоји оснивањем Безбедносно-информативне агенције.

Нове телефонске линије хитно су уведене у канцеларије шефова Одсека за привредни криминалитет где су већ била четири фиксна телефона од којих три цивилна. Медији су

48 <http://www.evropa.gov.rs/Documents/Home/DACU/Documents/ProgramReformi.pdf>

објавили бројеве телефона уз позив грађанима да пријаве корупцију. Стално дежурство спроведено је у редовно радно време као обавеза седења поред телефона. Био је то само терет који су, сходно значају, поднели најмлађи оперативни радници.⁴⁹ Све је од почетка било беспредметно. Телефонски позиви били су ретки и убрзо их више није ни било, али се активност административно спроводила још много година. Панчевачка полиција на тај начин није добила ниједан иоле релевантнији податак.

Јадна је она полиција која чека да јој грађани телефоном пријаве случајеве политичке корупције. Онај ко је то осмислио, вероватно нешто о полицији зна, а такви су најопаснији. Панчевачки антикорупцијски тим никада се није састао, а све административне обавезе обављао је Одсек за привредни криминалитет чиме је непотребно оптерећен.

Нова власт је доста учинила да устроји и омогући борбу против корупције. Докази су: коминистарска тројка, „Поскок“, антикорупцијски тимови и удахнут ваздух у плућа УКП-а. Све то пратила је и измена ЗКП-а, као и оснивање нових институција за борбу против криминалитета.⁵⁰ Требало је, ако је било искрено, да то буде велика претња и сметња свима који су намеравали да се баве таквим незаконитостима. То је уосталом и циљ тзв. генералне превенције и сан добре државне управе, да мерама које доноси одврати потенцијалне извршиоце.

49 У то време у панчевачки привредни криминалитет дошла је млада колегиница Весна. Готово свакодневно њено задужење било је седење поред „антикорупцијског телефона“. Иако је било бескорисно, она је то ревностно чинила очекујући да неко пријави „велику“ корупцију. Није јој требало пуно времена да схвати узалудност ове замисли, а онда чудом није могла да јој се начуди. Касније се показала као врхунски оперативац, у служби је напредовала, али је убрзо напустила. Бићу слободан да овом приликом кажем да је била један од мојих најбољих партнера, ако не и најбољи.

50 „У јануару 2002. године основан је Савет за борбу против корупције као саветодавно тело владе са задатком да покреће антикорупцијске иницијативе и да подиже свест грађана о штетности корупције.“ Докле год је корупција исплатива, ни хиљаду Савета за борбу против корупције неће подићи свест о штетности корупције. Резон је прост – оно што је исплативо, не може бити штетно.

Ко је у новом антикорупцијском амбијенту имао већу шансу да се искаже, владавина права или политичка корупција? Да бисмо то сазнали, завирићемо иза „Фасаде.“

Оперативна акција „Фасада“

Почетак и највећег предмета увек се налази у неком, на први поглед безначајном догађају. Тако је било и тај пут. Један оперативац у неформалном тону започне неку причу. А о чему би другом оперативци причали него о послу. Сваки нови, у мору већ започетих предмета, доживљава се као непотребан терет, пре свега зато што су прве индиције недовољне за било какав закључак. Присутни невољно слушају, али обожавају да реагују:

- *Да, да, велики је њо криминал ... Колико кажеш? Није издао две оштремнице?*

Након неизоставне шале уследи и рационално размишљање:

- *Са њим ћемо се млађији дан и ноћ, изјудићемо јрдно време улудо, а видиш кол'ко њосла имамо. И диће добро ако њи њужилац њрихвајњи и фалсификајњи.*⁵¹

Међутим, упорни колега је „терао по своме.“⁵² Видевши скоро у свему криминал, загризао је по обичају, а онда предмет више није испуштао. После само пар професионално извршених почетних провера, указали су се трагови који су, зачудо брзо, открили тежак облик организованог финансијског криминалитета. Било је то у јесен 2006. године. Шест година је било довољно да се под окриљем нове власти успоставе центри организованог финансијског криминалитета. Тачније, успостављени су раније, а тада су откривени.⁵³ Један такав

51 Сматрало се недостојним за искусног оперативца да му предмет буде кривично дело фалсификовање службене исправе.

52 Колега Костић био је познат по упорности, сумњичавости и ефикасности. То га је препоручило за прелазак у МУП, одакле је пензионисан.

53 Наравно да ни петооктобарска промена власти није обуставила злоупотребе и пореске утаје. Оне никада нису престале.

центар користио је услуге два фантомска предузећа са привидом легалности, фиктивно регистрованих у Панчеву.⁵⁴ Нелегалан промет једног предузећа за годину и по дана износио је око 250 милиона тадашњих динара (око 3 милиона евра). Тај промет остварен је фиктивним пословањем са око тридесетак предузећа, углавном из Београда. У мрежу та два фантомска предузећа упадао је адекватан проценат пореских прихода, уместо да оде у буџет.

Без обзира на тежину предмета, ништа то не би било страшно да нека од уплетених предузећа нису имала звучна имена. Довођена су у везу са владајућим политичким странкама и имала велику потенцијалну моћ. Та чињеница је тренутно бацила тамно светло на предмет и на делу нам показала где престаје моћ владавине права, а где почиње моћ политичке корупције. Успешна реализација предмета оштро се косила са политичком корупцијом.

Проценивши значај предмета известио сам одељење за привредни криминалитет МУП-а. Прва информација је, као и увек, позитивно прихваћена. Такође, прихваћен је и мој предлог да се у Панчеву одржи радни састанак. За његову припрему имао сам један цео дан. Имајући на располагању вредног колегу из оперативне аналитике која се тек формирала, одлучио сам да направимо презентацију. Обиље прикупљеног материјала и сложени начин извршења кривичних дела, као и неискуство у изради презентација, учинило је да рад на њеној изради траје до раних јутарњих сати. Исплатило се. Присутни су били одушевљени свиме што смо до тада открили, као и иновативним презентовањем.⁵⁵

54 Детаљније у: Јанковић Синиша, *Фантомска предузећа као облик криминалне делатности*, Безбедност бр. 1/2006. Београд, 2006, стр. 90.

55 Састанку су присуствовали: два руководиоца из МУП-а, руководилац из Панчева, јавни тужилац из Панчева, наравно и тим поступајућих оперативаца појачаних легендарим колегом Душаном Панићем из Вршца.

Начелници из МУП-а наложили су да наредног дана презентацију поновимо у седишту МУП-а пред свим оперативцима привредног криминалитета. Био је то посебан вид признања за тек започети рад. Предмет је добио пажњу МУП-а, тиме и пун процесни третман иако је примена посебних истражних техника била у повоју.⁵⁶ Име предмету дао је тадашњи начелник господин Зоран Ђокић који је као врхунски полицајац добро проценио значај предмета те га је максимално подржао.

Са таквим ветром у леђа уследиле су интензивне провере по свим правилима криминалистике. За релативно кратко време прикупљена је обимна документација те је доказано да је већи број предузећа противзаконито пословао. Био је то изузетно добро обављен посао. Велики део спорног пословања био је заокружен. Могло се приступити реализацији чији је циљ синхронизовано хапшење осумњичених и подношење кривичних пријава. Рад на предмету је свакако требало наставити. Међутим, десило се сасвим супротно, предмет је задржан у МУП-у како би се на њему, по први пут, применила једна од данас рутинских мера аналитичке обраде. Циљ је био да се на основу пословне документације умреже сва незаконита пословања. И та аналитичка активност је трајала, и трајала, и трајала... и никада није окончана!

И док смо чекали да се предмет никада не оконча, убрзо су почетком 2007. године уследили избори. Што је у пракси значило да се цео предмет и све активности на њему прелију топљеним оловом. Када је прошло довољно времена, начелник господин Ђокић позвао је у седиште МУП-а мене и два водећа оперативца господина Илића и господина Костића.

56 У посебне, тј. специјалне истражне технике спадају ангажовање прикривеног иследника, склапање симулованих правних послова и пружање симулованих услуга, надзор и снимање телефонских и других разговора и комуникација другим техничким средствима, контрола пословних и личних рачуна осумњиченог и контролисана испорука.

Нимало надмено, што је за МУП била реткост, већ крајње људски, па и другарски, рекао нам је да смо ми урадили своје, да су сада избори те мора да се сачека нова влада, и да даље од нас ништа не зависи. Господин Ђокић није морао ништа од тога да нам каже, али јесте, јер се испред његовог имена увек писало „господин“.

На све то је начелник из Панчева рекао да ми ту ништа не можемо, да смо предмет добро урадили, а да ћемо бити награђени када га реализујемо. Било је то крајње лицемерно јер је било јасно да предмет никада неће бити реализован. После неког времена предмет је пар пута прослеђиван из МУП-а у Панчево и обрнуто, као пингпонг лоптица. Памтим да смо га задњи пут из Панчева доставили МУП-у. Након пар година кривичнопроцесног вакума тужилаштво је дописом тражило информацију о заборављеном предмету. Упутили смо га на МУП, који је одговорио да предмет није код њих. То је био крај предмета благовремено преливеног топљеним оловом. Ми који смо на њему радили сећали смо га се једно време са горком иронијом као симбола злоупотребе. Говорили смо за сваки предмет који је био повезан са политиком да ће да прође као Фасада.

...

Почетком 2007. године срела се двојица колега, један дубоко заваљен у удобност палате МУП-а, други дубоко укопан у рудник борбе против криминалитета. Пита овај из рудника оног из палате:

- *Шта има ново у МУП-у?*
- *Ниси чуо?*
- *Нисам!*
- *Постављен је нови начелник Сектора унутрашње контроле полиције.*
- *Па ко је?*
- *Како да ти објасним... Онај што су му руке биле везане!*
- *Како дре?*

- У међувремену је најредовао, постојао је начелник УКП-а и помоћник министра полиције.
- Докле ли би дођурао да му руке нису биле везане?

То кадровско решење забележио је дневни лист „Данас“: „Љубинко Николић, помоћник министра полиције и начелник Сектора унутрашње контроле, рекао је: – Од преузимања дужности није било опструкције нашег рада. У наставку је навео да ће његов приоритет бити и враћање поверења грађана у полицију.“⁵⁷ Крај цитата.

- Па јел’ враћено поверење грађана у полицију?

...

Свака се је влада трудила да врати поверење грађана. То је до сада било готово немогуће. Стога влада лукаво покушава да поврати поверење грађана у полицију. Како је тек то немогуће, онда покушава да представи стање онаквим какво није. Медијско-пропагандне, манипулативне активности ступају на сцену.

Да ли је уопште могуће да народ има поверење у полицију, а да га истовремено нема и у владу? И обрнуто. Да, било би могуће да владавина права постоји у високом проценту, тј. да је власт подељена. Када владавина права не постоји, онда је поверење грађана у власт у целини, па и у сваки њен сегмент, немогуће. Међутим, власт на том степену одсуства владавине права успоставља привид. Медијским манипулацијама могуће је остварити привид владавине права у знатном делу јавног мњења које нема изграђен критички став ни способност да проникне у медијске манипулације, те је њима подложан. Да видимо како је све то приказала Влада 2004. године.⁵⁸

Све владе су водиле борбу против корупције, а како су то чиниле, најбоље се види из елементарног непознавања

57 <https://www.danas.rs/drustvo/od-preuzimanja-duznosti-nije-bilo-opstrukcija-nasegrad-a/> - 21.3.2007.

58 Влада Војислава Коштунице била је на власти од 3. марта 2004. године до 15. маја 2007. године.

феномена о којима се изјашњавају. Када политичари говоре о „криминалу и корупцији“, то је још и разумљиво јер се њима по неком правилу дозвољава да причају о свему, па и о ономе што не знају. Али у овом случају имамо извештај председника Владе поводом првих сто дана: „Влада Србије од првог дана води борбу против криминала и корупције. Влада показује одлучност у примени закона који мора бити једнак за све.“⁵⁹ Министар унутрашњих послова у наведеном извештају не спомиње ни корупцију, а нарочито не спомиње политичку корупцију. Он истиче да је у министарству посебна пажња поклоњена законитости у раду, коректном опхођењу полиције са грађанима и успостављању моралног кодекса. Убиство премијера, рад на расветљавању свих околности са тим у вези, као и побуна ЈСО нигде нису ни споменути. Наведени догађаји имају немерљив значај за цело друштво те их наводим без обзира на то што су претходили Влади (2004-2007) коју анализирам.

Епилог постпетооктобарске реформе полиције су: укинута чинови, донет Закон о полицији, уведен генерални инспектор полиције, наводно се радило и на деполитизацији. Најконкретније што је постигнуто односи се на организовани криминалитет. За њега је обезбеђен коридор за безбедну транзицију у све сфере друштва. О томе нам најбоље сведоче предмети које наводим у наставку.

...

Прва деценија XXI века, обележена је приватизацијама које су означене као пљачкашке. Бесомучна пљачка буџета спроведена је путем регресирања минералног ђубрива које се у континуитету дешавало од 2008. до 2010. године на целој територији Србије и у дубини и у ширини целог друштва. На то су додате злоупотребе у промету комерцијалног (нерегресираног) ђубрива из панчевачке Азотаре. Занимљива је

59 <https://www.srbija.gov.rs/extfile/sr/45593/100cyr.pdf>

улога коју је у делу наведеног криминалитета имао господин Звонимир Никезић (одговорно лице „Цес мекона“) и пријатељ председника Владе Републике Србије Мирка Цветковића. Озбиљне сумње постоје у погледу директне умешаности врха државне власти у све наведне облике криминалитета са ђубривом, укључујући и Владу, поједине ресорне министре, па чак и самог председника Републике.⁶⁰ Наравно, све је чињено тајно и прикривено како се никада не би открило; и са дубоким уверењем да се то никада неће десити.

Како на то реагује Влада? Округлим столом против корупције. Отварајући га 18.06.2010. године председник Владе Мирко Цветковић истакао је да је проширење и интензивирање борбе против свих облика криминала и корупције један од кључних приоритета Владе.⁶¹ Судаћи по резултатима избора који су уследили непуне две година након отварања Округлог антикорупцијског стола, народ им није поверовао.

Пре него што смо добили победника наведених избора, један, по много чему бизаран догађај, добио је пажњу медијске звезде, а можда чак и пресудно утицао на избор победника!? У њему су главне улоге имале чистачице једне основне школе у Панчеву и панчевачки Одсек за привредни криминалитет.

60 Све то је прилично детаљно описано у књизи „Очи у очи са политичком корупцијом“, али и у три оптужнице против више од четрдесет лица на основу којих се већ више година води судски поступак.

61 <https://www.srbija.gov.rs/vest/134066/vlada-u-potpunosti-posvecena-borbi-protiv-korupcije.php>

Акција „Метла“

Били су то вечерњи сати једне суботе између два круга председничких избора маја 2012. године. Враћао сам се са супругом из свог села и свратио у уобичајену куповину у један маркет на периферији Панчева. Усред куповине телефоном ме је позвао руководилац и без сувишних речи издао налог да одмах дођем у СУП. Кажем му да сам у породичној куповини. Питам га:

– *Где јори?*

Надменост чини да уместо одговора добијем још једно усмено наређење да одмах дођем и то не само ја него цео Одсек за привредни криминалитет, баш цео! Уз то иде опаска да је сада разговарао са, ни мање ни више него директором и да сви морамо одмах да дођемо. Искрено речено, иако сам послу изузетно предан, тај тон ми се уопште не свиђа, али послушао сам и пуно тога горег па ћу и то послушати и такву наредбу извршити.

Сигуран сам да нижи руководилац не лаже када каже да га је звао лично директор. Позив са тог нивоа треба да укаже на значај предмета. Да ли се то напokon ради о Азотари?⁶² Тешко да је то у питању. Субота увече каже да се не ради о привредном криминалитету. Ипак, прија ми та помисао да се директор лично ангажује у предмету. Доказ је то да се може кад се хоће и криминалитет предано откривати. Време избора је чудо, тада може доћи до невероватних обрта у предметима.

62 Предмет панчевачке Азотаре до тада нас је две године мучио јер што смо више доказа о тешким облицима политичке корупције прикупљали, опструкција је бивала све већа. Све то детаљно је описано у књизи „Очи у очи са политичком корупцијом“.

Они који су годинама чамили у фијокама, могу угледати светлост дана чак и у вечерњим сатима викендом. Хајде да видимо о чему се то тако горућем ради!

Не могу а да не упоредим ситуацију када директор полиције Србије позива са онима када је његов позив изостао. Није звао ни због приватизације Азотаре, ни због капиталних злоупотреба у промету минералног ђубрива, а сада зове вероватно због неке крађе горива на Дунаву.⁶³ То се може окарактерисати скоро као међународни криминал што је пар буради нафте сумњивог квалитета затечено у неком шверцу. Ако у питању није опет нека велика крађа горива на Дунаву, или бувљачка пиратерија, шта би друго могло да буде? Ако је тако нешто у питању, онда није потребан баш цео привредни криминалитет. Али да не мислим превише, има ко ће то да ради. Прекидам куповину, журим ка СУП-у. Успут телефоном позивам једног по једног оперативца привредног криминалитета да сви одмах дођу у СУП. Пријатно сам изненађен јер људи без коментара брзо долазе.⁶⁴

Иако сам негодовао на наређење да „одмах“ сви дођемо, стижем први у зграду Полицијске управе, чак и пре руководиоца који ме је позвао. Убрзо почињу да пристижу и сви до једног оперативни радници привредног криминалитета. Право изненађење тек следи: долази и шеф из градског СУП-а Београд са групом оперативаца привредног криминалитета,

63 Сва дотадашња ванредна ангажовања инструкисана на тај начин била су везана за ону врсту привредног криминалитета која је то само статистички. Стога сам мислио да је и тада био тај случај. Свакако да није било вероватно да ће се ад хок ангажовањем у суботу увече радити на предмету злоупотребе службеног положаја као једном од основних кривичних дела привредног криминалитета.

64 Када је у питању организација рада привредног криминалитета ван редовног радног времена, верујем да огроман број људи о томе ништа не зна. Специфичност наведене врсте криминалитета условила је да ван редовног радног времена постоји само пасивно дежурство, по коме само један оперативни радник има обавезу да се у што краћем року одазове на позив и да од своје куће дође у зграду полиције ради поступања по неком ванредном догађају. Остали оперативци немају ту обавезу те могу слободно да се крећу након редовног радног времена.

затим и два оперативца привредног криминалитета из седишта МУП-а. Онда и панчевачки тужилац. Питам се да ли ће и директор полиције ускоро ући? Такав скуп у згради панчевачког СУП-а, колико ја знам, никада није виђен! Питам се шта се десило. Нико појма нема, али једно је сигурно – биће ово дуга ноћ!

Руководилац прича са присутнима. Јасно је да су већ у контакту. Сви присутни осим нас из панчевачког привредног криминалитета знају о чему се ради. Слушајући шта причају напоскон сазнајемо: ради се о крађи гласачких листића на изборима одржаним пре само шест дана! Наравно да смо сви чули за ту крађу, или наводну крађу. Медији данима о томе извештавају. Моја асоцијација на вест о крађи гласачких листића био је неки забачени део Србије. Питао сам се какви ли су ти људи у бирачком одбору којима је могло тако нешто да се деси? Добро, закључујем у себи, сада знамо, ради се о крађи гласачких листића, али какве то везе има са нама, са Панчевом? Вероватно је неко лице из Панчева умешано у крађу, али ако је тако, шта ће нас толико? Можда нас МУП, ценећи резултате рада панчевачког привредног криминалитета, делегира за поступање у предмету? Можда се спорни догађај десио у неком селу Јужнобанатског округа?

Размишљаам и слушам сада већ развијену дискусију руководиоца са гостима. Тада све постаје јасно. Гласачки листићи су украдени у Панчеву! Задатак свих нас је да то докажемо. Одмах да докажемо! Велики број присутних, развијена и динамична дискусија доводе до тога да непосредни руководиоци који се јасно самопоставио за вођу предмета саопштава да „овако не може да ради“ и да у канцеларији остану тужилац, колеге из МУП-а и шеф из градског СУП-а Београд. Оперативци из Панчева који ће бити носиоци предмета, оперативци из Београда који су били носиоци предмета и ја слободни смо да напустимо просторију, без

икаквих инструкција. Једноставно речено, избачени смо како би они могли на миру да раде. Испоставиће се врло брзо да су тиме само трошили време, а да предмет можемо да урадимо само ми који смо избачени.

О предмету који ће можда одлучити изборе, а свакако на њих утицати, не знам готово ништа. Избачени оперативци су се размилели, неко у канцеларију, неко у продавницу, неко у тоалет. Један млади колега ми прилази. Очигледно је да у мене има поверење У неформалном разговору прича ми:⁶⁵

- *Од јуче смо у њредмејџу, синоћ до касно, јуџрос од рано, радимо без њаузе. Сви смо већ уморни. Џак са ѡласачким лисџићима у вези са којим се сџоре власџи и оџозиција је из Панчева. Треба да се ѡровери сваки дејџаљ и да се уџврди како је досџео у СНС – колега застаје.*

Требало би сада неку и ја да кажем или да га нешто питам, али нећу га прекидати. Ћутим. Пуштам га да ми сам каже:

- *То је задџџак који до сада нисмо усџели да решимо ѡа се зџџо дошло код вас.*

Све ми је јасно. Настављамо причу као да се сто година знамо. Убрзо стиже први налог који гласи: Довести све чланове бирачког одбора бр. 57, Основна школа „Свети Сава“ у Панчеву. Одмах! Било их је двадесетак. Креће опсежна акција довођења. Шта је циљ, не знамо. На које околности разговарати, не знамо. Не знамо ни ко ће са којим чланом бирачког одбора разговарати. Информације се сливају код нижег руководиоца где се и даље налазе тужилац, шеф из ПУ Београд и колеге из МУП-а. Ја сам ван тога. Сати пролазе. У једном тренутку руководиоца нам се обраћа у пролазу на ходнику:

- *Пиџиџије решење о задржавању!*

65 Млади колега из београдске полиције оставља утисак на мене. Заинтересован је за посао, добро резонује, не жали се на умор. Осећам да би ми рекао много више, али тек када стекне пуно поверење. Касније смо се још пар пута видели, а ја сам му једном са Гоча поздрав послао.

- *Коме? Зашићо?*
- *Председнику бирачкој одбора.*

Згранут сам! Појма немам шта се тражи, ни шта се тачно ради, још мање шта је утврђено, али издаје се налог о задржавању, то јест о хапшењу. Шта год да је узрок таквом налогу, да ли жеља да се брзо оконча предмет или његово потпуно непознавање или нешто треће, није ме брига. Ја то нећу урадити. Једини мој коментар гласно пред свима изречен био је:

- *Овако ни Гесџајо није хайсио!*

Апсолутно се оглушујем о такав налог, ништа не предузимам нити кога задужујем да напише решење о задржавању. Суочен са категоричким противљењем, руководицац очигледно одустаје.

Време промиче, прошла је и поноћ. Умор све савладава и смењује ентузијазам о брзом и тријумфалном решењу предмета који је красио руководиоце. Схватили су да се неће брзо окитити ореолом славе. И тек тада, дубоко после поноћи, ми који смо са састанка били избачени, позвани смо.

Сада је то друга слика, више је разговор него састанак. Атмосфера је сада много мекша, видно смо уважени. Јасно је да смо очајнички потребни да предмет извучемо из ћорсокака. У два после поноћи, онда када им је постало јасно да нема ништа од брзог решења предмета, Одсек за привредни криминалитет Панчево напокон се задужује са предметом и то само физичким преузимањем, без икаквог дописа или другог писаног акта. Задужење као на бувљаку, са капиталним предметом који дрма српску политичку сцену, ринфуз документа из руке у руку. Скоро без икаквог коментара преузимам расута документа која чине предмет и са водећим оперативцима враћамо се у Одсек. Шта нам је чинити у то глуво доба? Свима је јасно да ту ноћ више нико не може било шта да уради у предмету, па ни ми. Шеф из ПУ Београд

долази за нама. Покушава да одглуми колегијалност дајући нам инструкцију да ми ујутру треба само кривичну пријаву да напишемо, то као може свако. Е, то више нисмо могли да оћутимо. Пре свих, водећи оперативац му је лепо одбрусио, а све се то односило и на остале руководиоце:

- *Када је иако лако написати кривичну пријаву, што је сами не напишете?*

Нема одговора на питање, то га охрабрује да настави:

- *Наравно да не можете јер ништа нисте ућврдили, јојма још немање о предмету! Мислили сте да ће то очас досла само да се реши, ја када сте се изијрали и заморили, ево сада нека привредни криминал види шта ће, а ви сте дује извукли.*

Пале су још неке грубље речи. Била је то савршена прилика за чувену Шербеџијину изјаву из филма „Вариола вера.“ Колико год да им то није пријало, ћутећи пристају, само да се реше предмета који прети да их одвуче на дно. Да ли што знају да су криви, да ли што их је све умор стигао, да ли зато што је већ око два после поноћи, али није нам се нико противио. Вероватно су били сретни што су се ратосиљали предмета.

Ми од посла не бежимо, али да смо били уважени, да нам је дата надлежност одмах, до тих ситних сати имали бисмо много јаснију слику. Тада предлагем да се, не сутра, јер је поноћ давно прошла, него данас, у недељу, видимо у десет сати и наставимо са радом. А онда сам први пут за тридесет и једну годину рада чуо да тужилац тражи да дођемо раније – у осам сати.

- *У осам је рано, ја сада је већ два. Може у девет?*

Покушавам да извучем још сат сна за оперативце од којих већина живи ван Панчева. Требаће ми одморни људи јер смо ушли у целодневне провере које ће трајати више дана, то је сасвим извесно.

Долазимо у договорено време делимично одморни, али са горким утиском да ћемо и даље бити злоупотребљавани.

Ипак, професионално се обрушавамо на провере, сада је цео предмет у нашим рукама. Тужилац нас у свему подржава, чак тражи да радимо и више јер се то вероватно и од њега тражи. Иначе, реч је о изврсном човеку. Цео дан без паузе, без одмора, са првим сувим оброком у вечерњим сатима, провере се опет протежу до дубоко у ноћ. Укључивале су и анализу бирачког материјала.

Предмет допуњујемо и обрадом осталих џакова са бирачког места бр. 57. Пребројавамо гласачке листиће и упо-ређујемо са подацима из записника о гласању. Ништа се ни са чим не слаже! Када гласачке листиће пребројимо, никако да тај број уклопимо са бројем освојених гласова који је уписан у записник. У једном тренутку поставиће се питање да ли да отворимо Пандорину кутију или је боље да је не дирамо. Опет пребројавамо и најспорније листиће за избор председника. Онако како су заокружени ни из далека се не слажу са стањем евидентираним у записнику. Број листића за избор председника који је у у нашем поседу различит је од броја листића који је унет у записник. Када сам покушао да укажем на ту чињеницу, добио сам одговор да ми нисмо бирачки одбор.

Треба ли да кажем да све време радимо под благим, али евидентним притиском да морамо да докажемо да су џак са гласачким листићима украли господин Николић и господин Вучић. Или да им бар на терет ставимо поседовање тог спорног џака. Све је било срачунато са циљем да се власт одбрани од изборних неправилности за које их је оптуживала супротна страна. Значи, минимум што морамо да докажемо је да је на бирачком месту бр. 57 било све регуларно, те да су господин Николић и господин Вучић из неког разлога криви што су били у поседу џака са гласачким листићима.

Иначе, ја посебно волим када имам тако „принципијелан и неутралан“ притисак. Све време се борим са унутрашњим

гневом и својом строгом професионалношћу да утврђујем само чињенице и истину без обзира да ли она „неком“ иде у корист или на штету.⁶⁶ А овде је улог била ни мање ни више него власт, колико год је то са аспекта 2021. године давно и заборављено. Тада је, уосталом као и на сваким другим изборима, сваки глас био важан, те се за сваки велика битка водила. Императив је био да се све провере окончају што пре, како би се прес-конференција темпирала на дан пред изборну тишину. Вероватно је то требало да донесе одлучујући поен за председничког кандидата господина Тадића. Требало је, али није.

Руководилац је током провера некако, посредно, долазио до информација о целом догађају. Успех је то за службу, за полицајца посебно. Информације су биле толико тачне као да их је достављао онај ко је у свему учествовао. Баш тако!

Једино што се треба одупрети злоупотреби полиције којој се неретко тежи, али и неретко постиже дозираним и прилагођеним информацијама. Када нема правих, полиција поступа по било каквим па и дозираним информацијама. То је прилика да се ко може окористи, ко нешто зна, он би да тиме профитира колико може, седећи на две столице. За сваки случај било је добро у dobrim односима са полицијом бити, никада се не зна када нам може затребати.

Други круг избора за председника државе се приближава, време нам цури, грозничаво се траже докази против опозиционог кандидата. Акција се мора привести крају. Завршни ударац биће синхронизовано привођење најсумњивијих - свих пет чистачица основне школе.⁶⁷ У том циљу израђује се посебан план дејства, планирају се

66 Нажалост, било је предмета у којима је јасно био дефинисан „неко“. Какав је то утицај имало на предмете, мислим да је познато сваком грађанину. Свакако и та прича заслужује да буде испричана уколико јавност то буде занимало.

67 У наведеној акцији нисам учествовао тако да нисам сигуран колико је чистачица приведено, али су приведене све колико год их је било.

потребна материјално-техничка средства и људски ресурси. Инкриминисана локација је основна школа. Све чистачице ће бити препаднуте на лицу места. Свака ће бити посебно приведена, свака ће бити посебно криминалистички обрађена. Колона полицијских возила и крем криминалистичке полиције обављају свој задатак перфектно.

Ја нисам имао част да будем учесник у тако важној полицијској акцији. Њу је водио лично руководиоца. Уосталом, као и целу акцију „Метла.“ Криминалистичка полиција била је на домак тако жељених доказа, али из неких разлога није их нашла. Други круг избора за председника Републике стигао је брзо и све је прекинуо.

Питам се да ли нека од спремачица има списатељски дар? Да има, могла би да састави мемоарско дело са насловом „Како смо хапшене“, или теоријски рад на тему „Место, улога и утицај руковоаца службеном метлом на други круг избора за председника Републике Србије 2012. године.“

Иако су избори прошли, иако је изабран нови председник Републике, иако је стари „председник“ крајње центлменски признао изборну победу свом противнику („Видећемо се у неком другом филму.“), ми и даље радимо. И даље тражимо доказе против председничког кандидата господина Николића, али сада и против председника Републике. Шта ли тиме желимо да постигнемо, питам се! Нико да нам јави да је свему крај, или можда почетак. Мало по мало ипак се дошло до делимичног сценарија крађе гласачких листића у којем је један полицајац имао, или наводно имао, значајну улогу. Важност провере, а посебно екстремна важност предмета, условила је да се у обављање разговора са потенцијално осумњиченим колегом лично укључим. Колега из једне од бројних београдских станица био је у неформалном својству лица које је имало везе са пронађеним гласачким листићима, па је тиме помогао господину Николићу да на

изборима победи.⁶⁸ Након почетног формалног испитивања и утврђивања неких неспорних веза које би колега могао да има са судбоносним џаком са гласачким листићима, није му било јасно ни за шта се испитује, а нарочито за шта се сумњичи. Имајући у виду чињеницу да је тада господин Николић постао председник Србије, све је то деловало помало трагикомично. Колега целу ситуацију прихвата зачуђујуће мирно. Изгледа да се више ја чудим његовом положају него он. Разговор је био такав да је више он нас испитивао него ми њега, јер на скоро свако питање, он је нас о томе питао. Како ништа нисам могао да сазнам, добијам одлучну команду – да се мало притисне! Познато је колико волим такве „принципијелне“, „неутралне“ и изнад свега законите налоге. Шта рећи о мери „притиснути“? Резултат који се од такве мере очекивао требао је ваљда да поништи избор господина Николића за председника Србије, или шта друго!? Да врати точак историје пар дана уназад? Потпуно бесмислене провере и сумње које све и да их докажемо, могу да послуже једино ничему. Да буду део извештаја за тужилачку архиву и ништа друго. Са таквим налогом поступах по правилу службе. Ако у њему постоји мера „притиснути“, применићу је. Како не постоји, наћи ћу друго решење, неко најсличније. Када је шоу, нека је Мапет шоу. Са максималном дозом озбиљности и професионализма обраћам се осумњиченом колеги речима:

– *Ви сīе осумњичени да сīе својом радњом йомоїли йосйодину Николићу да йосйане йпредседник Србије!*

– *Сйварно? Ја?* – сав насмејан каже колега у малој неверици, али прихвата наметнуту улогу и пита – *А јел’ Тома йо зна?*

– *Не знам да ли зна, али Ви сīе са њим у вези йа му йо сами рецийе* – и даље сам максимално озбиљан.

68 Уколико бих обелоданио колегин идентитет, можда бих га тиме довео у нелагодну ситуацију; из тог разлога остаће анониман. Ако неко сматра да је потребно да му се захвали за пружену или наводно пружену помоћ, лако ће се снаћи.

Не вреди, неће колега да на то пристане:

– *Молим вас да му ви кажете да сам му од срца помогао. А како сам му то помогао? Шта треба да признам?*

Не дам се ни ја, озбиљно тражим да сам све призна. Колега одговара да тражи суочење са својим саучесником председником Србије:

– *Не може* – кажем, али колега инсистира.

– *Пишајте бар Тому за мене, нека каже какав сам човек.*

Тада је смех обузео и њега и мене и још једног присутног колегу. Сити се исмејасмо. Био ми је то један од дражих тренутака за цео радни стаж. Ко зна докле бисмо се ми договарали ко ће Томи да јави да се није укључила и колегина супруга. Тиме је Мапет шоу био комплетиран. Прекинула нас је очигледно не знајући какву позицију њен муж има код новог председника Србије:

– *Јел' тошово то ваше решавање криминала? Треба да идемо на славу* – жена очито неупућена у ролу свог мужа прекида тешко испитивање и грубо нас онемогућава да решимо мистерију избора председника.

– *Само да решимо избор председника Србије* – одговара јој супруг.

– *Људи нас чекају на слави, решићете председника дружи* *јући* – зна жена да је ред да се на славу код домаћина не касни и од тога не одступа. Никакав председник Србије у томе је неће омести.

Тако и би. Обојица смо се повиновали њеном захтеву. Шта сада да радим? Нити сам шта ново сазнао, нити сам колегу притиснуо (ако се притисак смехом не рачуна), нити се договорисмо ко ће Томи да јави. Испитиваног колегу не знам да ли да хапсим, да ли да га предложим за одликовање, да ли да сачекам да Тома лично дође да га спаси, да ли да наставим са тешким испитивањем? Имао сам важнија посла од решавања мистерије под шифрованим називом акција

„Метла“, колега осумњичени и његова супруга такође, те смо се растали. Осумњичени колега оде. Није га спасио пајташ којег је на власт довео – председник Републике Србије, али га је рођена жена спасила. Тек изабрани председник Републике није ургирао за човека који му је помогао да то постане, а баш сам био рад да му изађем у сусрет. Значи ли то да ће нам нови председник бити другачији од осталих, да ће му ургирања и утицаји на кривичне предмете бити страни, управо онако како је то изјављивао у предизборној кампањи? Или ће се Мапет шоу наставити?

Епилог акције „Метла“

Крађа гласачких листића, или афера „цак“ како су је медији крстили, или акција „Метла“ како смо ми неформално назвали цео предмет, свој епилог није добила на прес-конференцији темпираној пред други круг избора.⁶⁹ Епилог није добила ни изборном победом, већ онда када су сви на изборе и заборавили:

- 16.10.2012. године када је Основно тужилаштво у Панчеву одбацило кривичну пријаву за крађу изборног материјала у том граду, а поводом за пријаву је био пронађени цак са гласачким листићима који су челници СНС Томислав Николић и Александар Вучић показали пред Скупштинском Србије тврдећи да је то доказ да су избори покрадени. Тужилаштво је утврдило да један цак с изборним материјалом са бирачког места 57 у

69 15.05.2012. пред други круг избора била је друга прича, све у прилог власти, објашњењем како нема изборних неправилности ни у афери „цак“. „Нема ниједног одузетог гласа, већ је само одузет претходно пребројани изборни материјал, а који се према закону води као архивски материјал.“

<http://www.blic.rs/vesti/tema-dana/naprednjak-i-radikalka-vozili-izgubljeni-dzak/nhhg0pb>

једној школи у Панчеву није однећ у оишћинску изборну комисију, али да није било манипулација са ѿласовима, нићи крађе материјала. Госѿодин Николић је ѿре избора ѿврдио: – Ухвѿили смо их у краћи ѿласачких листића и доказаћемо зашћо нисмо ѿбедили са 15 одсћо разлике, колика је оићриликe наша снаѿа. На крају весћи каже се: “Полиција није иденћификовала особу која је однела ѿак са ѿласачким листићима који је сѿремачица осћавила ѿоред конћејнера.”⁷⁰

Била је то лепа припрема за неке будуће случајеве који ће се окончавати фразом: „Полиција није идентификовала особе које су ...“ Нема те злоупотребе коју снагом претпостављене моћи не може да анулира тек изабрани председник државе. То се показало и у погледу сумње у аутентичност дипломе председника. Наведена сумња је пред изборе добила медијски простор, али се све на томе и завршило.

Епилог акције „Метла“ не третира све утврђене чињенице. Плод је компромиса између изнетих сумњи, међусобних оптуживања, утврђених чињеница, поступања тужилаштва, али и нових положаја политичких актера који су имали главне улоге у предмету. Пре свих, тужилаштво је два пута било између чекића и наковња. Први пут је требало задовољити власт, а други пут је требало задовољити – власт. Уз то, тужилаштво је морало и закон да задовољи. Скромног сам мишљења да је тужилаштво до краја успело да уради немогуће, шта год то значило.

...

Ту је био крај једној епохи. Не истичем га због значаја који је имала, већ због значаја епохе која је уследила. Не постоји у Србији футурологија која је могла да предвиди све што ће се десити у наредним годинама.

70 Исто

...

Таман када смо за време бивше власти, помислили да „горе од овога не може“ (што иначе као народ често мислимо), видели смо да може горе. Потрудила се Ведета.

Лето 2012. – освајање МУП-а

Опијен нектаром победе један брзоплето пожеле нешто добро да учини:

- *Да им одвежемо руке?*
- *Не, њо никако.*
- *Зашићо?*
- *Да ли сће ви њри чистиој њамеџи, ња вам њакве сѣвари на ум њадају?*
- *А да им одвежемо једну, бар да моју да се њочешу ако их неїде засврди?*
- *А шѣа ћемо ако им се чешање ослади ња њочну да се чешу и ѣамо їде их не сврди?*
- *Надрљаћемо! – уз забринут израз лица, закључи овај који је хтео да буде дарежљив.*

...

Све је почело и завршило са обећањима. Када немате политичку моћ, имате кредит без лимита да обећавате. Та прилика се не пропушта. Тако не трепћући обећате да ћете се борити против криминала, али вам се чини да је то некако недовољно па додате и реч „корупција“. Када изговорите ту двочлану кованицу, уста су вам некако пунија, а уши оних који слушају, испуњеније. Све то подразумева да се против „криминала и корупције“ нико није борио, па ћете ви да budete први.

Када власт освојите, и преко ноћи постанете политички најмоћнији, стекну се услови да обећања испуните. Али шта

уколико су обећања била неискрена? Како год било, тада се свако мора запитати шта му је чинити. Борити се против „криминала и корупције“, пустити да „иде како иде“, или га ставити под контролу? Рационални се двоуме шта им је исплативије. Нова власт је бирала и одабрала начин како да се бори против „криминала и корупције“. Тиме је постављен темељ за систем који најбоље описује метода: Нико не сме да краде! Нико, осим оних којима дозволимо.

Требало је под контролу ставити криминалитет. Не онемогућити га, већ ставити себи у функцију. У исту функцију треба ставити и МУП. Криминалитет и МУП једно без другог не иду.

Криминалитет прљавог оковратника

И таман када су после избора помислили:

- *Е фала Боју да се све завршило! Да још мало поштраја, поцркали бисмо.*

Неко каже:

- *Још није пошово.*
- *Шта причаш? Ма ко је то?*
- *Ко год да је, није важно, али освајање тек предстоји.*
- *О, мајко моја, ја зар није било доста? Шта смо се уопште са изборима младили и за власт борили ако сада ојечи морамо нешто да освајамо?*
- *Није то „нешто“, то је – МУП!*

Цаба вам била изборна победа ако МУП не освојите. Цела ће вам власт у воду пасти.

- *А како МУП да освојимо? –* запита се новодршци.
- *Докайшиализујте га –* рече „привредник“.

Није он био привредник баш-баш, него су га само тако звали. А зашто су га тако звали? Он је са почетних ситних крађа

прешао на мање преваре. Онда му се то осладило па је почео да се бави привредним криминалом. Убрзо је схватио да је најисплативије красти из буџета. Зато смо га „привредником“ назвали. Привредно пословање је било плашт под којим се пљачкао буџет. Такво знање га је препоручило за стручног консултанта. Ред је био послушати га:

- Још само да нам неко објасни како ђо да урадимо и шџа ђиме добијамо.
- Ево, ђрво ђу вам на друђо ђиџање одђовориџи, ђо је бар лако – МУП.
- Шџа МУП?
- Па МУП добијаџе.
- Баш МУП? Онај...?
- Да, баш џај.
- Цели?
- Да, цели-целцаџи.
- Значи, неџе смеџи да нас џркеџише ни нека саобраџајна џаџрола?
- Ни ђо.
- Ни ако џијани кола возимо?
- Не.
- Неђеђисџрована?
- Не.
- Без дозволе?
- Ни ђо.
- А да су и украдена?
- Хеј, џа јел’ ви ђо цели мандаџи желиџе само ђросџим, сиџним, јеџџиним криминалом да се давиџе?
- Е, ја неђу, ја хођу да сам бели оковраџник.⁷¹
- И ми ђо исђо хођемо! – повика углас несвет који се у међувремену окуражен окупио.

Слуша то Ведета и не реагује, све док није чула шта им је жеџа. Онда хтеде да се на њих извиче, али лукаво од тога одустаде

⁷¹ Термином криминалитет белог оковратника у криминологији се назива привредни криминалитет у који спада и политичка корупција. Оковратнички криминалитет осим белих, чине још и плаве и црвене крагне.

те само за себе резигнирано рече: – *Ви да будете криминалци елићној криминалићетја? Тако мусави и шћирокави? Једино шћио можеће да будете тја је оно шћио јесте, йрљави у свему, йа и у криминалу. О, Боже, шћиа сам тћи доживела да ми у служби буду криминалци йрљавих оковраћника!?*⁷² Криминолоћја неће вероваћи да тјако нешћио йосћиоји. Али нека их, лакше ћу са њима манићулисачи, а кад усћреба, лако их жрћивоваћи.

...

Након избора, пакет обећане борбе против „корупције и криминала“ власт допуњује и најавом конкурса за директора полиције. Што је много раније требало урадити јер је тадашњи, по мишљењу многих, незаконито био на том месту с обзиром на то да му је мандат истекао.⁷³

Када реални политички живот у Србији почне да се одвија, новоуспостављена политичка моћ тежиће да се заокружи контролом и над полицијом. Треба само наћи начин да се то спроведе, а да се односи са тада нужним коалиционим партнером значајно не поремете. И тај начин је наћен. Како?

72 Ведета је прилично дрско обогатила научну мисао још једним термином – криминалитетом прљавог оковратника.

73 Због чињенице да је директору полиције мандат одавно истекао, полицијски синдикат јавно је поднео кривичну пријаву у вези са нелегалним обављањем функције директора полиције. Али ко те у земљи Србији пита за истекли мандат када све ври (у политици) те се чекају избори који ће одредити много крупније и важније ствари у Србије него ли што је директор полиције. Кога је још брига за неке формалности, посебно ако актуелној власти баш такав директор одговара.

Битка за директора полиције

Битка за директора полиције, била је битка којом је требало добити рай за један други скривени циљ – МУП, његово контролу над криминалијетом. Да, за контролу, а не борбу против криминалијета.

Коалициони партнери били су сагласни само у једном – да желе власт те су ступили у коалицију. То је било тај дан. Већ наредног дана је почело показивање мишића и борба за превласт. Поражена власт тешко се привикавала на опозициони живот те им није била противник.

Прескачем догађаје који су обележили увећање политичке моћи, јер нису предмет истраживања, осим оних који су у вези са МУП-ом. Битка за директора полиције то јесте. Ко ту битку добије, тај је добио МУП, а тада су сва врата на путу ка свемоћи отворена. Најмоћнија политичка опција није ни по коју цену желела да пропусти такав ресурс владања.

Након избора 2012. године нова власт није могла све кадрове преко ноћи да уреди. Једна од кључних позиција са аспекта моћи, директор полиције, из неких разлога остао је у другом плану те је добио додатни грејс период и прилику која се не пропушта – да се и новој власти покаже и докаже.

Да ли је директор полиције са истеклим мандатом седео скрштених руку радећи, то јест не радећи исто оно што и за време бивше власти, или је прионуо на посао онако како само он зна да ради оно што треба, и да не ради оно што не треба?⁷⁴ Да ли мењати тактику која се годинама доказује као ефикасна,

⁷⁴ Као једну од манипулативних способности директора наводимо штрајк Радне групе МУП-а за 24 спорне приватизације који је измислио. Детаљно је описан у књизи „Очи у очи са политичком корупцијом“.

било је веома тешко питање. Требало је ангажовати мудраца да помогне у одабиру тактике којом ће стари директор прићи новој власти. У разрешењу те дилеме једно је било сигурно – закон, правда, поштење и морал су непожељне категорије. Ко ме је то још у Србији донело успех? Било је, није да није било и људи који су се поуздали у наведене непожељне категорије, али не прођоше добро. Да је Вук жив, можда би се сетио још неког Панте Стаменића из Јадра из села Тршића, а и Митра Туфекчије из Рађевине из села Мојковића.⁷⁵ Описујући једно давно заборављено, али врло ефикасно доказно средство – мазију,⁷⁶ Вук је као примере неуспешне примене правде навео двоје људи чија су имена наведена. Мученици су наивно веровали у правду. Боље би им било да су се послужили лажима, подмићивањем, барем интригама или сплеткарењем.

Када је терен довољно добро обрађен, приступило се реализацији, тј. поступку избора жељеног кандидата на још жељеније место и позицију моћи. Конкурс је званично расписан крајем 2012. године у време када је Радна група⁷⁷ добијала

75 Вук, *Животи и обичаји народа српскога*, Штампарија L. Sommer, Беч, 1867. стр. 275.

76 „За оне којима је то непознати појам, укратко о њој. Мазија (жезло или катао) представља ирационални начин утврђивања кривице или невиности оптужене особе. Заснована је на уверењу да ће нека виша сила – *Божји суд* пресудити и свима показати да ли је неко крив или невин. Састоји се у подвргавању тела изузетно болним радњама које га тешко повређују. Веровало се да Бог неће дозволити да невина особа страда и пати, те ће учинити чудо. Ако је осумњичени невин, сачуваће га од бола и повреда. Једнако је тада, као и сада, јасно било да ће врела вода и усијано гвозђе опећи голу руку сваког, свеједно да ли је крив или невин. Баш та брутална ефикасност мазију је препоручивала за доказно средство јер је циљ истражитеља био да сваку оптужбу докажу. Без обзира колико је данас несхватљива, мазија је била законско доказно средство у кривичном поступку средњег века. Садржи је и *Душанов законик*. Пренето из већ наведене књиге „Очи у очи са политичком корупцијом“ у поднаслову: „Мазија по други пут међу Србима“ (стр. 225. цитиране књиге).

77 Реч је о тзв. Радној групи МУП-а за 24 спорне приватизације која је као испуњење предизборног обећања поступала у периоду од 2012. до 2014. године. Јавности су представљени „никада виђени резултати у новијој српској историји“, али је стварност била много другачије. Све о томе детаљно је описано у књизи „Очи у очи са политичком корупцијом“.

највећу могућу подршку.⁷⁸ Иако су рокови по конкурс били прецизно одређени, из неких разлога нису поштовани. Тиме је статус кво дуплиран. Прво, имамо директора коме је мандат давно истекао, друго, имамо расписан конкурс коме је рок истекао и по коме се не поступа. Тако један догађај у МУП-у, једно кадровско решње, доспева у жижу јавности и постаје фарса. Почиње битка за директора полиције коју воде два најближа и најјача коалициона партнера, а завршава се победом треће стране - старог директора.

Политички амбијент у коме је битка одиграна карактеристичан је по динамичном развоју. Однос снага политичке моћи мењао се преко ноћи. На старту је формална констелација политичке моћи овако изгледала: Николић на првом месту, затим Дачић, опет Дачић, празно место, тек онда Вучић. Председник парламента нема иоле битну моћ, други ни толико.⁷⁹ Једино је још господин Динкић као министар финансија са својом странком Уједињени региони Србије (УРС) имао малу моћ.⁸⁰ Међустраничким коалиционим споразумом, осим небитних ресора, братски су подељена два за српску политичку сцену најзначајна положаја. Директор БИА припао

78 У таквим околностима сматрао сам да могу да конкуришем на јавни конкурс за директора полиције и да је то моје демократско и професионално право те да због тога нећу имати ни најмању непријатност. Напротив, да ће моја биографија изазвати респект онолико колико она то завређује. Уједно, то је била лепа прилика да се уверим колико се поштује бар формална процедура.

79 Неформални центри моћи егзистирају са скривених позиција чекајући своју прилику.

80 Нарастајућој политичкој моћи, након што је са пута свемоћи, склонила коалиционог партнера у бици за директора полиције, засметала је и та мала моћ господина Динкића те је у лето 2013. године избачен из власти. То је формализовано реконструкцијом Владе којом је УРС изгубио своја два министарска места. Све то подржано је медијским нападима на господина Динкића за злоупотребе у вези са Поштанском штедионицом. И тај предмет обрађивала је Радна група. Епилог је један врло занимљив компромис: господин Динкић је престао да се бави политиком, његова странка је престала да постоји, а чланство је колективно прешло у владајућу странку. Са друге стране, он није ухапшен, већ је тужилаштву достављен извештај. Оно је неколико година водили кривични поступак против господина Динкића, али без икаквих резултата.

је СНС-у, а директор полиције припао је СПС-у. Можда ћете имати примедбу на реч припао, негирајући да тако важне државне функције могу било коме да припадају. Да је све како није, ко год тако мисли, био би у праву.

Међутим, све функције, од најважнијих до најмање битних положаја, морају бити подељене као ратни плен. Стога, водиће се битка за освајање функције директора полиције. Питање директора БИА брзо је решено. Питање директора полиције из неког разлога остављено је по страни све до краја 2012. и тек је у 2013. решено. Цео тај случај био је много занимљивији него што то на први поглед изгледа.

У бици за директора полиције, логично, учествовала су два коалициона партнера. Међутим, у ту битку укључио се и сам директор. Или је стојао по страни? Све оно што је служба годинама професионално прикупљала било му је доступно те је могао да искористи. Да ли је употребио неки компромитујући материјал, остаје нам да претпостављамо. Тек, он се појавио. И то против онога ко је хтео да га склони са сцене. Можда је то чиста случајност?

Међутим, коалициони партнер није одустајао од свог изборног плена – места директора полиције. Док су два коалициона партнера одмеравала снаге, у јавност је испливала, као да је однекуд диригована, лепа количина компромитујућег материјала. Реч је о везама Дачића са нарко-босом познатим као Миша Банана и везама бившег шефа Дачићевог кабинета Бранка Лазаревића с нарко-кланом Дарка Шарића. Тај материјал био је усмерен против коалиционог партнера који је мислио да му припада место директора. Изгледало је да, иако тада већ потиснути, коалициони партнер неће одустати. У одбрану изборног плена стао је његов први ешалон. Било им је јасно да ће бити одгурани на маргине власти уколико изгубе место које је све више добијало на значају. Ређају се запаљиве изјаве страначких гласноговорника.

Наводи их добро обавештени „Блиц“:⁸¹

- Дачић инсистира на Марковићу, а отишао је Вељовића и Миловића. 27. 01. 2013. – Премијер и први човек МУП-а Ивица Дачић неће дозволити да Милорад Вељовић остане директор полиције ... јер то место припада СПС-у – наводе наши извори из врха Дачићеве странке и потврђују да је њихов кандидат за директора полиције Драган Марковић Маркони тренутно саветник у БИА.⁸²
- СПС нико ништа није нишао када се дирао шеф БИА, зашто би се сада нама неко мешао у избор директора полиције? – истичу наши саговорници, коментаришући медијске најисе да се први потпредседник Владе Александар Вучић залаже да Вељовић остане на тој функцији, као и да је СНС проиш избора Марковића на ту дужност, јер би његовим именовањем била усљорена борба проиш криминала и корупције.

Наведена вест прати 118 коментара. Невероватно је колико тачно описују целу ситуацију. Наводим неке:

- *nesko* : Veljovic je valjaо DSSu, DSu, sad SNSu ,dakle prilаgodljiv, sklon vecini u parlamentu, pravi parlamentarac. Dok je Markoni covek partije, veran, istrajan, nepokolebljiv. Kako odluciti ???
- *NaprednjaciRadikalci* ka ~*Stevica*: Vucic hoce da nakupi politicke poene sa borbom” protiv korucije, Vucic hoce da mu u tome pomogne ovaj sadasnji vrsilac duznosti direktora policije Veljovic! sto rece Dacic taj Veljovic nije nista uradi dosad,a zasto ga nije ranije smenio? Dacic hoce da

81 http://www.blic.rs/vesti/tema-dana/dacic-insistira-na-markoniju-a-otpisao-je-veljovica-i-milovica/zkzxtzt_

82 О каквој личности је реч као илустрација послужиће наслов из Блица од 2. 4. 2014. „Маркони - брука какву БИА није видела.“ У тексту се даље каже: „Везе Марковића са Драгољубом Пеурачом, директором Инспектората за рад ухапшеним због примања мита, сумње да је и други човек БИА узимао мито, падање на полиграфу и могућност да је одавао службене тајне је срамота каква Служби није потребна. Зато ће Марковићев случај под хитно бити решен - кажу у БИА.”

<http://www.blic.rs/vesti/hronika/markoni-bruka-kakvu-bia-nije-videla/4l9c1l4>

sacuva svoje ljude jer su njegoviiz partije naj vise upleteni u korupciju , i zato hoce da stavi svog coveka kojice mu u tome pomoci. Dolazi se do zakljucka da ni jedan od njih ni Vucic ni Dacic NE zalaze da se u srbiji nesto uradi u stvarnoj borbi protiv korupcije! vec se bore za spstvene potrebe i privilegije!

- *Beli* : Aman ljudi šta se ovo dešava u ovoj nesrećnoj i jadnoj Srbiji? Nema direktora policije, načelnika MUP-a u Nišu, Novom sadu i ko zna gde još, pa kako onda očekivati bolji javni red i mir kao i veću bezbednost građana i njihove imovine. To traje li traje. . .

- *Blanka* : Ovo ti je sve ko ce koga da nadmudri .Moj cov-ek radi za mene tvoj za tebe za pravdu i zakon nijedan Ka-kva borba protiv korupcije to je politicka borba.Zar posle svega neko milsli da u SNS pa i u SPS svi posteni ?Nemo-gu da verujem koliko malo ljudi realno gleda na ino sta se desava.

- *Mala-maca* : Toliko o profesionalizaciji policije - MUP je naš, ima da bude naš čovek pa makar bio i najgori i neće nam se tu niko meša! a kriminal cveta na svim nivoima - od uličnih huligana do narko-bosova...

- *Perica* : Čitam ove komentare i ne mogu da verujem koliko ljudi ništa ili neće da znaju o Veljoviću.Pa on ne treba da se smeni već uhapsi ali otom potom sve će izaći na videlo.Kadar je bio DS-a a zaboravljaju da je on i DS učenjivao preteći da će da pređe kod Dinkića pa su mu ovi popustili i prihvatili njegove ucene .Tek toliko ako niš-ta drogo o tome ste dragi komentatori mogli i u novinama da čitate a o drugim radnjama ne treba ni pričati ,kao što sam reko otompotom.

- *Miroslav* : Ljudi pa Markonija ne postavlja Dačić nego isti oni koji su i njega postavili da im štiti leđa a to su de-lovi službe bezbednosti tj. "paralelni sistem" koji iz senke

upravlja ovom zemljom i za koji nikakvi zakoni ne važe. Pošto im Dačić nije dovoljan treba im i direktor policije da imaju zaokružen sistem koji će im biti dovoljan da priкрију свој криминал. Providно.

Преносим и два прилично утопистичка коментара:

- *sudija* : Direktor policije mora biti posteni profesionalac i rođeni Srbin koji neće biti pod uticajem ni jedne partije ili pojedinca. I njegov rad treba da bude ocjenjen učinkom policije na svim poljima otkrivanja kriminala i kriminalaca.

- *Anonymous* : Zasto je mesto direktora policije u vlasnistvu politicke partije? Kakvog to smisla ima da neka partija polaze pravo na tako vaznu funkciju? Zar to nije sukob interesa u najizvornijem mogucem obliku?

Када је потиснути коалициони партнер видео да му је догорело до ноката, потегао је тешко оружје и уперео га право у власт коју је и сам чинио. Кад гинемо ми, гинућете и ви – била је порука коју је претећи упутио све потиснутији коалициони партнер:

- Премијер Ивица Дачић запретио је крајем јануара 2013. ванредним изборима због објављивања извештаја УКП у коме се откривају наводне везе његовог бившег шефа кабинета Бранка Лазаревића с нарко-кланом Дарка Шарића! – *Досіа више с разним намештіаљкама! То је йокушај да неко каже: “Не моју ови више да воде Владу, видіііе како су комйроміііовани”* – рекао је Дачић у обраћању новинарима и навео да “никада није утврђено да је Лазаревић познавао Шарића или сарађивао с њим”. – *Шіа је улоіа йолицііје и безбедносних служби? Па да ме информішу и да ми укажу на моіуће йроблеме. А мене никада нико није информисао да йосііоје било какви йроблеме у вези са Бранком* – нагласио је Дачић и упитао зашто се овај случај потеже баш уочи избора новог директора полиције. – *Неко овим наіаадіма можда*

покушава да ућице на избор дирекџора полиције. Е, њо њако неће моћи! – истакао је тадашњи премијер.⁸³

Некадашњи коминистар унутрашњих послова Прелевић био је супротног мишљења: *„Најмање шџо ће Дачић мораџи да да, њо је месџо дирекџора полиције, а у њџри су и избори.“*⁸⁴ Ко је био у праву, тадашњи или некадашњи министар, рекла је Влада Србије на седници 6. 3. 2013. године када је Милорада Вељовића реизабрала на функцију директора полиције.

Избору Вељовића за директора узалуд се противио Дачић са позиција председника Владе, министра Унутрашњих послова, председника СПС-а и коалиционог партнера. Његова моћ несразмерно је била велика у време између два круга избора за председника Републике. Тада је имао толику моћ да је незванично постао председник Владе и пре него што су избори окончани.⁸⁵ Парадокс моћи са истим актерима видимо већ крајем исте године када политичка опција (СПС) која је практично изабрала владара Србије нема моћ да одбрани једно место које јој је међустраничким коалиционим споразумом припало. Нова политичка моћ у успону терала је и истерала своју вољу и поставила, тј. оставила, на месту директора полиције исту особу. То је било на уштрб коалиционог партнера захваљујући коме је уопште дошла на власт, и на њој се помоћу њега одржавала. Док се коалициони партнер уплео у сопствену замку из које до данас не може да се извуче.

- *Када једни грује варају, шџа ли џек са нама раде?* – запитао се неко.
- *Полако, све ћеџе леџо видеџи, и још леџше на својој кожи осеџиџи* – рече Ведета – *ја сам џу, да на све џо џазим, не бриниџе.*

83 <https://informer.rs/vesti/politika/229205/ekskluzivni-video-tajni-snimak-susretadacica-mise-banane>

84 https://www.rtv.rs/sr_lat/politika/prelevic-dacic-ce-morati-da-da-mesto-direktora-policije-sns-u_368217.html

85 Чувена је изјава Дачића: - *Не знам ко ће биџи џредседник државе, али знам ко ће биџи џредседник Владе.*

Тако смо већ самим крајем 2012. и почетком 2013. године дошли у ситуацију у којој они који су када је „тако требало“, када је то било „политички коректно и разумно“, дрва на ватру додавали, а она је гутала оно мало преосталог здравог ткива друштва. Ти исти сада учествују у утврђивању свих оних чињеница које су претходно игнорисали. Једни исти доказују политичку корупцију коју су прикривали и барем на неки начин и сами у њој учествовали.

...

Довршетак приче о директору полиције односи се на његово пензионисање које је уследило три године касније.

“Министар унутрашњих послова Србије Небојша Стефановић изјавио је у среду увече да ће предложити Влади Србије да разреши функције директора полиције Милорада Вељовића.” Како сада то? Сада може да се смени директор? И напокон: 31.12.2015. године пошто је испунио услове за пензионисање, Влада разрешила дужности Милорада Вељовића. Дан након смене постао је саветник председника Владе Републике Србије за регионалну и националну безбедност. Као што смо видели у претходно наведеним коментарима, то је код неких изазвало чуђење.

Опис пензионисања даје нам Радио Слободна Европа: „Чудна смена Милорада Вељовића, шта је то чудно?“⁸⁶ Ову смени прокоментарисали су: Зоран Мијатовић, некадашњи заменик начелника Државне безбедности Србије и Момир Стојановић, председник Одбора Скупштине Србије за контролу служби безбедности и бивши директор Војнобезбедносне агенције.

– Зоран Мијатовић каже да тачно не зна који би могли да буду разлози за разрешење Милорада Вељовића: – Неуобичајено је да човек за које се сматра да је завршио радни век иде на још одговорнију функцију. Бар њо мени (...) Или је

86 <http://moravainfo.rs/2016/01/cudna-smena-milorada-veljovica/> Текст је пренео сајт Морава инфо почетком 2016. године.

савешњичка функција код премијера више нека виртуелна функција и захвалности за нешто што се учинило док стје били на њојожају. (...) Али један циркус који је до сада трајао добио је своју завршницу. И мислим да је добро што је његова завршница у кабинету премијера. Јер је из кабинета премијера и дувао ветар када се догађала та практично циркусијада око његовој наменишта, разних кандидата, и тако даље. Било је ту многих људи који су конкурисали. Тадашња изјава министри Ивице Дачића да је Вељовић његов избор била је нејачна. Вељовић је био избор премијера и сада је и ово што се догађа искључиво избор премијера. Не треба ту бити много њаменан и тражити неке посебне разлоге. Један човек у овој Србији одлучује о свему, та и о томе када ће ко бити постављен и смењен.

– Момир Стојановић рекао је да догађања око разрешења Вељовића чудно звуче. – Не знам шта је у њима та је јосјодин Вељовић поставио савешник за регионалну и националну безбедност. Мислим да за ту функцију има много квалификованих људи. Не мислим при томе да јосјодин Вељовић неће обављати ту функцију квалификовано. Али ако јосјодин Вељовић испуњава услове за пензију, онда та треба пензионисати. А ако не испуњава услове да обавља своју функцију, онда јавности треба саопштити да је смењен. Тако да мени остаје нејасно да ли је он смењен или пензионисан. А сада је још именован за савешника. У најмању руку, задржавам право да ми ту неке ствари нису јасне.”

Две године касније, 15. 9. 2017. ново именовање некадашњег директора умногоме појашњава целу причу: председник Србије Александар Вучић именовао је Вељовића за саветника за безбедност.

...

Све наведене чињенице указују да се директор полиције правовремено ставио на једну страну. Штитио је свој лични интерес, уместо да штити владавину права. То је учинио у

свом пуном капацитету, али је са собом на ту страну повео најмоћнији државни апарат принуде који чине: безгранично посвећени појединци, експертске службе, научне методе, савремене технике, софистициране технологије, базе података и најповерљивијих информација. Све је то једним покретом отргнуто из руку владавине права и као на тацни предато злоупотребљеној политичкој моћи. Колико год да је зло моћно, не пристају сви да му беспоговорно служе. Појединци му се одупиру. Тиме трпе штету, подносе понижења, ниподаштавања и деградације, али пркосе. Грађани то не знају.

- *Па шћа ако грађани не знају, брѣа их и да знају – огласи се Ведета, па настави – ја и на њо мислим. Рекла сам већ једном да нишћа не љрејушћам случају. Сћавићу МУП љод љошћалну конћролу. Цео МУП!*

Како су то радиле претходне власти? Како су радиле, тако су и пролазиле. Све су смењене. Ведета се на њиховим, а мало и на својим грешкама, учила и научила. И најдаље од свих отишла. Све су биле задовољне министарским местом, а остала нижа али битна места су попуњавале како су стигле. Сада се отишло корак даље. Одстрањен је свако за кога се и посумњало да ће мислити својом главом.

- *Ма шћа се љу љолико млаћимо са муљовцима, све се нешћо фемкају, као хоће све да раде како кажемо, али да се закон љошћује.*
- *Јес вала, ћако би и моја баба знала да ради; нећо да ми решимо љо краћком љосћујуку.*
- *Да удацимо наше људе?*
- *Али они о љолицијском љослу љојма немају.*
- *Па шћа, они и не љреба да раде.*
- *Па шћа ће онда у МУП-у?*
- *Да не дају муљовцима да раде.*
- *Ахаа, сад ми све јасно.*

Како ћемо МУП-ом владати? Да ли ће се он тек тако дати? Наравно да такав циљ није једноставно остварити. Онај

ко то озбиљно жели, брижљиво ће припремити „Стратегију владања МУП-ом“ на основу које ће донети план, а онда приступити његовом извршењу. Шта пише у том плану? Прва мера је филтрирање затечених кадрова. Непослушне одмах одстранити, сменити и што даље отерати. Послушне на пробу ставити и тражити да се докажу и искажу да ли им је закон и владавина права опредељујући став или је то кооперативност, разумност, спремност да уживају у плодовима, бенефитима и привилегијама власти и спремност да за њен рачун погазе владавину права? Неопредељене држати по страни, посматрати их па како се покажу и докажу, тако се према њима односити. Да би кадровска фаза плана била успешно утемељена, потребно је учинити и додатне интервенције – у МУП убацити наше људе, доказане. Кадровска комбинаторика се допуњује и чувеном, никада превазиђеном тзв. негативном селекцијом кадрова. Мало јој је пажње у јавности, а посебно у њеном научном делу, посвећено. Једноставно, на нека битна места поставити неспособне и недорасле људе. Они свакако неће посао обављати на начин како је то потребно, али је сигурно да неће бити ни сметња остварењу Стратегије владања МУП-ом.

Након тога уследило је директно увођење страначких људи у МУП. Права правцата страначка ћелија преузела је главнокомандајућу функцију у криминалистичкој полицији. Без икаквог скривања, без претварања или камуфлирања, али што је још чудније, и без икакве реакције јавности.

Таквим припремним радњама, МУП је био спреман да се отисне бескрајно далеко од владавине права. Све док се брод толико далеко на пучини океана политичке корупције није отиснуо, да се ни двогледом није могла видети владавина права. Критички настројени могли би да кажу да су моје тврдње претеривање и да злоупотребе у системском облику никако не могу да се десе, а посебно не режиму који буквално

свакодневно убеђује своје поданике да је најпоштенији, чак поштенији од теоријски најпоштенијег. Прихватам критички суд, он је свакако потребан.

...

Реизбор директора полиције који је детаљно описан, укрштен са борбом коалиционих партнера за превласт, обликовао је владавину права као глину по вољи политичке моћи. Све то имало је пресудан утицај на даљи ток и коначан исход прокламоване борбе против „корупције и криминала“ и поступања у складу са начелом нулте толеранције на корупцију. Упоредимо нулту са прихватљивом корупцијом. Која је то количина корупције коју једно друштво може да трпи, да са њом нормално функционише? Друштво је као сунђер за корупцију, упија је. Када је корупција у облику капљица, сунђер их упија неосетно. Једним потезом сунђер чисти друштво. Када корупција достигне већу литражу, сунђер као чистач друштва почне да бива све влажнији док се сав не засити водом. Тада, уместо да корупцију брише, он је само размазује широм друштва. Имамо ли у том случају решење? Имамо, ако желимо. Решење за то је већи број сунђера, а не само један.

Грађани воле обмане?

Ефекте које је Радна група остварила, власт је максимално медијски искористила.⁸⁷ Све то зачинила је вештом реториком која је отворене злоупотребе моћи чинила мање видљивим. Политичари су се утркивали ко ће се речима јаче и више супротставити „криминалу и корупцији.“ Запаљиви говори обиловали су обећањима да ће успоставити савршени систем владавине права у коме нико неће бити недодирљив. Посластица им је била истицање нулте толеранције на корупцију. Уверљивост политичких изјава базирала се на ефектним и медијски изузетно искоришћеним хапшењима која је вршила Радна група. Иако се брзо прешло на хапшење анонимних, она су форсирана по принципу „сваки ухапшени је медијски битан.“ И грађани су поверовали да ће власт радити онако како говори.

Слику тог времена употпуниће резултати истраживања јавног мњења на тему „Став грађана Србије према раду полиције“ које су спровели мисија ОЕБС-а и ЦЕСИД крајем 2015. године.⁸⁸ На најбољи начин показано је како је власт обманула грађане у погледу борбе против организованог криминалитета. У сажетку истраживања каже се:

- *Перцепција највећих проблема који бићно утичу на ниво безбедности грађана бићан је индикатор осећаја сигурности грађана и стабилности и јачине државе. Као основни налази који обухватају безбедносне проблеме*

87 Ухапшени су бивши министар Оливер Дулић, бивши министар Саша Драгин, најбогатији Србин Мирослав Мишковић, неколико директора панчевачке Азотаре, међу којима и заменик генералног директора ЈП „Србијагас“, бивши директор ПКБ-а, директор „ЦЕС мекона“, одговорна лица зрењанинске „Југоремедије“. Укупно је у првих шест, седам месеци у десетак реализација ухапшено више од шездесет лица.

88 http://www.cesid.rs/wp-content/uploads/2017/02/CeSID_OSCE_2015-.pdf

грађана Србије извајају се: Грађани као највеће проблеме на националном нивоу наводе корупцију. Када је реч о борби против организованог криминала, грађани Србије из једног у други истраживачки циклус исказују тренд који изражава пре свега подељеност мишљења.⁸⁹ Са порастом старости испитаника расте и вера у озбиљност борбе против организованог криминала, и обрнуто.

Истичем и следеће:

- *Највише заслуја за побољшање у некој од проблемамичних области испитаници дају Министарству унутрашњих послова (44%), Влади Републике Србије (18%), али и самим грађанима (15%). Поверење у институције дележи блати раси. Највећи пораст поверења забележен је у случају Владе, МУП-а/полиције и Народне скупштине. У случају МУП-а и полиције смањено се проценат анкетираних који исказују неверење, уз повећање обима поверења за 8%.*

...

Видели смо како је водећа политичка странка непосредно након избора преузела управљање МУП-ом. То је одувек био један од првих циљева сваке власт. Овај пут обављено је то индиректно и под окриљем прокламоване борбе против „криминала и корупције“. У циљу истраживања спорних приватизација у МУП-у оформљена је у УКП-у Радна група за 24 спорне приватизације. Њоме је управљао Биро за координацију рада служби безбедности, а њиме председник владајуће странке Вучић. Радна група била је прва полуга моћи. Биро је био издашни резервоар из кога се црпи политичка моћ. На то није могао да утиче ни ресорни министар из редова друге политичке странке, као ни до тада и наизглед страначки неопредељени директор полиције.

89 „Четвртина испитаних сматра да се држава озбиљно бори са организованим криминалом, док 30% заступа мишљење да држава није озбиљна у овој борби. Највећи број испитаних (43%) мисли да борба против организованог криминала постоји али да се не спроводи доследно, односно да се држава најчешће обрачунава само са неким од вођа организованог криминала, али не са свима.“

Без обзира на то што није имала никакав отпор у МУП-у, крајем године водећој странци порасли су апетити ка моћи. Решила је да директор полиције буде фактички њен, што је и остварила. Међутим, ту није крај апетитима за политичком моћи, нити им краја има. Требало се припремити за још већи залагај.

Потпуно свесна своје моћи, владајућа странка је пожелела да је додатно ојача. Идеалан је начин то учинити путем избора. Те су они одржани марта 2014. што је две године пре рока. Резултат је био очекиван – владајућа странка освојила је више од 50% гласова. Такви резултати условили су успостављање новог формата власти. Коалициони партнер више није био потребан. У складу са тим, владајућа странка је увећала моћ преузимајући место председника владе и министра унутрашњих послова која су до тада припадала коалиционом партнеру. Ако је са аспекта вршења власти јасно зашто је преузето место председника владе, смењивање коалиционог партнера са места министра унутрашњих послова није логично. Утолико пре што је СПС и даље остао у власти. Посебно и због тога што је често истицано да су резултати борбе против „криминала и корупције“ одлични. Ако је тако, онда је по некој логици то заслуга министра унутрашњих послова. На крају је формално испало да се господин Дачић смењује са места министра унутрашњих послова јер је остварио најбоље резултате у новијој српској историји.

Постављањем свог министра унутрашњих послова, МУП је везан још једним ланцем контроле. Али, политичка моћ што се више храни, све је гладнија, тако да је уследило и фино подешавање МУП-а. У том смислу требало је одстранити све моћне полицијске генерале који су и самим својим присуством бацали сенку на човека који реално ни по једном критеријуму није дорастао тој функцији. Злоупотребљена

политичка моћ је управо то и хтела, да на кључном месту за власт има човека који не може да јој смета све и кад би хтео. Трећи ланац контроле којим је МУП везан јесте убацивање својих људи у поједине службе, а пре свих у срце оперативне борбе против криминалитета, у УКП.

Др

27. 4. 2014. министар унутрашњих послова постао је господин Небојша Стефановић, доктор економских наука. Била је вест коју су објавили медији уз друге уобичајне детаље. Вест коју медији нису објавили била је: Доктор економских наука није постао министар економског развоја ни министар финансија, чак ни министар државне управе и локалне самоуправе. Постао је министар полиције! Време након тога обележиће реакција дела академске јавности која оштро осуђује господина Стефановића за плагијат.⁹⁰

Министар може бити свако, нема формалних услова које мора да испуни. Врста и ниво образовања као и радно искуство нису битни. Изузетак су ресори правде, здравља, културе и спорта. Тако да је министар правде правник, министар здравља лекар, министар културе је неко из те бранше, министар спорта је бивши спортиста или садашњи спортски радник, али и ту је било изузетака. Сви други ресори за министре могу имати људе који благе везе немају са послом за који би требало да буду најодговорнији.

90 Докторат који је оспоравао део академске заједнице стечен је на Мегатренд универзитету јуна 2013. Тема докторске дисертације је “Нова улога стратегијског менаџмента у управљању локалном самоуправом (пример града Београда)” Касније је део јавности оспоравао и факултет за који је доктор изјавио да је на предавања ишао у Сава центар.

Замислите, на пример, конобара као министра здравља. Можете? А сада као министра војске, полиције, вера, екологије, државне управе? То је већ много лакше замислити. Ако наведемо још пар сличних примера, видећемо да свако може да буде министар већине ресора. Да ли је заиста толико лако бити министар или су изабране личности генији који могу и без стручних знања бити министри? Можда је у питању и нешто треће? Како год то изгледало, неко правило сасвим сигурно постоји и мислим да не треба превише мудрости да би се оно дефинисало. Беспоговорна оданост странци и спремност да се погази владавина права може вас винуту у неслућене висине, али исто тако и стрмоглавити у блато. Виђено је то у Србији много пута.

Након избора новог министра полиције долази до несвакидашњих кадровских промена у врху МУП-а. Да ли је то заслуга новог министра? Да ли је у било каквој вези са њим или је само логичан епилог активности које је започео министар пре њега?

Сеча генерала, 20. јун 2014. године

Нови министар је био у дебелој сенци коју су правили искусни полицијски генерали. Да би га сунце МУП-а огрејало, требало је уклонити сенку. То је једино могуће уколико се посеку они који је праве. Уместо дрвосеча, посла се прихватио некадашњи страначки, а садашњи државни двојац у улози генералосеча. Да све буде за јавност што питкије, приређена је права мала представа, а у том смислу злоупотребљена су државна овлашћена, али и патриотска осећања грађана.

Неочекивани догађај имаће далекосежне последице по стање безбедности укључујући и сузбијање свих врста

криминалитета па и политичке корупције. 20.6.2014. године као муња прелетела је, прво незванично а затим и званично, вест да је смењено укупно пет полицијских генерала, начелника кључних сегмената полиције. Вест ме затиче у саставу више пута споменуте Радне групе УКП-а за 24 спорне приватизације. У том тренутку не знамо ништа друго. Свакако за тако нешто постоје дебели разлози. Прво што ми пада на памет је да је то епилог оних провера начелника које нам је поводом обуставе потписивања отвореног писма за Начелника Богдана најавио генерал УКП-а, али и он је смењен!⁹¹ Можда је крив јер је задржавао провере у неким предметима и спречавао реализацију већ окончаних предмета? Где је онда ту његов први, а уједно и највиши полицијски функционер – директор полиције Србије? Али он није смењен!? Тешко је поверовати, да ако је за задржавање провера и спречавање реализације већ завршених предмета крив смењени генерал, да није крив и његов први претпостављени.

О осталим смењеним генералима знам само оно што се у кулоарима шапутало. Једино могу да кажем да ми није јасно како се генерал полиције Курибак нашао у том кошу смењених. Али верујем полицији да има доказе. Једва чекам да их чујем. Баш ме занима шта се на терет ставља генералу Миловићу, а шта генералу Курибаку кога познајем три деценије. Колико видим, друге колеге примају вест здраво за готово. Очекују да ће са смењеним генералима нестати и опструкција предмета у Радној групи. Млађи колега који је знао за моју идеју о писању текста и да спремам грађу прокоментарисао је кратко:

– *Шефе, њројаде вам књија.*

Шта је то требало да значи? Претпостављам следеће: знајући за критички тон који је међу нама владао, а који сам

91 Генерал Миловић је поводом оставке Начелника Радне групе Богдана Пушића (чију функцију намерно пишем великим словом), најавио да ће се проверавати сви начелници. Све то, па и велико слово „Н“ детаљно је описано у књизи „Очи у очи са политичком корупцијом“

ја повремено бележио, колега је сматрао да ће сеча генерала успоставити нову, тако жељену климу у Радној групи и посебно око ње, те да ћемо прво све већ окончане предмете брзо реализовати, а онда и без ометања наставити рад на много значајнијим предметима. У једном тренутку толико смо убеђени да ће се то десити да се надам да сада неће тражити од нас да све предмете реализујемо у немогућим роковима. Један колега из Радне групе већ реагује:

– Прво су нас сиречавали да радимо, а сада ће душу на нос да нам истерају, све ћемо морати да завршимо преко викенда.

Изгледа да смо сви насели на медијску представу. Једва чекамо крај редовног радног времена да одемо кући и у директном преносу гледамо обраћање председника Владе на тему смењених генерала. Посебно ме занима шта је то један од смењених скривео?

Тај дан био је препун догађаја од изузетне важности за безбедност државе. Почело је хитном седницом Бироа за координацију служби безбедности, наставило се обраћањем нацији председника Републике. То је била припрема јавног мњења за смењивање укупно пет полицијских генерала међу којима су и начелник УКП господин Миловић и начелник УП господин Курибак. Када је тензија дигнута до усијања, на крају дана председник Владе (Вучић) у позадини са директором полиције имао је прес-конференцију коју је већина електронских медија са националном фреквенцијом пренела у директном преносу. Штампани медији наредног дана пренели су изјаву председника Републике:

– У борби против ове зла које уништава нашу децу нису у последње време постигнути значајнији резултати јер криминалне групе имају сараднике и дошанике у самом МУП-у и ипак успевају да избећу суочавање са законом и правдом – изјавио је Николић, уз напомену да је с групе стране велики број полицајаца ишлетио безбедности своје земље и

народа неседично жртвована свој живој или здравље. – Збој њих је јоседно важно да се инстџиуција која је задужена за унутрашњу безбедност враћу у оквире морала, јравичности, јосићења и јравде – наласио је Николић. Нажалост, како је констатовао, збој нејрофесионалној односа јојединаца из јолиције јрема свом јослу адекватна борба јројив криминала и корупције није мојућа, збој чеја је јредседник зајражио од владе да јосстављањем искрених бораца јројив криминала обезбеди да одговорни раде јосао који им је јоверен.”⁹²

Председник Владе (Вучић) рекао је да није био задовољан резултатима у борби против нарко-картела, наводећи да у Србији, осим акције “Тром 1” није спроведена ниједна успешна акција у борби против нарко-картела. (...) – Немојмо да јуримо људе са јо јрамом, (...) а да ове који их снабдевају десетицима килограма више не јуримо. Ја вам сад кажем: Ја јо не моју више да јрјим, немам сјрјљења више. Немају ни јрађани Србије сјрјљења. Све више нам деце умире од дроје – јоручио је јремијер.⁹³

Када је у питању борба против наркотика, апсолутно се слажем са свим ставовима председника и премијера. Тиме се моје интересовање за смењивање генерала окончава јер мој задатак није борба против наркотика. Очекивао сам да чујем нешто у вези са Радном групом, или у вези са тешким облицима организованог финансијског криминалитета, са политичком корупцијом, спорним приватизацијама, али узалуд, те теме нису биле важне за највиши државни врх. Да ли су биле од значаја за владавину права, да ли је у вези са њима све било у реду, то јавност Србије никада није сазнала. Сазнања чланова Радне групе о томе нису била битна. Требало је неко да нам каже да оно што знамо не важи. Замена истине започета је на

92 <http://www.kurir.rs/vesti/politika/1428509/uzivo-predsednik-nikolic-obraca-senaciji-povodom-desavanja-u-policiji>

93 <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/9/politika/1628840/smenjeni-svi-nacelnici-uprava-u-policiji.html>

највишем могућем државном нивоу. На грађанима је само да опет све то лепо прогутају.

Тиме је јасно речено да се смене полицијских генерала односе на нечије дојављивање нарко-дилерима када ће бити ухапшени. Да ли су то смењени генерали дојављивали? Не верујем јер је речено да се ради о поштеним људима, који уосталом не добијају отказе јер посла има још пуно, те се вероватно очекује и њихов допринос. Значи смењен је човек за кога је речено да је поштен – генерал Миловић и човек за кога ниједна једина реч није речена, ни лоша ни добра – генерал Курибак. Врло занимљиво. Овај други који је од полицајца позорника стигао до генерала смењен је, рекао бих брутално, под плаштом неке генералне кривице за несузбијање нарко-криминалитета. Непримерено, несхватљиво, нељудски.

Још једном морам да кажем да не браним криминалце, посебно не оне са значкама и у генералским униформама. Верујем (а и више од тога) да у полицији има криминалитета на свим нивоима, буквално на свим. Сам бих врло радо у то време прихватио предмет провере било ког па и сваког од смењених генерала⁹⁴ уколико је предмета против њих било. Свако треба да одговара, али за шта? Шта им се на терет ставља? Да ли су сумње против њих провераване? Који је исход провера? Или је смена имала за циљ нешто друго?

Генерали Миловић и Курибак, колико сам ја то могао да видим, стоички подносе тај низак ударац. Наравно, никакав радни задатак више не добијају без обзира на то што „посла још има.“ Изгледа да су дубоко свесни да је судбина коју су они доживели у МУП-у одавно постала правило. Такве смене дешавале су се много пута пре њих а биће их и убудуће.

Када пет полицијских генерала буде смењено, некако логично поставља се питање њиховог старешине, у овом

94 Осим генерала Курибака којег лично познајем више од три деценије, човека строга, захтевног, али правичног и човека који је хтео да помогне сваком полицајцу.

случају директора српске полиције. Има ли бар неке његове одговорности? Објашњење које добијамо у вези са тим дато је у наслову под којим су Новости објавиле ту вест:

– Конкурс сачувао фотиљу Вељовићу – Вучић је објаснио и како је директор полиције Милорад Вељовић „ижевио“ смену: – Сигурно би и он сада био смењен, из моралних разлога, да није изабран на конкурс. Вељовић није одговорио на питање новинара да ли ће после свега, ипак, да понуди оставку.⁹⁵

„Да није изабран“ – да ли то добро чујем? Какав разлог! Просто невероватно. Али још је невероватније да то нико није чуо. Да јесте, верујем да би реаговао.

Смењивање генерала обављено је драматично и хитно. Да ли је све заиста било хитно? Шта је претходило смени генерала? Осамнаест дана раније, тачније 02.06.2014. године један мали догађај пропратила је следећа вест: “Директор полиције одлучио да оде после скандалозног покушаја уцене премијера Александра Вучића. Ускоро смене и хапшења генерала”. Наведена вест нам само говори да политичка моћ кува себи још један мастан ручак. Поводом прилично нејасне и непоткрепљене вести огласила су се два еминентна стручњака из области безбедности и рекли следеће:

– Криминолоџ Томислав Кресовић сматра да Вељовићев одлазак у пензију представља још један раскида с досадашњим проблематичним начином рада полиције. Директор полиције је постављен још 2006. за време Коштиниче и заиста је знак деловања полиције у прошлом периоду. Извесно је да ће уследили раширавања кадрова који су одговорни за корупцију у полицији и који су у срезу с тајкунима и политичарима који су довели до данашње ситуације. До сада је структура полиције радила у корист СПС-а, али ће нови министар направити неку врсту српског Брионског плана, односно раскривања свих афера у МУП-у.

95 <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/politika/aktuelno.289.html:497118-Smenjena-cetvorica-general-a-MUP-a-Vucic-Moj-sin-nece-biti-kao-Marko-Milosevic>

– Криминолоџ Душан Давидовић каже да Србија *треба да буде срећна због одласка директора полиције, али да то не значи да ће аутоматски уследили и дубоке реформе у МУП-у: „Хвала Богу да иде у пензију. Мислим да сви грађани треба да буду срећни што је жив, здрав и што се коначно повлачи. Шта ће то значити за МУП и какве ће промене донети, остаје нам да видимо. Полиција је ипак велики систем, није то само један човек, а генерали су као мачке с девети животи, усеју да се снађу и провуку у свакој власти.“*

Не желим да умањујем значај цитата, али они говоре о непознавању околности које су замениле лепе жеље, ничим утемељене. Уосталом, када сам и ја у неким тренуцима био доведен у заблуду, шта је могло да се очекује од других.

У осамнаест дана између малог и нејасног догађаја када је директор најавио оставку, ништа се није десило, директор полиције није отишао у пензију, а како смо то већ видели, избегао је да подели судбину својих пет генерала који су смењени. Мислим да можемо да наставимо размишљање господина Кресовића. С обзиром на то да није дошло до најављеног пензионисања, одложен је и почетак раскида с досадашњим проблематичним радом полиције.

– *Како то смешно звучи седам година касније.*

– *Смешно?*

– *Да, баш смешно.*

– *Е да је ипак сујер би било, али није, смешно је било само тада, када је речено. Сада није ни жалосно, сада је олулало.*

Наредног дана, након сече генерала, у Радној групи нема коментара, ни о њима ни о очекиваним реализацијама већ завршених предмета. Можда је свима било све јасно. Можда никоме ништа није било јасно. Уосталом, шта бисмо ми из привредног криминалитета коментарисали о нарко-криминалитету? Ни са нашим нисмо знали шта више да радимо, а не још и о нарко-линији да мислимо.

Генерали су смењени, директор полиције није. Из разлога јер је изабран! Да ли то значи да ће остати на функцији пун мандат од пет година и да га никаква одговорност са тог места до истека мандата не може померити? Шта ће бити ако он опет буде одговоран за нешто? Да ли ће га и тада од смене спасити то “што је изабран”. Одговор на ово, усталом као и на многа друга овде постављена питања даће нам време које је пред нама. Свакаких је времена било – вунених, клизавих, злих, времена власти, а ред је дошао и на огулала.

...

Требало је да сеча генерала донесе тако жељени напредак у борби против наркотика и да сачува животе деце. Наравно да ни један велики резултат не може брзо да се оствари, па ни сузбијање наркоманије. За то је потребно неко време. Колико тачно, тешко је рећи. Да ли је четири године довољно да се виде резултати у тој области? Да видимо. Године 2018. бележимо само у једном месецу четири жртве дроге: „Ученица (17) преминула услед предозирања наркотицима“,⁹⁶ „Дечак дан пре пунолетства умро у најгорим мукама, у крви имао количину екстазија пет пута већу од смртоносне“,⁹⁷ „Екстази однео 3 млада живота“,⁹⁸ „Отац пронашао мртвог сина у соби“,⁹⁹ „Четврта жртва екстазија у последњих месец дана.“¹⁰⁰

96 <https://www.kurir.rs/crna-hronika/3074665/marija-17-se-predozirala-u-stanu-dilera-21-pre-nego-sto-je-pozvao-pomoc-zakopao-drogu-u-sumi> 25.6.2018.

97 <https://www.kurir.rs/crna-hronika/3072699/stravicna-smrt-decaka-dan-pre-punoletstva-jovan-17-umro-u-najgorim-mukama-u-krvi-ima-kolicinu-ekstazija-5-puta-vecu-od-smrtonosne> 22.6.2018.

98 <https://www.kurir.rs/vesti/drustvo/3074925/esktazi-odneo-3-mlada-zivota-kako-da-prepoznate-dete-koje-koristi-drogu-ovo-treba-da-bude-crveni-alarm-kod-svagog-roditelja> 26.6.2018.

99 <https://www.blic.rs/vesti/hronika/tragedija-u-backoj-palanci-otac-pronasao-mrtvog-sina-18-u-sobi/lpzmno0v>

100 <https://www.kurir.rs/crna-hronika/3080731/cetvrta-zrtva-ekstazija-u-poslednjih-mesec-dana-ovo-je-mirjana-m-21-koja-je-pronadjena-mrtva-u-iznajmljenom-stanu-foto>

Колико генерала је сада смењено? Ниједан!? Да ли то значи да борба против нарко-картела више није актуелна као што је то била 2014. године када је управо због ње смењено пет генерала? Неко ће закључити да су разлози који су наведени као образложење за смењивање пет генерала – измишљени.

Министар и гаф

% смањења криминалиџеиша

Медији су након ванредних парламентарних избора 2014. године највећу пажњу посветили новоизабраном министру унутрашњих послова. А коме је он поклони своју? Задржаним предметима! Са њима се међу првима упознао. Прича се да је испољио готово дирљиву радозналост. Док је малаксала владавина права чекала испред зграде МУП-а, он је наложио да се без икаквог одлагања задржани предмети реализују по закону!

- *Браво, браво!!!* – присутни поскакаше са својих места, настаде одушевљење.

Подиже руку министар. Не жели да га баш толико славе. Јел' то заиста неки скроман човек? Изгледа да хоће још нешто да каже па се присутни ућуташе не би ли боље чули. А онда чуше:

- *Али само они који су били у некој вези са дојучерашњим коалиционим њарџнером.*
- *А остали задржани њредмеџи?*

Добили би одговор ови што питају да је министар чуо, али није крив што је баш тада била галама, па ништа није чуо.

Круна успеха обично дође на крају, или при крају каријере, што код реченог министра није био случај. Круна његове каријере је дошла пет месеци од устоличења. О чему се ради?

Под командом новопеченог министра полиције расформирана је Радна група УКП-а за 24 спорне приватизације. Оно што нису успели да ураде политичка корупција, организовани криминалитет и неформални центри моћи, то је ефектни министар решио по кратком поступку. Осокољен таквим успехом, брзо је ушао у материју. Осетивши се као свој на своме, почео је редовно да обавештава јавност о предметима које је задржао и извршиоцима који морају да се заштите. То је са политичком корупцијом договорено и мора да се испуни.

- *Грешка, грешка!!! – повика Ведета – није министар о томе ни реч јавно рекао. Немојте сада да извршите. Он је о томе обавештавао оног кога је шредало.*
- *Али, он је често у јавности износио податке о предметима.*
- *То јесте.*

Министар је јавност редовно обавештавао о активностима које полиција предузима на плану борбе против криминалитета. Направио је пар гафова достојних доктора наука. Тако је стручно проценио да је у предмету покушаја убиства господина Бека реч о аматеру извршиоцу. Тиме је сам себи дао надимак. Онда је јавно изнео тајни податак из једне друге истраге о томе где се налази лице које је у бекству. Тиме га је упозорио па је бегунац побегао на други крај света.¹⁰¹ То није све. Министар полиције упознавао је јавност са неким статистичким показатељима, које је допуњавао аналитичким оценама. Рекло би се врло активан и плодотворан министар.

Понесен таласом остварених резултата у борби против оних који ометају политичку корупцију, као и резултатима у предметима 24 спорне приватизације које су тада свима биле преко главе; министар је наставио своју мисију изјавама о „% смањена криминалитета“. Шта то у МУП-у значи?

101 Стефановић је на конференцији за новинаре рекао да је Милићев у бекству и да се налази у Турској, али да очекује да ће ускоро бити изручен Србији. Реч је о предмету у јавности познатом као „кантримен.“

http://www.rtv.rs/sr_lat/hronika/marko-milicev-osumnjicen-za-smrt-luke-j._511503.html

Када је реч о томе да се криминалитет заиста смањује, онда кажемо да се ради о проценту смањена криминалитета. Али, криминалитет можемо смањити и на други начин. Како? Тако што ћемо смањити проценат, без обзира на то да ли је криминалитет стварно смањен или не. Тада говоримо о смањењу процента јер у том случају њега смањујемо, а не криминалитет. Шта мислите шта је лакше смањити криминалитет или проценат?

Не знам да ли то ви знате, али ја знам ко то зна: министар полиције уз нешто помоћи директора. Тако у време поплава у Србији, маја 2014. године, директор полиције саопштава, без трунчице срамоте, као да је годинама вежбао: „Стопа криминалитета мања је за 50%! (Сиц!) Од када је уведено ванредно стање, стопа криминала пала је за 50 одсто, поготово на угроженим подручјима.“¹⁰²

Слика криминалитета у Србији у том месецу је следећа: забележена су 4 убиства, чисте ликвидације лица из криминогене средине. Убијени су: један од познатих вођа навијача, локални рекеташ из Вршца, нарко-дилер у Новом Саду, од повреда преминуо је још један од вођа навијача, уз то и једна сасвим случајна и потпуно невинна жртва. Јел’ то уобичајена појава, редовно стање јавне безбедности у Србији? Јел’ то све ушло у оних преосталих 50% несмањеног криминалитета? Све то не заслужује ни коментар. Бавили би се тиме у МУП-у други надлежни, али „не стижу од великог обима редовних радних обавеза“ – скраћено, „не стижу од посла“. Да ли се то МУП предаје? Не може да утиче на подземље, те окреће главу и чека да нови догађаји прекрију старе? А јавност? Колико је случајна жртва погодила јавност? Види ли неко бар у томе општу друштвену опасност коју не смемо игнорисати? Или нам је свима лепо што живимо у држави са 50% смањеним криминалитетом?

102 <http://www.vesti-online.com/Vesti/Hronika/405613/Policija-hapsi-lesinare>

У таквој држави није ред да нови министар полиције заостаје за старим директором полиције. Он износи врло прецизне статистичке показатеље. Јуна 2014. године нови министар полиције саопштава нам да је криминалитет смањен за 20%. Нема краја смањењу % криминалитета. Новембра 2014. године министар полиције саопштава да је „стопа криминала у Србији у првих седам месеци ове, у односу на исти период прошле године смањена за 9,4%.“¹⁰³ Према његовим речима: „Укупна стопа криминала у Србији у првих седам месеци, у односу на исти период лане смањена је за 9,4 одсто а сви параметри показују да полиција веома ефикасно ради свој посао.“ То показују параметри које је министар саопштио. Дали је и утисак грађана „да полиција веома ефикасно ради свој посао“?

Чудо невиђено је постигао нови министар за само шест месеци. Шта то значи? Шта тиме министар хоће да нам каже? Да видимо који су могући одговори:

1) Криминалци се плаше па су смањили број извршених кривичних дела. 1.1. Ако се плаше да краду, шта сада раде криминалци, од чега живе? Да не падну којим случајем на просјачки штап па нам закуцају на државне социјалне службе ради добијања социјалне помоћи? Сиротиње је и овако превише. Још нам само фали да нам се она статистички повећа. 1.2. Можда су се пензионисали. 1.3. Можда је дошло да смањеног прилива нових и младих криминалаца. 1.4. Можда је смањен могући плен, што би било најгоре и за криминалце, али и за поштене људе.

2) Полиција боље ради превентивно па то спречава опрезне криминалце да се одваже на тај, сада много ризичнији чин.

3) Полиција лошије ради па ни не открива извршена кривична дела. Тако се привидно чини да је % криминалитета

103 http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2014&mm=11&dd=15&nav_id=924219

мањи. 3.1. Могући разлог је мањи број полицијских извршилаца те стога и мање откривених кривичних дела.

4) Смањење % криминалитета је резултат статистичких вештина у комбинацији са манипулацијама што у пракси представља тзв. штеловање резултата као вид злоупотребе политичке моћи.

5) Наступила је декриминализација.

6) Народ је сиромашнији (а и држава ваљда уз народ) па криминалци више немају шта да краду.

7) Криминалци су узнатредали (усавршили се, сада рационалније врше кривична дела). Уместо да изврше стотину малих крађа, они изврше једну али вредну.

8) Полиција не евидентира сва пријављена кривична дела. Тачније ради то, али на мало неформалнији начин, уписивањем у роковник, а не у КУ уписник.¹⁰⁴

Који је од понуђених осам одговора тачан?¹⁰⁵

Чак и да прихватимо као тачну такву статистичку информацију коју нам пласира министар, тиме нисмо решили све. Нешто криминалитета се и поред упорног смањивања и даље исказује. Остају нам неразјашњена врло битна питања, везана за структуру преосталог криминалитета. Који део криминалитета је остао у животу? Ако је смањен број извршених кривичних дела, шта је са процентом расветљавања посебно тешких кривичних дела? Затим, колики је број кривичних дела политичке корупције и других тешких облика организованог криминалитета? Најзад, колика је материјална штета? Тек када се анализирају наведени показатељи, онда има смисла % смањења криминалитета.

Да ли све то значи да је Министар полиције сам себи најбољи ПР? Али је уједно сам себи и најгори ПР! Више пута

104 КУ – кривични уписник је јединствена званична евиденција кривичних дела. Иако сва кривична дела морају да се евидентирају, то се не чини. Јер само предмети у њу уписани обавезују на рад, остали падају у заборав и брзо им се губи траг.

105 Ја ћу заокружити одговор под бр. 4.

упадао је у замку коју је сам себи поставио. Правио је гафове, али није одустао. Као да је постао овисник о „руској замци“. Сам је себи поставља, а онда покерашки хладно шета унаоколо показујући сам себи како је јак и како се не боји никаквих замки, па ни оних које сам себи поставља. Ако је тако, онда бисмо помислили да је рекао следеће:

- *Од када сам ја министар, криминалци су се толико уилашили да врше мање кривичних дела, тек толико да имају за личне трошкове и комуналије.*

Ако се тим темпом настави са спровођењем генералне превенције, до тада криминалистици непознате, министар ће нам све криминалце у Србији отерати на просјачки штап.¹⁰⁶

Када бисте знали како се прави статистика криминалитета, никада не бисте веровали ниједном статистичком податаку из те области. Уосталом, питајте свог комшију или колегу да ли је пријавио крађу бицикла или мобилног телефона? Биће вам све много јасније.

Значи, у једној години три пута је МУП смањивао % криминалитета, и то за 50%, затим за још 20% и на крају за 9,4%. Да је тај тренд смањења стопе криминалитета настављен, Србија би убрзо постала земља којој прети искорењавање „криминала и корупције.“ Тада се у причу укључи и Ведета: „Далеко било да без њега одједном остане. Није то због мене, него због народа. Такав шок текло би преживео. Враћај највише народу криминал из процена.“

Смањење % криминала није било изречено случајно. Био је то део добро смишљеног плана. Када смо у 2014. години, у којој је актуелни министар полиције започео своју мисију искорењавања „криминала и корупције“, смањили %

106 Иронично би могло да се каже да би то био велики удар на социјална давања, јер би криминалци без примања имали право као и сваки други грађанин на социјалну помоћ. Тиме би сиротиња додатно осиромашила јер би се скромна средства тада делила на више гладних уста. Боље је да криминалци буду тамо где и јесу и да не оптерећују социјалне фондове, нека зарађају сами себи кору хлеба!

стопе криминалитета на ниво статистичке грешке, дошао је ред да се озваничи круна успеха у борби против политичке корупције.

Др као Деда Мраз

Када је министар видео како му све иде од руке, пожелео је и Деда Мраз да буде. Тако је новогодишње празнике народу улепшао једним поклоном. Министар Стефановић изјавио је 3. 1. 2015. оно што народ воли да чује: – *Раскинућа сирећа њолиције и њолићичара, ускоро ће бити “њоћуно чиста”*¹⁰⁷ Блиц преноси Танјугову вест у којој се каже да је у 2014. српска полиција остварила добре статистичке резултате, међу којима је 1.161 кривично дело корупције. Наводно је враћено поверење у полицију!? Након двогодишњег рада Радне групе из седишта МУП-а у Београду, и након рада њених раштрканих бивших чланова од куће, након остварених великих резултата, након статистичког смањена криминалитета, био је ред да се прогласи победа.

Нови министар је искрено поносан на своје резултате: – *Показали смо сиремноси да се обрачунамо са коруџијом у њолицији и решености да све оне који у њолицији крше закон уместио да ња њримерују, хайсимо и њиреџирамо једнако као и све друге њрађане. Оћкако сам министар најмање десетак њриџадника МУП-а је ухайшено збој сумње да су њомајали у кријумчарењу наркотика, шверцу дувана и извршења кривичних дела.*

Министар покушава да у политичку корупцију угура помагање полицајаца у шверцу дувана и кријумчарењу нарко-

107 <http://www.blic.rs/vesti/politika/stefanovic-raskinuta-sprega-policije-i-politicara-uskoro-ce-bit-potpuno-cista/slw6mej>

тика. Том приликом није казао колики је број ухапшених функционера МУП-а због учешћа у политичкој корупцији прикривањем. Иако таквих показатеља нема, министар не трепнувши изјављује: – *Раскинућа је и сирећа између полицајца и полицајца на највишем нивоу*. Сада је то мало теже за разумети. Како може да се раскине спрега, а да нико не буде ухапшен? Јел’ то била само команда да се више не држе за руке “полицајци и политичари на највишем нивоу” или нешто озбиљније. Рекао бих да није јасно речено, или није јасно пренето. Не знам ко министру пише говоре. Али чак и ако подаци нису тачни, све то може мало боље да се уклопи. Ако пак министар сам себи пише говоре, онда је његово знање наспрам искуства задовољавајуће.

Нисам једини кога то занима. Вест прати 200 коментара. Ни у једном нема ни речи о Радној групи, ни у ком контексту. Велики је број позитивних коментара који верују у изјаву, хвале министра, дају подршку. Неизоставни су и коментари о сумњама у докторат министра. Мањи број је страначких препуцавања. Један број оних који не верују и то исказују на различите начине. Јако је мало квалитетних коментара.¹⁰⁸ Изгледа да нисам једини коме није јасно шта је тачно речено и како је то пренето. Неспорно је да министар поносно изјављује да више нема везе између криминалаца, полиције и политичара.

108 Издвајам неке од 200 коментара. Сами процените колико народ верује министру: ~*usracusesadugace* : Da li stvarno stefanovic misli da je toliko inteligentan da ovom narodu moze da prodaje ovakve gluposti?! Pa mozda su i prekinuli veze izmedju opozicije i policije, ali sns hapsi i goni a ne policija. Od njihovog dolaska na vlast policija je samo cistila teren za sns igrace. 2015-01-03 10:52 | ~*Gradjani* : Ministre, mi očigledno živimo u različitim državama! Ili vi imate problem sa sagledavanjem realnosti...A to ima svoju šifru! 2015-01-03 10:54 | ~*Milan* : Ne verujem da ovaj covek i sam veruje u to sto prica. 2015-01-03 10:50 | ~*Eusvet* : Koga vi to lazete Stefanovicu, sebe ili narod??? 2015-01-03 10:49 | ~*zeitgeist* : u još gore, pa od nekih načelnika supa su se i gradovi tresuckali..... sad će tek da im odrešene ruke da rade šta žele, a spisak šta žele/mogu je podugačak..... 2015-01-03 10:42 | ~*Etno* ka ~*Cira*: Samo spreга između direktora policije i političara kao da je od čelika... 2015-01-03 11:16 | ~*megableja-dr* : ako je ‘endemska korupcija vladala do 2012. godine, implicira da je vise nema, pa se postavlja pitanje protiv cega se boris? 2015-01-03 10:56 |

Ако министар тако каже, добро. Као лојалан грађанин, као полицајац одан служби, министру морам да верујем. Ипак, критички суд налаже да барем нека питања поставим и да покушам да разумем оно што је министар рекао. Да ли ће ме критички суд и логично размишљање учинити мање лојалним и мање оданим?

1) Јел’ то значи, да је до тада таква веза постојала?

1.1. Ко је чинио ту везу (имена и презимена њихова молим)?

1.1.1. Шта би са том еминентном господом? Похапшени, осуђени, дали озбиљно усмено јемство да се тиме више неће давити, замољени да се окану тога што квари децу, рекли „нећемо више мајке ми“, одселили се, од стида у земљу пропали, рехабилитовани у узорне грађане или нешто друго, мени непознато?

2) Сад када нема организованог криминалитета у земљи Србији (јер то је то, што рек’о министар, та спрега између њих, криминалаца и тамо неких политичара), шта ће нам онда све оне специјализовне службе и институције за борбу против организованог криминалитета који подразумева бар копчу, ако не озбиљну везу са политичарима?

Како другачије коментарисати изјаву дату са највишег, најзваничнијег и ресорног места? Да ли је то изјава (политичка, професионална), констатација, процена или мишљење? Да ли је господин Стефановић као министар полиције – експерт или као министар полиције – политичар? На основу чега то министар говори? Како је уопште, чак и теоријски могуће да неко тек тако зна да нечег више нигде у целој Србији нема? Да ли је уопште могуће утврдити да више нигде у целој Србији нема појаве која се одликује следећим карактеристикама: велика распрострањеност, прикривеност, динамичност, прилагодљивост; појава која обилује тако софистицираним модалитетима да се чак и експертима понекад чини невероватним; појава коју најчешће откријемо так када све буде касно, а некада чак ни тада.

На крају, колико човек треба да буде неозбиљан, или неискрен да олако да такву изјаву? Можда би нам помогло да на то питање одговоримо ако пре тога сазнамо шта га је мотивисало да то изјави? Још горе је то што таква изјава није став појединца. Али овде ме мучи једно друго питање: шта је са реакцијом јавности?

Посебно је и у овом случају занимљива реакција медија. Нисам детаљно пратио све медије, али у онима које уобичајено пратим нисам видео ниједно питање упућено господину Стефановићу у вези са тако деликатном изјавом која би требала све да нас занима.

Једино што можемо на основу овакве анализе да закључимо је да изјава – став министра, ништа не значи! Речено је тек тако, брзо заборављено и тачка. Кога је још брига за празна анализирања о криминалитету у земљи у којој га има на сваком ћошку? Народ је на њега оуглао.

Свакако да лепо, чак бајковито звучи то што је министар изјавио. Уједно ће скоро савршено послужити у дневно-политичке сврхе. А касније? Ни пре ни касније, нико никада више неће питати, а ни упамтити. Важно је само бити мајстор сензационалистичке дневне политике. Дугорочна, стручна, реална политика одавно је изгубила битку. У Србији сви хоће све брзо и што брже и одмах. Нико не жели да дуго чека будућност, ни да памти прошлост, посебно ако је пуна лоших успомена. Људски је када човек жели да заборави оно лоше што му се у прошлости дешавало. Једино што је заборав лош савезник, он пре или касније оставља на цедилу.

Чудо невиђено је заиста постигао нови министар. Његова највећа заслуга је да је криминалистичку полицију очистио од неколико врсних полицајаца, као и да је расформирао Радну групу, чиме је практично уништио један број окончаних предмета. Тиме је омогућио да више десетина доказаних извршилаца тешких кривичних дела финансијског

криминалитета избегну било који вид кривичне одговорности.¹⁰⁹ Резултат таквог рада је бујање политичке корупције и стицање огромне финансијске моћи.

У време када се опструкција предмета Радне група спроводи потпуно отворено у МУП-у, до те мере да се инспектори ниподаштавају и потцењују, тај исти МУП хвалисаво објављује у Информатору о раду ажурираном 1. 8. 2014. године¹¹⁰ најзначајне резултате у 2013. години. Под тачком 1. Сузбијање криминала наводи следеће:

„Радна група УКП која је формирана ради утврђивања кривичне одговорности учесника у поступку 24 спорне приватизације означене у извештају Савета за борбу против корупције и других сложенијих злоупотреба у привредном пословању, предузела је интензивне активности“, па се наводи већи број реализованих предмета.¹¹¹ Предмети који су били у обради, којима је посвећена велика пажња и који су доведени готово до самог краја, нису наведени.

Крајем 2014. године МУП је укинуо Радну групу за 24 спорне приватизације. Циљ је био да се укину предмети, како би извршиоци тешких кривичних дела финансијског криминалитета избегли сваки вид одговорности. У Информатору „Најзначајнији резултати Министарства унутрашњих послова у 2014. години,“ под тачком бр.1. Сузбијање криминала б) Борба против корупције, као значајни резултат опет је

109 Све је то прилично детаљно описано у књизи „Очи у очи са политичком корупцијом.“

110 <http://arhiva.mup.gov.rs/cms/resursi.nsf/INFORMATOR%20O%20RADU%20AVGUST%20LATINICA%20TO-2014.pdf> стр.126.

111 То су злоупотребе приликом доделе кредита („Развојна банка Војводине“ АД из Новог Сада и „Агробанка“ АД из Београда); приликом и након спроведеног поступка приватизације („Југоремедија“ АД, „Срболек“ АД, „Технохемија“ АД из Београда и „Ветеринарски завод“); приликом стицања власништва над земљиштем у државној својини („Слога“ АД из Новог Сада); приликом набавке регресираних минералних ђубрива („ХИП Азотара“ ДОО из Панчева), приликом продаје пакета акција по нижој тржишној вредности („Лука Београд“) итд. Откривене су и разне малверзације у пословању предузећа „Галеника“ АД из Београда и АТП „Војводина“ из Новог Сада итд.

наведена Радна група УКП МУП РС за расветљавање злоупотреба у поступку 24 спорне приватизације, за коју се каже да је расформирана октобра 2014.¹¹² Ни речи нема о томе зашто је Радна група расформирана, да ли су (а јесу) остали недовршени предмети, шта ће бити са њима. МУП је и кроз свој Информатор, тј. годишњи извештај погнуо главу, и још горе, директно се ставио у функцију злоупотребљене политичке моћи.

Реформа полиције

Комплексни елементи реформе полиције „могу се (заједно) остварити тек у оквирима демократске владавине која подразумева легитимност, владавину права, транспарентност и партиципативност у сектору безбедности. Управо нам критеријум демократске владавине указује да концепт РСБ-а (реформа служби безбедности) не представља једноставан технички процес реорганизације сектора безбедности, те да он није вредносно неутралан. (...) РСБ најпре подразумева низ законодавних и организационих промена у циљу демократизације сектора безбедности и спречавања злоупотребе безбедносних актера у ускопартијске сврхе“.¹¹³ Ти предуслови још дуго ће остати само сан. И добро је да бар у сновима знамо да су једнако могуће и реформа полиције и владавина права.

Од завршетка Другог светског рата реформа полиције се у Србији обављала неколико пута. Увек на исти начин и са истим циљем: да се ништа не промени. Тако су се циклично мењали називи звања полицијских службеника. Прво су били

112 <http://arhiva.mup.gov.rs/cms/resursi.nsf/informator-sep2015-cir.pdf>

113 Предраг Петровић, *Реформа служби безбедности у Србији 2000-2017*, докторска дисертација, ФПН, Београд, 2020, стр.200

чинови као у војсци, онда су их заменила полицијска звања, затим инспекторска, па опет чиновни, и тако у круг. Битан и видљив сегмент реформи представљале су униформе. Нове су грађани са одобравањем дочекивали мислећи да су у њима нови људи. Отприлике, то је био максималан домет реформи. Међане су униформе, а полиција је остајала иста.

Након 2000. године власт је закључила да МУП вапи за променама те да га је потребно реформисати. Али како то учинити, очигледно је да није знала. Задатак је поверила ономе који то нити је могао нити је хтео да учини – МУП-у. Реформишите сами себе, значило је ухапсите сами себе. Ко то очекује, комотно нека вуку повери чување овце јер је вук свакако најбоље упознат са материјом.

Власт је 2012. године наставила велику причу о тзв. борби против „криминала и корупције“ и о реформи МУП-а. Она се одвијала по принципу „три де“ што је значило: децентрализација, декриминализација и деполитизација. Ниједно од три „де“ није могуће ако се претходно не оствари једно друго „де“ – демистификација. Али, пре свега, полицији је очајнички потребно да се ослободи. Она то неће сама урадити јер нити жели нити може нити има смисла да се сама ослободи у неслободном друштву. Слика стања у МУП-у је слика стања целог друштва.

...

Напредовање у служби као вид подизања професионалног капацитета МУП-а одвијало се по двоструком систему. Један је каријерни развој заснован на доказаним радним способностима и оствареним резултатима. Други је заснован на завичајним и кумовским везама или личним познанствима. Најгоре је било напредовање оних који то ничим позитивним нису заслужили. Њих је подобним учинила послушност и незаинтересованост за посао. Последњих година у МУП-у је видно постављање неадекватних кадрова по читавој дубини

организационих јединица. Доведени су људи најразличитијих профила образовања, углавном средњошколци. Њихова одлика је да „благе везе са полицијом немају“, али са владајућом странком имају. Као део неког пројекта, за пар година прибављали су факултетске дипломе и запосели одговорна радна места чијим захтевима ни изблиза не могу да одговоре.

Пример над свим примерима је јавности опште позната госпођа Дијана Хркаловић која је са само шест месеци претходног радног стажа у БИА-и постала секретар УКП-а. Какво је то радно место и који је њен задатак у МУП-у? Што се тиче самог радног места, све је потпуно јасно. Оно није руководеће већ извршилачко. Значи, не може никоме осим кафе куварицама и секретарицама да издаје налоге. Уз то, нема никаква оперативна, полицијска ни било која друга извршна овлашћења. Једноставно, само административна задужења.

Међутим, она је располагала невиђеном моћи коју је очигледно однекуд црпела. Примена такве моћи је погазила све полицијске вредности, стандарде и обичаје до те мере да су се полицајци згражавали, не верујући да се тако нешто дешава. Њен задатак у МУП-у, имајући у виду наведене чињенице, никако није могао бити законит. Шта јој је тачно био задатак, можемо да претпостављамо са великим степеном извесности, али је од тога много важније знати чија је то била замисао и по чијем налогу је поступала.

...

Наука није поклонила посебну пажњу реформама.¹¹⁴ Ипак, посвећен јој је научни рад Светлане Ристовић „Реформа полиције заснована на стратешким основама – осврт на Предлог Стратегије развоја Министарства унутрашњих послова 2018-2023.“¹¹⁵ У уводу аутор каже: „Српска полиција спроводи

114 Редак позитивни пример је БЦБП који је посветио пажњу реформи МУП-а; нпр. Саша Ђорђевић, *МУП да изврши дејолијнизацију полиције*, БЦБП, Београд, 2016.

115 <http://www.mup.gov.rs/wps/wcm/connect/b0dbb27a-9864-4b4a-bee0-841c9955f41/Bezbednost+brosura+01+2018.pdf?MOD=AJPERES&CVID=mj6-eiF> Безбедност 1/2018 стр. 81.

веома сложен и дуготрајан реформски процес који има за циљ стварање деполитизоване, децентрализоване, демократске и професионалне службе. МУП тежи успостављању и заштити друштва у коме су појединац и његова имовина сигурни, на основу владавине права. Циљ је стварање професионалне, деполитизоване и ефикасне институције, подвргнуте демократској спољној контроли и надзору, која грађанима пружа висококвалитетне услуге и која одговара потребама и захтевима демократског преображаја и развоја Републике Србије“.

Без да улазимо у дубљу расправу, на сва три наведена става морамо рећи: Не! Појединачно то гласи овако: Не, српска полиција не спроводи „реформски процес који има за циљ стварање деполитизоване, децентрализоване, демократске и професионалне службе“. Не, МУП не тежи „успостављању и заштити друштва у коме су појединац и његова имовина сигурни, на основу владавине права.“ Не, циљ није „стварање професионалне, деполитизоване и ефикасне институције, подвргнуте демократској спољној контроли и надзору, која грађанима пружа висококвалитетне услуге и која одговара потребама и захтевима демократског преображаја и развоја Републике Србије“.

Листа реформатора није исцрпљена. Видевши да се деценијама мучимо са реформом полиције, понудила се „Ведета“ да помогне. И док смо се ми, по обичају, снебивали, она је ствари узела у своје руке.

- *Сад извиниће, неће даш све бићи у складу са владавином љрава, али реформисаћу МУП сјоо одсјоо. Дајће ми само мало времена, није не журимо. Трудићу се да јоо и не осејиће, све док не буде касно. Онда, од сјрамојће јоо себи нећеће моћи да љризнаће. Видећеће, дићеће ми још и захвални јер сам вам окончао ју реформу љолиције. Бар на јоо више да не мислиће... А, да, решићу вам и*

још један јорући љроблем. Појаћајте? Владавину љрава. И љу ћу да окончаи, шћа ће нам? Видиће и сами да вам је више смећала нећо љомаћала. Сада ћеће дар бићи начисћо, љава да вас не боли. Само ме слушајте, а ја ћу свакој домдонаи наћрадићи.

Да је „неопходна реформа полиције“ није пропустио да каже ни Владимир Божовић у својству државног секретара у МУП-у. То је учинио 9. 4. 2014. године.¹¹⁶ Рекли бисмо у време када је морала бити окончана. Том приликом придружила му се и шефица одељења за Србију у Генералном директорату за проширење ЕК Мириам Ферам, са којом је разговарао о важности реформе полиције. „На састанку је истакнуто и да су приоритети рада МУП-а борба против наркоманије и корупције, са јасно изграђеним елементима јачања механизма унутрашње контроле полиције.“ Одлично је процењено где су могућности за вршење кривичних дела. Међутим, то је било познато и потенцијалним извршиоцима кривичних дела, они нису пропустили прилику која им се указала. Остаје горак укус да МУП није одговорио ни на један од три наведена приоритета.

Да видимо како је спроведена борба против корупције на примеру јавних набавки, помоћи ће нам Топлички центар за демократију и људска права. На основу истраживања сто највећих јавних набавки у 2019. години, чија је укупна вредност 3,8 милијарди евра, утврдили су да је у 72 предмета био само један понуђач. „Користећи нетранспарентност као непробојни штит за аранжмане који су у њеном, а не у интересу грађана Србије, политичка олигархија креира систем који генерише пословне и политичке монополе, опструира слободно тржиште и етаблира модел коруптивног фатализма који се намеће као неминовност и једина могућа реалност. Највећи послови у

116 <https://www.ceas-serbia.org/index.php/sr/prenosimo/2350-neophodna-reforma-policije>

Србији резервисани су искључиво за највеће бизнис партнере самог врха власти“¹¹⁷

Додајем још неколико актуелних примера. Власт је набавку медицинске опреме у време почетка пандемије Ковид-19 прогласила за тајну. Колико год то било у супротности са основним начелима владавине права, могли бисмо и да прихватимо такву одлуку. Међутим, власт је за тајну прогласила и јавну набавку споменика Стефану Немањи, што је невероватно. Тако да смо се нашли на само један корак од одлуке којом власт проглашава владавину права тајном! Јавност је остала ускраћена за податке о многим јавним набавкама.

МУП ни у једном случају спорних и значајних јавних набавки није обавестио јавност о резултатима. Можда јер није ни било контрола, па су резултати изостали?

Није ни министар 2017. године пропустио прилику да објасни како стоје ствари са реформом полиције. За то је искористио представљање приручника „Полицијско-обавештајни модел“ и документа „Стратешка процена јавне безбедности“. Том приликом рекао је „да је МУП покренуо свеобухватне реформе које ће повећати ефикасност полиције“.¹ Вероватно ни сам није био свестан колико је у праву. Ефикасност полиције видимо и у наведеним предметима из 2020. године, те јој посвећујем пажњу.

117 Детаљније у: *Индекс транспарентности јавнеairoишоње*, Милорад Бјелетић, ур, Топлички центар за демократију и људска права, Прокупље, 2020, стр.7,8 и 18.

2020. година

Пројекат је у првој верзији требало да обухвати догађаје до почетка 2020. године те је у складу са тим планиран и садржај. Међутим, у стању владавине права каква јесте, догађаји који су уследили током године ставили су ме на слатке истраживачке муке. Како због актуелности и друштвеног значаја који имају новонастали догађаји, тако и због њихове екстремне специфичности. Одлучио сам да два додатно уврстим у садржај истраживања. То су бакљаде и брутална сила примењена против мирних протеста.

Те бакљаде нису обичне навијачко-хулиганске, оне које иза себе остављају графите. Нису се чуле навијачке песме ни скандирања. О чему се ради? Били су то организовани насилни догађаји на крововима вишеспратница у више градова у времену после 20 сати док је на снази полицијски час и забрана кретања. Бакљаде к'о бакљаде, било их је, и све их је више. Почели смо као друштво и на њих да се на привикавамо. Није то ништа посебно. Али јесте неизлазак полиције на место догађаја. Наиме, грађани су полицији пријавили присуство непознатих и насилнички настројених, углавном млађих људи, од којих су неки били маскирани. Међутим, полиција се на позиве оглушила. То је додатно појачало осећај небезбедности грађана.

Своју пажњу непоступању полиције посветио је заштитник грађана који је „утврдио да су полицијски службеници у Београду, Нишу и Новом Саду, непоступањем по пријавама које су грађани подносили од 29. 4. 2020. до 3. 5. 2020. године пропустили да спрече окупљања непознатих лица на крововима стамбених зграда која су том приликом користила пиротехничка средства (бакље, петарде), у време у коме је

важила забрана кретања на јавним местима.¹¹⁸ У вези с тим заштитник грађана дао је препоруку да се утврди дисциплинска одговорност полицијских службеника за непоступање.

Да ли је то први пут да се полиција није одазвала на позив грађана да интервенише или се то и раније дешавало? Наведени догађај нас великом снагом враћа на два веома слична догађаја из наше блиске прошлости. Први, рушење већег броја грађевинских објеката у Београду у ул. Херцеговачкој, познато као фантомско рушење у Савамали. То је општепознати догађај од 29. 4. 2016. године о коме су детаљно извештавали неки медији. Јавности се у вези са њим упечатљиво обратио и сам председник Владе. Чинило се да зна ко је то урадио.¹¹⁹ Међутим, полиција није успела да идентификује НН извршиоце незаконитог рушења. Тиме је истрага окончана. Међутим, полиција је успела да идентификује једно друго лице које формално гледајући има одговорност и већу од НН налогодавца рушења. Реч је о шефу смене дежурне службе полиције који је запримио телефонске позиве грађана, али на лице места није упутио интервентну јединицу полиције. Онда је идентификовани полицијски службеник код надлежног тужилаштва децидирано захтевао да призна кривицу за кривично дело које је свесно и вољно починио. Тужилаштво и суд су у то поверовали те је полицијски службеник и осуђен на условну казну затвора у трајању од пет месеци.

У привредном пословању постоји институт „преузимања дуга“, то је легално. У кривичном праву постоји институт „преузимање кривице“, то није легално. Напротив, само по себи представља додатно кривично дело. Велика је то замка која скривена вреба правосуђе. Али, има и од ње већи проблем – признање кривичног дела које није извршено.

118 <https://www.ombudsman.rs/index.php/2012-02-07-14-03-33/6850-n-fi-sn-r-g-v-nj-p-lici-n-uplj-nj-n-p-zn-ih-s-b-n-r-v-vi-zgr-d> 5.11.2020.род.

119 <https://beta.rs/izjava-dana/komentar-politika/34361-aleksandar-vucic-rusite-u-po-bela-dana-dajte-i-meni-jedan-bager-da-rusim>

Коме је ова представа била потребна, а коме је намењена? Одговор на прво питање је лак. Представа је била потребна НН извршиоцима, онима који су незаконито рушење наложили, организовали и извршили. То нас даље води у јако опасну сумњу. Да ли ти НН криминалци имају толику моћ да обуставе рад елитне полиције града Београда, а онда да додатно утичу на невиног човека, који је спречен да поступи по закону, да сада још и призна да је крив. На крају да утичу и на правосуђе да у све то поверује.

Морамо се додатно помирити са чињеницом да у Србији има приличан број оних који су у ову представу поверовали те је њима и намењена.

Владавина права, иначе давно пре тога сахрањена, у гробу се окретала.

Када Н. Н. извршиоци виде да им је све прошло, да ли ће још некад, ако им затреба, посегнути за неким сличним незаконитостима? Да ли ће избегнута кривична одговорност бити подстрек и другима који имају довољну моћ да на исти, или сличан начин послују?

Наведени догађај је општепознат, али готово апсолутно је непознато да је било још догађаја, у којима је полиција морала, а није се одазвала на позив за интервенцију. То су догађаји с краја 2000. и почетка 2001. године у којима кризни штабови преузимају фабрике. Неформална тела која је требало да чине незадовољни радници имала су неформални задатак да уведу ред у фабрике. Чинили су то незаконито. Најчешће избацивањем директора и других руководица, а посебно уколико су били у вези са дотадашњим режимом.

Кризни штабови нису имали никакав правни основ за поступање, чак ни самостално донете било какве писане одлуке. Једноставно, то је било спровођење воље неколицине људи. Они су процењивали да је руководство неке фабрике лоше радило и да се то мора санкционисати. Метод којим су

се служили у основи је био заснован на сили. Било је довољно да се окупи десетак лица, од којих нису сви били радници, или бивши радници конкретне фабрике, али је било и оних склоних насиљу. Једно јутро би, видно демонстрирајући своју одлучност, дошли у фабрику, блокирали улаз, запосели пословну зграду, често и капију и портирницу. А онда подвргавали тортури и углавном вербалном насиљу директоре и друге руководице за које су процењивали да су криви за лоше пословање фабрике или само због тога што је директор био члан тада поражене странке. Увек је неко успевао да то јави полицији, надајући се да ће доћи да интервенише и да ће, ако ништа друго, бар ослободити руководице који су били противправно лишени слободе.

На те позиве полиција се углавном није одазвала!

Један директор који је био под ударом кризног штаба описао је тај догађај. Реч је о друштвеном предузећу, које је као облик власништа тада постојало. Рекло би се да је солидно пословало с обзиром на то да је било упослено више од пола укупног броја радника који су добијали редовне плате. Јутарњи радни састанак са руководиоцима производње прекинула је група од десетак људи. Међу њима је било највише бивших радника, али и оних који никада нису у тој фабрици радили. Предводио их је крајње агресивно радник који је својевремено дао отказ јер је нашао други посао. Вика, претње, вређања, без јасног захтева шта хоће. Неколицина њих је у рукама имала дрвене палице. Оружје није нико показивао, али је предводник од раније био познат као лице склоно да прети оружјем и да га показује. Уследила је тријажа присутних. Пословође из производње су пуштене, док је у кабинету директора задржано неколико руководицаца.

Уз стално вређање и наметање кривице за лоше пословање фабрике од директора је на силу из руку отета ташна, а њен садржај је истресен на сто. Како је у ташни била и једна

чоколада, вођа кризног штаба је отворио и јео ругајући се директору. Остали, охрабрени вођом, а још више непружањем отпора оних које су заробили, приступили су сваки за себе претресу кабинета. Све док у орману нису нашли боцу вискија. Уз то ишла су пребацивања како директор пије виски. Онда су тражили чаше из бифеа, виски отворили и сами пили. Нико није попио више од једне чашице. Заробљеници нису имали право ни да оду у тоалет. Када је члановима кризног штаба након више сати попустила концентрација, то су искористили неки од одважнијих радника, да их моле да пусте заробљене. Иако то вођа кризног штаба није дозволио, ипак се међу њима покренула расправа да треба да прекину. Тада је ситуација мало умирена, па су заробљени добили право да оду у тоалет, али нису добили ни храну, ни воду. Противправно лишење слободе које су извршили чланови кризног штаба трајало је до касних вечерњих сати када су окончали своју мисију, ослободили заробљене и напустили фабрику.

Активности кризних штабова нису забележене у медијима.

...

Зашто полиција не реагује у инцидентима који су политички обојени на било који начин? Правилно формулисано питање би гласило: зашто полицијски функционери не дозвољавају полицијским службеницима да у сваком предмету и по свакој пријави једнако и по закону поступају?

Грађани јако добро знају да полиција не може дуго-рочно да их заштити од криминалаца и насилника јер нема (ни не треба да има) утицај на суд и пресуде које много чешће ослобађају неголи што осуђују криминалце. Али, грађани знају да једино полиција може тренутно да их заштити од криминалаца и насилника. Стога очекују да полиција поступи по закону, бар у старту, тј. онда када им на телефон 192 (некада 92) стигне пријава за неку незаконитост која се управо дешава,

која је у току. Нема тог полицајца коме у трену не узаври крв када чује: „у току је...“ провала, разбојништво, туча, или било који догађај који има обележје насиља или претње њим. Све су то безбедносно интересантне појаве на које полиција мора најхитније да реагује. То је први, универзални и неприкосновени задатак полиције; то је оно што је полицијом чини. Грађани се у тим тренуцима, који им мењају живот, грчевито боре само да дођу до телефона и окрену број супермена. Није то хватање за сламку спаса. Грађани су сигурни да ће супермен брзином звука долетети. Онда одбројавају секунде ишчекујући да у даљини чују разорно завијајући свук полицијске сирене. Најдражи звук који им удахне нестварну снагу да издрже. Очи постану никада веће у ишчекивању да угледају супермене у полицијским униформама који са две руке држе репетиране пиштоље, спремни да ризикујући своје животе, у стотим деловима секунде донесу законски, а и морално исправе одлуке, о томе да ли ће ватрено оружје употребити и можда некога убити, да би неке спасили живот.

Грађани су убеђени да ће на телефонски позив, када им је потребно да их тренутно заштити, полиција једноставо долетети. Може да постоји мало разумевање уколико је интервентној полицијској јединици потребно пет, шест минута да стигне на место догађаја, уместо да се тренутно створи пред њима. Али ниједан грађанин не може ни да сања да ће чекати узалуд. Јер полиција на тај позив никада неће стићи! Полиција није надлежна за полицијски посао!? Да ли је то само теоријски могућа ситуација, ружан сан, или се баш тако десило? Сви ми који се на било који начин бавимо проблематиком безбедности, никако не би требало да дозволимо да грађани помисле да им се може десити тај ружан сан!

...

Други случај који сам накнадно уврстио у истраживање десио се јуна 2020. године. Када је дошло до окупљања грађана Београда испред највишег дома народа, Народне скупштине. Рекло би се да се није знало ко је више био изненађен, да ли грађани Београда видећи да их је све више или МУП коме је требало време да се припреми за интервенцију. Грађански протест био је једноставни бунт исказан на миран начин. Уз то био је политички безбојан, готово да није имао никакав захтев. Једноставно, био је то бунт грађана усмерен против власти.¹²⁰ И у само пар дана проширио се по целој земљи. У Београду је претио да окупи, за власт нежељено велики број грађана. Поставило се питање како спречити, тј. угушити бунт грађана? Како разбити мирна окупљања? Никако. Употребити силу против мирних грађана, могло би власт да доведе у опасност. Ни полиција не би употребила силу против мирних грађана.

- *Да су то насилна окупљања, да су у њима хулигани, навијачи, барем неки екстремисти, знали бисмо шта нам је чинио – пожалио се неко у тим полемикама, уколико их је уопште било.*

И већ у следећем тренутку, мирна окупљања постала су насилна. Практично смо истовремено имали два окупљања, једно велико мирно, и друго мало насилно. Оба су се догађала у исто време и на истом месту. Укључили су се и медији те смо опет видели немиле сцене, широк асортиман готово увежбаног насиља, дивљања и напада на жандармерију. То је оно што је мирним протестима недостајало. Тада су снаге реда добиле легитимитет да без ограничења употребе сва могућа средства принуде, осим ватреног оружја. Онда смо видели како жандармерија пребија мирне грађане исто као што то чине хулигани. Свако ко се нашао на улици у Београду,

120 Ово истраживање не упушта се у одређење протеста.

Новом Саду, Нишу, а на кога су наишле специјалне снаге МУП-а, био је пребијен без разлога и без питања. Ефекат је брзо постигнут. Сваком грађанину Србије требало је у кости усадити страх да ће бити пребијен уколико уопште буде на улици. Али, метод није остварио циљ. И даље је било одлучних грађана који су свесно ризиковали да добију батине, надајући се да у специјалним снагама МУП-а нема људи који би их тукли до смрти. Убрзо је уследила нова претња: привођење и по хитном поступку осуђивање на вишемесечне казне затвора. Хапшени су и осуђивани студенти, докторанти, научни истраживачи, обични грађани. Али није осуђен, чак ни ухапшен ниједан хулиган. Њима је овај пут била намењена друга улога. Нестварно делује помисао да је све ово насиље било изрежирано и срачунато са циљем да се „испровоцира“ брутална реакција специјалних снага МУП-а, како би им се дао легитимитет у примени средстава принуде. Незаконито поступање било је крајње успешно. Сви протести су угушени.

Јавност је остала згрожена. Са једне стране, они који прате тзв. „медије са националном фреквенцијом“, гледајући бесомучно показиване слике режираног насиља приписиваног неким опозиционим политичарима. Називани су рушитељима државе и означени као организатори протеста који су одговорни за насиље. Са друге стране, јавност је згрожена насиљем које су примениле специјалне снаге. Та јавност била је потпуно поражена, једноставно немоћна да се на било који начин супротстави злоупотреби МУП-а. Независни медији су учинили и више него што су могли, али су на глобалној медијској сцени унапред побеђени двоцифреном разликом у односу и само на један „медиј са националном фреквенцијом“.

Када је средство постигло циљ (не, никако га не оправдава), онда је могао благовремено да регује једино заштитник грађана. Али чиме? Хемијском на пендрек? Ипак, спроведена је нека истрага у правним оквирима заштитника грађана те је

сачињен и објављен тематски извештај „Поступање полиције према лицима лишеним слободе током јавних окупљања у Београду“.¹²¹ Генерални је закључак да је полиција употребила бруталну и несразмерну силу.

Када се све завршило, учврстила су се питања: ко је вршио насиље, ко га организовао, а ко одобрио? Иста питања у вези са насиљем у Херцеговачкој улици, остала су без одговора.

Како описати могући сценарио по коме криминалци повезани са политичарима злоупотређавају МУП? Докле може да иде то нешто, што више не можемо звати злоупотребом јер је она колико год тешка, ипак блага да би се њоме описао тај претпостављени сценарио.

...

Шта је заједничко описаним догађајима? Управо субјект владавине права коме је посвећено ово истраживање – МУП. Након што смо приказали његово место и улогу у систему владавине права, требало би да можемо да одговоримо на питање:

Може ли се у Србији без МУП-а владати?

Политичка теорија би се упустила у разматрање овог питања, али правна тешко.

Што је мање демократије у друштву, то је улога МУП-а израженија. Како владавина права губи на значају, тако МУП добија. То делује парадоксално чак и материјално нетачно, али је реалан живот суров. Значај који МУП тада добије је – негативан!

Како МУП треба да поступа? Било би добро када би га неко питао, но неће. МУП ће увек поступити онако како то

121 <https://rc.gradjanske.org/najvazniji-delovi-izvestaja-postupanje-policije-tokom-javnih-okupljanja-u-beogradu/>.

желе најмоћнији, у крајњој инстанци само један човек. Он је до сада увек поступао онако како то само њему лично иде у корист, и никако другачије.

Два су теоријски могућа одговора на то питање, што га чини не само сувишним, него и бизарним. Један је: Онако како право каже а закон налаже! Други је противно томе, тј. незаконито! Свако ће рећи да МУП треба само по закону да поступа. Да ли то у пракси чини? Сви одговор знамо, али се устежемо да га кажемо. МУП свакако по закону поступа у великој већини предмета, али не у сваком. У којим то предметима је закон сувишан?

- *То су предметни пољитичке корупције, у ширем смислу злоупотреба пољитичке моћи.*

Ко одређује када ће се закон спроводити а када кршити?

- *Неформални центри моћи.*

Шта смо утврдили овим истраживањем, да владавина права постоји или да се крши? Да ли је кршење појединачно, парцијално, или масовно? Када све сагледамо, стиче се утисак да се држава окитила владавином права као Божићна јелка свећницама. И ту смо негде близу метафоричне истине. Владавина права реално толико и значи, тек да светлуца шаренилом боја.

Летимичним погледом на временски оквир истраживања лако се уочава да владавина права у нашем друштву није остварена. Политичка моћ не пристаје да дели примат било са ким, а посебно не са неким ко би је ограничио. Стога владавина права има мале шансе у нестабилним друштвима, посебно у онима где је демократија појам на који се људи чуде, или мрште, неки чак и кисело насмеју. Где је у тој оцени МУП? На путу којим злоупотребљена политичка моћ елиминише владавину права, он је прва жртва.

Садржај

Писмо читаоцу бр. 2	7
Уводна разматрања	9
Научна мисао о акуелном стању владавине права	15
Ко влада Србијом?	25
Три карике ланца владавине права	28
<i>Моћ није моћ уколико се не злоупотреби</i>	33
Анатомија рушења МУП-а	36
Како је једна цедуљица срушила МУП	42
Деведесете године	45
Везане руке	50
Антикорупцијски тимови – први пут	54
Оперативна акција „Фасада“	56
Акција „Метла“	63
Епилог акције „Метла“	74
Лето 2012. – освајање МУП-а	76
Криминалитет прљавог оковратника	77
Битка за директора полиције	80
Грађани воле обмане?	93
Др	96
Сеча генерала, 20. јун 2014. године	97
Министар и гаф – % смањења криминалитета	105
Др као Деда Мраз	111
Реформа полиције	116
2020. година	122
Може ли се у Србији без МУП-а владати?	130

Синиша Јанковић
КАКО ЈЕ ЈЕДНА ЦЕДУЉИЦА СРУШИЛА МУП
Есеј о владавини права у Србији на примеру МУП-а
Прво издање - бесплатан примерак

Издавач:
Удружење грађана
Институт за истраживање корупције Кареја
nvo.kareja@gmail.com

За издавача
Синиша Јанковић

Уредник
Др Предраг Петровић

Стручни консултант
Златан Вулић

Лектор
Оливера Глумац Фазловски

Дизајн
Жељко Рајачић

ПР
Теодора Ђурчић

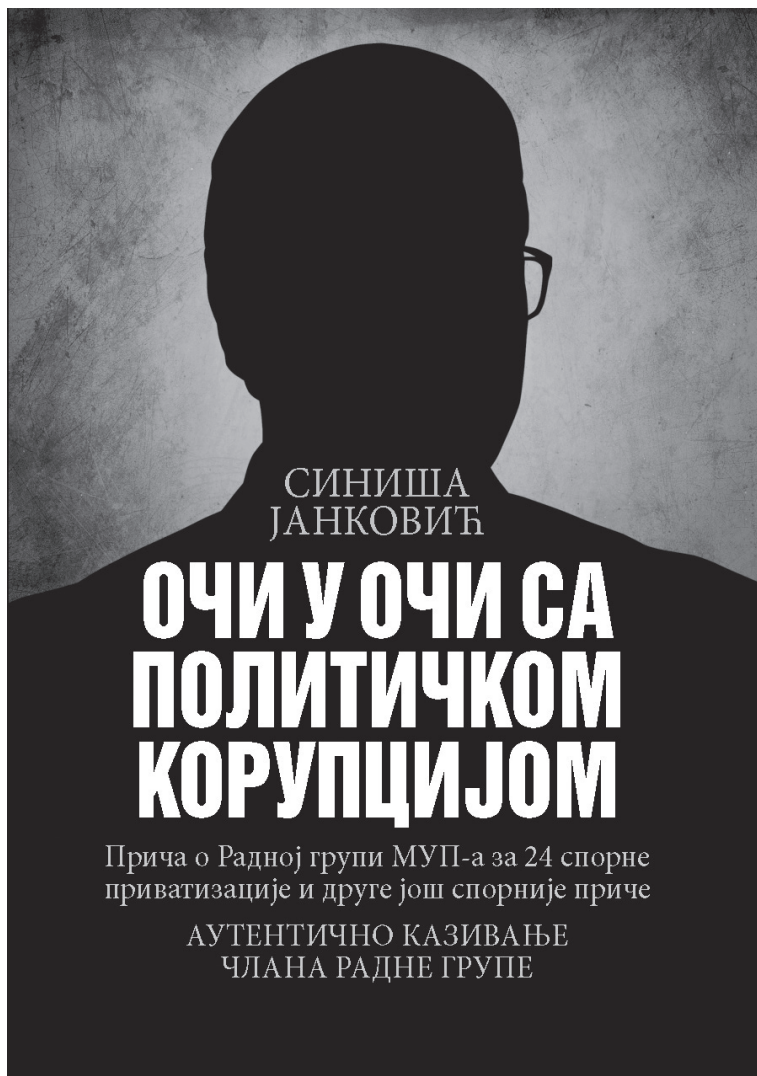
Штампа
Colorgrafx

Тираж 600 примерака

Панчево
2021.

„Copyright © 2019 [Синиша Јанковић]. All Rights Reserved/
Сва права задржана.“

Од истог аутора:

У ПРИПРЕМИ:

Синиша Јанковић

НМУРЕБИ
~~ОЧИ У ОЧИ СА~~
ПОЛИТИЧКОМ КОРУПЦИЈОМ

*Сатиричне приче о догађајима који се догодили нису;
а може бити и да јесу?*

*Тоштални антикорупцијонистички приче о сусрећу са политичком
корупцијом очи у очи.*

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41-94
343.37

ЈАНКОВИЋ, Синиша, 1961-

Како је једна цедуљица срушила МУП : есеј о владавини права у Србији на примеру МУП-а / Синиша Јанковић. - 1. изд. - Панчево : Удружење грађана за Институт за истраживање корупције Кареја, 2021 (Београд : Colorgrafx). - 136 стр. ; 21 cm

Тираж 600. - Напомене и библиографске референце уз текст.

ISBN 978-86-901360-1-8

COBISS.SR-ID 36102153